

GMINA ŁUKÓW

Program Rozwoju Gminy Łuków

Na lata 2016 – 2020 z perspektywą do 2025

Zawartość

1.	Wprowadzenie – uzasadnienie	5
1.1.	Przesłanki do tworzenia dokumentów strategicznych przez Jednostki Samorządów Terytorialnych	5
1.2.	Zintegrowanie Programu Rozwoju Gminy Łuków z dokumentami strategicznymi wyższych szczebli	5
1.3.	Zintegrowanie polityki społeczno – gospodarczego rozwoju Gminy do zmieniających się uwarunkowań społecznych i gospodarczych w województwie, kraju i UE	11
1.4.	Uspójnienie horyzontu czasowego Planu Rozwoju Gminy Łuków z horyzontem czasowym nowego okresu programowania Unii Europejskiej oraz innymi dokumentami strategicznymi wyższych szczebli.	11
2.	Streszczenie	11
3.	Diagnoza stanu obecnego	13
3.1.	Analiza uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych rozwoju Gminy	13
3.2.	Rys historyczny Gminy Łuków	14
4.	Diagnoza społeczno – gospodarcza Gminy Łuków (analiza dokumentów Gminy oraz tekstów źródłowych)	16
4.1.	Lokalizacja Gminy Łuków	16
4.2.	Charakterystyka Gminy Łuków – informacje ogólne	17
4.3.	Położenie geograficzne	18
4.4.	Rzeźba terenu	19
4.5.	Gleby	19
4.6.	Wody powierzchniowe	19
4.7.	Wody podziemne	20
4.8.	Klimat	20
4.9.	Szata roślinna	20
4.10.	Obszary i obiekty prawnie chronione oraz powiązania przyrodnicze	21
4.11.	Łukowski Obszar Chronionego Krajobrazu	21
4.12.	Radzyński Obszar Chronionego Krajobrazu	21
4.13.	Pomniki przyrody	22
4.14.	Rezerваты przyrody	22
4.15.	Powiązania przyrodnicze	23
4.16.	Surowce mineralne	23
4.17.	Gospodarka Gminy Łuków	23
4.18.	Rolnictwo	25
4.19.	Przemysł, handel i usługi	27

4.20.	Turystyka na terenie Gminy Łuków	28
4.21.	Zasoby kulturowe i zabytki	29
4.22.	Ludność w gminie Łuków	33
4.23.	Gęstość zaludnienia	36
4.24.	Rynek pracy w gminie Łuków	36
4.25.	Ochrona zdrowia w gminie Łuków	37
4.26.	Pomoc społeczna	37
4.27.	Infrastruktura techniczna w gminie Łuków	40
	Drogi	41
	Drogi krajowe	41
	Drogi wojewódzkie	41
	Linie kolejowe	41
	Sieci elektryczne	42
	Sieci wodociągowe	42
	Kanalizacja i oczyszczanie ścieków	43
	Sieci gazowe	44
	Sieci telefoniczne oraz internetowe	44
	Gospodarka odpadami	44
	Telekomunikacja	46
4.28.	Infrastruktura społeczna	46
	Szkoły i przedszkola	46
	Sport w gminie Łuków	55
	Kultura	57
	Aktywność społeczna	58
4.21.	Bezpieczeństwo publiczne	61
4.22.	Zagrożenia przyrody	62
4.23.	Zarządzanie rozwojem	62
	Zakres WPF Gminy	64
5.	Wnioski z przeprowadzonej diagnozy	65
5.1.	Potencjał gospodarczy	66
5.2.	Kapitał ludzki	67
5.3.	Potencjał turystyczny	67
5.3.	Jakość życia	68
	Infrastruktura techniczna	69

5.4. Atrakcyjność przyrodnicza	69
6. Wnioski	70
6.1. Wnioski z analizy ankiet przeprowadzonych wśród mieszkańców gminy Łuków	70
7. Dywersyfikacja Rozwoju Obszarów Wiejskich	72
7.1. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich	72
8. Analiza SWOT	72
9. Wizja i Misja Gminy Łuków	78
7.1. Wizja	78
7.2. Misja	79
10. Obszary strategiczne	80
11. Kierunki rozwoju Gminy Łuków	81
9.1. Obszary problemowe	81
9.2 Cele strategiczne Województwa Lubelskiego	82
9.2. Zadania Inwestycyjne w Gminie Łuków	85
102757 L Ryżki Osiedle I (1 KUL)	86
Budowa kanalizacji sanitarnej we wsiach: Gołaszyn, Ławki, Grzędówka	86
Budowa kanalizacji sanitarnej we wsiach: Wólka Świątkowa, Role, Krynka	86
Budowa kanalizacji sanitarnej we wsiach: Zalesie, Sięciaszka I, Dąbie	86
Budowa zagrodowych oczyszczalni ścieków na terenie Gminy Łuków	87
10. Cele rozwoju Gminy Łuków	89
10.2. Proponowane mierniki (wskaźniki) realizacji Programu Rozwoju Gminy Łuków	93
11. System monitoringu i ewaluacji Programu Rozwoju	95
12.1. Poziom organizacyjny	95
12.2. Poziom merytoryczny	96
11.3. Poziom społeczny	97
13. Potencjalne źródła finansowania – nowa perspektywa	99
Konsultacje społeczne dokumentu	101

1. Wprowadzenie – uzasadnienie

Program Rozwoju Gminy wiejskiej Łuków to dokument, który zawiera długoplanowy proces wytyczania i osiągania celów wspólnoty samorządowej. Określa on główne kierunki i priorytety rozwoju społecznego i gospodarczego a także przedstawia narzędzia i metody wdrożeniowe. Zapisy Programu Rozwoju stanowią zatem główny punkt odniesienia decyzji merytorycznych, organizacyjnych i finansowych podejmowanych przez władze samorządowe. Dokument jest także odpowiedzią na ustawowy wymóg prowadzenia polityki rozwoju Gminy w oparciu o Program Rozwoju, jak również konieczność dostosowania się do standardów ogólnopolskich i europejskich.

1.1. Przesłanki do tworzenia dokumentów strategicznych przez Jednostki Samorządów Terytorialnych

Główne przesłanki to przesłanki formalno-prawne, które uzasadniają potrzebę weryfikacji, oraz aktualizacji dokumentów strategicznych JST, wynikają ze zmian w ustawie o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz wiążą się z koniecznością uspoźnienia z głównymi dokumentami strategicznymi: europejskimi (Europa 2020), krajowymi (Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju do 2030 r., Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju do 2020 r., Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do 2030 r.) i regionalnymi (Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2011-2020), a także przyjęciem nowego sposobu widzenia rzeczywistości odzwierciedlającej politykę regionalną, wprowadzonego uchwaleniem 13 lipca 2011 roku Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie (KSRR). Podobnie jak inne JST, Samorząd Gminy Łuków zobowiązany jest do dostosowania i uspoźnienia Programu Rozwoju do założeń i wytycznych, które płyną z dokumentów o charakterze nadrzędnym. Ponadto, w procesie budowy nowego Programu Rozwoju bardzo ważną rolę odgrywają przeobrażenia, jakie zaszły i zachodzą w Europie, Polsce i Województwie w sferze gospodarczej, społecznej i zarządczej wpływające na rozwój Gminy.

1.2. Zintegrowanie Programu Rozwoju Gminy Łuków z dokumentami strategicznymi wyższych szczebli.

Fundamentalne wytyczne dotyczące polityki rozwoju płyną z nadrzędnych dokumentów europejskich, określających zasady Europejskiej Polityki Spójności. Dokument ten określa redystrybucję środków europejskich, która w ostatnich latach uległa przeorientowaniu z funkcji wyrównawczej na wzmacnianie konkurencyjności obszarów silnych i lepsze wykorzystanie istniejących potencjałów rozwojowych. Będąca podstawą Europejskiej Polityki Spójności Strategia Europa 2020 oparta została na trzech priorytetach: (1) rozwoju gospodarki opartej na wiedzy i innowacjach, (2) promocji

gospodarki oszczędzającej zasoby, zielonej i konkurencyjnej, (3) sprzyjaniu gospodarce o wysokim zatrudnieniu, sprzyjającej spójności społecznej i terytorialnej.

Strategia na rzecz integralnego zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu EUROPA 2020		
Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030 – trzecia fala nowoczesności		
Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020		
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020 Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie	8 Strategii branżowych <ul style="list-style-type: none"> • Rozwoju transportu • Bezpieczeństwa narodowego RP • Bezpieczeństwa energetycznego i środowiska • Rozwoju kapitału społecznego • Innowacyjności i efektywności gospodarki • Zrównoważonego rozwoju wsi i rolnictwa • Rozwoju zasobów ludzkich • Sprawne Państwo 	Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030
Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego 2014 – 2020 z perspektywą do 2030		

Tabela nr 1.. Schemat polityki Regionalnej w Polsce

Przedstawiony powyżej schemat przedstawia aktualny system prowadzenia polityki rozwoju, oparty o hierarchiczny układ dokumentów strategicznych, wzajemnie ze sobą spójnych i powiązanych. Zawarte w tych dokumentach wytyczne płyną ze strategii Europa 2020, Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju, Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju oraz 9 strategii zintegrowanych, obejmujących 8 strategii branżowych i Krajową Strategię Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie (KSRR). W tak ujęty system wpisuje się Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 z perspektywą do 2030 r. W procesie lokalnego planowania strategicznego należy zachować spójność z systemem nadrzędnych dokumentów strategicznych. Z punktu widzenia lokalnej polityki rozwoju kluczowe miejsce zajmuje dokument Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie, ponieważ przedstawiona w nim została nowa struktura rozwoju regionalnego. W proces planowania

strategicznego należy włączyć następujące wytyczne: wykorzystywanie zasobów endogenicznych regionów (uniezależnianie się od transferów zewnętrznych), tworzenie polityk wieloletnich i decentralizowanych w przeciwieństwie do dotychczasowych dotacji jednorazowo przeznaczanych na działania krótkoterminowe, finansowanie inwestycji wyselekcjonowanych (jako tych działań, które w największym stopniu przyczyniają się do rozwoju społeczno-gospodarczego regionu i powodują jego dyfuzję), wieloszczeblowe zarządzanie polityką regionalną – zaangażowanie wielu partnerów przez władze regionalne, zróżnicowane podejście do różnych typów regionów – wykorzystywanie specjalizacji regionalnych oraz reagowanie na specyficzne bariery rozwojowe. Wytyczne te zostały sformułowane przede wszystkim w celu wzmocnienia procesu programowania polityki rozwoju na szczeblu wojewódzkim. Jednak myśl zawarta w powyższych uwagach może stanowić ważną wskazówkę podczas programowania polityki rozwoju na szczeblu powiatowym i gminnym. Ponadto, zgodnie z rekomendacjami KSRR, w procesie zarządzania strategicznego postuluje się tworzenie i utrwalanie szerokich partnerstw między instytucjami publicznymi i organizacjami społeczeństwa obywatelskiego, aby zapewnić skuteczny i wielopoziomowy system zarządzania polityką rozwoju.

Najważniejszym dokumentem szczebla krajowego, określającym strategiczne zadania państwa w horyzoncie czasowym spójnym z nadrzędnymi dokumentami europejskimi, oraz określającym priorytety rozdziału funduszy europejskich na lata 2014-2020 jest średniookresowa **Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK)**. Dokument został przyjęty 25 września 2012 r. i wpisuje się w nowy system strategicznego zarządzania rozwojem kraju uwzględniając wytyczne głównych kierunków rozwoju, wynikających z długookresowej strategii rozwoju kraju **Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności**. Podstawowe priorytety SRK, koncentrują działania i wyznaczają kierunki interwencji, które mają na celu przyspieszenie procesów rozwojowych: (1) sprawne i efektywne państwo, (2) konkurencyjna gospodarka, (3) spójność społeczna i terytorialna. W kontekście programowania polityki rozwoju na szczeblach niższych ważne jest, że SRK stanowi odniesienie dla dokumentów przygotowywanych na potrzeby programowania środków Unii Europejskiej na lata 2014-2020 – umowy partnerstwa i programów operacyjnych.

Głównym narzędziem realizacji celów operacyjnych określonych przez SRK jest 9 strategii zintegrowanych, których zadaniem jest rozwinięcie działań SRK i uszczegółowienie reform w niej określonych. Z punktu widzenia Programu Rozwoju Gminy Łuków kluczowe miejsce zajmuje dokument **Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, Miasta, Obszary wiejskie**. Zgodnie z przedstawionym w nim, nowym paradygmatem rozwoju regionalnego, w proces planowania strategicznego należy włączyć następujące wytyczne:

- wykorzystywanie zasobów endogenicznych regionów (uniezależnianie się od transferów zewnętrznych),
- tworzenie polityk wieloletnich i zdecentralizowanych w przeciwieństwie do dotychczasowych dotacji jednorazowo przeznaczanych na działania krótkoterminowe,
- finansowanie inwestycji wyselekcjonowanych (jako tych działań, które w największym stopniu przyczyniają się do rozwoju społeczno-gospodarczego regionu i powodują jego dyfuzję),
- wieloszczeblowe zarządzanie polityką regionalną – zaangażowanie wielu partnerów przez władze regionalne,
- zróżnicowane podejście do różnych typów regionów – wykorzystywanie specjalizacji regionalnych i subregionalnych oraz reagowanie na specyficzne bariery rozwojowe.

Wytyczne te zostały sformułowane przede wszystkim w celu wzmocnienia procesu programowania polityki rozwoju na szczeblu wojewódzkim. Jednak myśl zawarta w powyższych uwagach może stanowić ważną wskazówkę podczas programowania polityki rozwoju na szczeblu powiatowym i gminnym. Ponadto zgodnie z rekomendacjami KSRR, w procesie zarządzania strategiami rozwoju postuluje się tworzenie i utrwalanie szerokich partnerstw między instytucjami publicznymi i społeczeństwem obywatelskiego tak, by zapewnić skuteczny i wielopoziomowy system zarządzania polityką rozwoju.

Szczególnie ważne dla lokalnej polityki rozwoju jest uwzględnienie wytycznych płynących z tych strategii, które w istotnym stopniu dotyczą obszarów związanych z zakresem zadań własnych J.S.T. Wśród najważniejszych strategii, z punktu widzenia możliwości rozwojowych i aspiracji wspólnoty samorządowej Gminy Łuków, należy wymienić następujące dokumenty:

Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki. „Dynamiczna Polska 2020” – dokument przygotowany przez Ministerstwo Gospodarki i uchwalony 15 stycznia 2013 r. – szczególnie w zakresie działań zmierzających do realizacji takich celów jak: dostosowanie otoczenia regulacyjnego i finansowego do potrzeb innowacyjnej gospodarki, stymulowania innowacyjności poprzez wzrost efektywności wiedzy i pracy oraz wspieranie napływu innowacyjnych i odpowiedzialnych inwestycji;

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 – dokument przygotowany przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego i uchwalony 26 marca 2013 r. – szczególnie w zakresie działań zmierzających do wzmocnienia partycypacji obywatelskiej w procesie kreowania lokalnej polityki rozwoju, wzmacniania wzajemnego zaufania obywateli oraz zaufania obywateli do instytucji i organów państwa, a także wzmacniania gotowości mieszkańców do działania na rzecz społeczności lokalnej.

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020 – dokument przygotowany przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej i uchwalony 18 czerwca 2013 r. – szczególnie w zakresie działań na rzecz wzrostu poziomu zatrudnienia mieszkańców, wydłużenia aktywności zawodowej osób starszych, przeciwdziałaniu procesom wykluczenia społecznego oraz kreowania polityki edukacyjnej zmierzającej do podniesienia poziomu kompetencji i kwalifikacji obywateli.

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego

Najważniejszym dokumentem określającym zasady polityki rozwoju na szczeblu regionalnym jest Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 z perspektywą do 2030 r. Zapisy dokumentu postulują koncentrację środków na precyzyjnie zdefiniowanych priorytetach, operacjonalizację (wyprowadzanie celów działania (operacyjnych) z celów strategicznych (ogólnych) oraz urzeczywistnianie (tj. operacyjne – czyli rzeczywiste wdrażanie) założeń rozwoju, określonych w dokumentach strategicznych i planistycznych – np. gminy) i parametryzację (ocenę działań strategicznych w oparciu o szczegółowe parametry), przejrzysty podział zadań i odpowiedzialności za poszczególne obszary polityki rozwoju, prowadzące jednak do mobilizacji zasobów wielu działaczy społecznych.

Z danych dotyczących obecnej i przewidywanej sytuacji regionu wynika, że przed województwem lubelskim stoją konkretne wyzwania rozwojowe. W horyzoncie czasowym do 2020 r. z perspektywą do 2030 r. strategiczne cele rozwoju regionu określone są następująco.

- miasta – wzmacnianie urbanizacji regionu
- obszary wiejskie – restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich

- innowacyjność – selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji potencjału technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu
- integracja – funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu.

Struktura SRWL obejmuje 4 główne obszary rozwoju województwa, a także kierunki i sposoby działania w tych obszarach. Dla każdego z obszarów interwencji sformułowano cel strategiczny, stanowiący opis pożądanego kierunku zmian w perspektywie do 2020 roku. Każdy z celów strategicznych w ramach poszczególnych obszarów realizowany jest poprzez wyodrębnione kierunki polityki rozwoju, złożone z katalogu działań priorytetowych. W odniesieniu do poszczególnych kierunków polityki sformułowana została strategia postępowania, określająca pożądany stan docelowy, a także określająca czynniki sprzyjające i ograniczające możliwość osiągnięcia zmiany, będącej pochodną realizacji celu strategicznego.

Cele strategiczne

1. Wzmacnianie urbanizacji regionu	2. Restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich	3. Selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu	4. Funkcjonalna, przestrzenna społeczna i kulturowa integracja regionu
------------------------------------	--	--	--

Cele operacyjne

1.1. Rozwijanie funkcji metropolitalnych Lublina	2.1. Poprawa warunków dla wzrostu konkurencyjności i towarowości gospodarstw	3.1. Wspieranie najbardziej perspektywicznych kierunków badań i komercjalizacji ich wyników	4.1. Poprawa wewnętrznego skomunikowania regionu
1.2. Wspieranie ponadlokalnych funkcji miast	2.2. Rozwój przetwórstwa rolno - spożywczego	3.2. Wspieranie kierunków kształcenia na poziomie wyższym szczególnie istotnych dla przyszłego rynku pracy regionu oraz mających unikatowe znaczenie w skali ponadregionalnej	4.2. Wspieranie włączenia społecznego
1.3. Poprawa skomunikowania Lublina z obszarami metropolitalnymi Polski i zagranicy	2.3. Wzmocnienie doradztwa rolniczego oraz promowanie i wspieranie inicjatyw współpracy rolników i mieszkańców wsi	3.3. Stworzenie systemu naukowego, eksperckiego i wdrożeniowego wsparcia na rzecz rozwoju wybranych sektorów gospodarki	4.3. Wzmacnianie społecznej tożsamości regionalnej i rozwijanie więzi i współpracy wewnątrzregionalnej
	2.4. Wspieranie przedsiębiorczości na wsi i tworzenia pozarolniczych miejsc pracy na obszarach wiejskich	3.4. Rozwijanie systemu kształcenia dostosowanego do specyfiki regionu	4.4. Przełamywanie niekorzystnych efektów przygranicznego położenia regionu
	2.5. Wyposażanie obszarów wiejskich w infrastrukturę transportową, komunalną, energetyczną	3.5. Wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw	4.5. Racjonalne i efektywne wykorzystywanie zasobów przyrody dla potrzeb gospodarczych i rekreacyjnych, przy zachowaniu i ochronie

3.6. Rozwój społeczeństwa informacyjnego

Tab. nr 2, Zestawienie celów strategicznych i operacyjnych województwa lubelskiego

Rekomendacje dotyczące programowania lokalnej polityki rozwoju można odnaleźć w SRWL w ramach obszaru: Rozwój miast i terenów wiejskich. Wśród kierunków polityki rozwoju w tym obszarze zwrócono uwagę na potrzebę integracji przestrzennej na poziomie lokalnym i zapewnienie powiązań lokalnych w obrębie obszarów wiejskich. Umocnienie pozycji małych i średnich ośrodków miejskich jako lokalnych centrów gospodarczych i ośrodków usług publicznych, wskazywane jest jako warunek rozwoju okalających je terenów wiejskich. Projektowane działania opierają się na założeniu, że ważnymi elementami decydującymi o atrakcyjności małych miejscowości są zasoby społeczne i kulturowe oraz przestrzeń publiczna.

Wśród kluczowych działań w ramach wspomnianego kierunku przewidziano poprawę dostępności podstawowych usług publicznych w zakresie lokalnej infrastruktury społecznej, o charakterze: edukacyjnym, kulturalnym, rekreacyjnym i sportowym oraz zdrowotnym.

Kolejnym kierunkiem polityki jest rozwój gospodarczy terenów wiejskich. Celem działań określonym w ramach tego kierunku jest przede wszystkim przeciwdziałanie narastającym wewnątrzregionalnym zróżnicowaniom o charakterze gospodarczym. Projektowane przez Zarząd Województwa Lubelskiego działania uwzględniają poniższe założenia:

- w ramach polityki rozwoju miejscowości gminnych nie należy ograniczać się do wzmocnienia infrastruktury społecznej i technicznej, lecz wysoki nacisk położyć także na tworzenie ofert zachęcających do lokowania nowych przedsięwzięć, wykorzystanie potencjału istniejących przedsiębiorstw oraz wzmocnienie relacji kapitałowych;
- zapleczem dla wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich są małe i średnie miasta;
- aktywizacja terenów wiejskich warunkowana jest wdrożeniem bardziej efektywnych mechanizmów wsparcia funkcjonowania zarówno rolnictwa, jak i działalności okołorolniczej i pozarolniczej;
- aby zwiększyć partycypację obywatelską w programowaniu polityki rozwoju lokalnego należy określić trwałe ramy współpracy władz lokalnych i regionalnych.

Wśród priorytetów dla obszarów wiejskich wyróżniono wsparcie obszarów rolniczych poprzez wdrożenie instrumentów wsparcia dla rolnictwa ekologicznego oraz marketingu wysokiej jakości produktów lokalnych i regionalnych. Takie działanie wpisuje się w oczekiwanie wzmożonego wykorzystania miejscowych przewag konkurencyjnych. Innym priorytetem aktywizacji obszarów wiejskich jest wspieranie działalności pozarolniczej, szczególnie na terenach atrakcyjnych rezydencjonalnie i turystycznie.

Ostatnim kierunkiem polityki rozwoju w obszarze terenów wiejskich jest funkcjonalne zarządzanie przestrzenią na poziomie lokalnym. Zwraca się tutaj uwagę na podejmowanie działań z uwzględnieniem powiązań funkcjonalnych pomiędzy ośrodkami, ochrony tożsamości lokalnej, a także dbałości o otoczenie. Wśród kierunków interwencji wymienia się rewitalizację obszarów zdegradowanych, ochronę krajobrazu i ładu przestrzennego na obszarach wiejskich, planowanie przestrzenne prowadzone z uwzględnieniem realizacji koncepcji osadnictwa zwartej, w oparciu o miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

W kontekście budowania Strategii Rozwoju Gminy Łuków na lata 2015-2020 szczególne znaczenie przypisać należy tym kierunkom rozwoju, które uwzględniając atrakcyjne położenie, prowadzić będą do szybszego rozwoju gospodarczego całego subregionu. Wymienia się tu przede wszystkim lokowanie nowych inwestycji i nowoczesnych centrów naukowo-gospodarczych, tworzenie i rozwój stref aktywności gospodarczej, rewitalizację terenów przemysłowych, rozwój oferty osadniczej oraz oferty przemysłów czasu wolnego, w oparciu o turystykę kulturową, aktywną, rekreacyjną i specjalistyczną.

1.3. Zintegrowanie polityki społeczno – gospodarczego rozwoju Gminy do zmieniających się uwarunkowań społecznych i gospodarczych w województwie, kraju i UE.

Gmina Łuków to nie tylko administracyjnie wydzielony obszar, ale przede wszystkim społeczność lokalna, w której ciągle ulega zmianie sytuacja demograficzna i gospodarcza. W ciągu ostatnich lat zaszło dużo poważnych zmian, które w znacznym stopniu odcisnęły swój ślad także na funkcjonowaniu Gminy Łuków, jest to: ogólnoswiatowe spowolnienie gospodarcze (i związane z tym mniejsze dochody budżetowe), stale zwiększające się dysproporcje w rozwoju na poziomie międzygminnym i międzyregionalnym, deficyt finansów publicznych czy **zmiana obserwowanych trendów demograficznych**. Nowy Program Rozwoju Gminy Łuków wyznacza nowe cele oraz kierunki interwencji, które będą służyły podnoszeniu konkurencyjności Gminy. Dokument ten pomocny będzie w rozwiązywaniu problemów gospodarczych i społecznych. W dobie postępującego procesu globalizacji a co za tym idzie cyfryzacji wielu sfer życia Gmina musi stanąć przed takimi wyzwaniami.

1.4. Uspójnienie horyzontu czasowego Planu Rozwoju Gminy Łuków z horyzontem czasowym nowego okresu programowania Unii Europejskiej oraz innymi dokumentami strategicznymi wyższych szczebli.

Kolejną przesłanką weryfikacji Programu Rozwoju Gminy Łuków jest potrzeba uspójnienia horyzontu czasowego Programu Rozwoju – do roku 2020, dla której bezpośrednim uzasadnieniem jest: przyjęcie horyzontu obejmującego w całości kolejną perspektywę finansową Unii Europejskiej (tj. 2014-2020), przyjęcie perspektywy zbieżnej z horyzontem czasowym dokumentów strategicznych wyższego szczebla: Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego i większości JST w regionie; potrzeba zapewnienia spójności z perspektywą przyjętą dla nowej Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego i innych dokumentów strategicznych wyższego szczebla.

2. Streszczenie

Program Rozwoju Gminy Łuków na lata 2015-2020 powstał z inicjatywy władz lokalnych, dla których potrzeba kompleksowego rozwoju społeczno - gospodarczego Gminy jest bardzo ważna. Program Rozwoju Gminy Łuków powstał w celu stworzenia sprzyjających warunków do korzystnego rozwoju Gminy i jej mieszkańców. Jest odpowiedzią na nieustannie zmieniające się wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania społeczno-gospodarcze. Z uwagi na wieloaspektowość i wielopodmiotowość Programu Rozwoju do udziału w jej opracowaniu zaproszono przedstawicieli władz, pracowników Urzędu Gminy w Łukowie, mieszkańców gminy, przedstawicieli szkół, przedsiębiorstw, rolników oraz reprezentantów lokalnych organizacji pozarządowych.

Program Rozwoju stanowi najważniejszy dokument samorządu lokalnego, określający obszary, cele i kierunki interwencji polityki rozwoju, prowadzonej w przestrzeni gminnej. Z jednej strony stanowi on diagnozę stanu obecnego, z drugiej zaś jest usystematyzowanym zbiorem jasno sprecyzowanych potrzeb i wynikających z nich kierunków działania. Głównym celem Programu Rozwoju jest umożliwienie i sprzyjanie efektywnego, prawidłowego i szybkiego rozwoju Gminy Łuków zgodnie z przyjętym planem. Jest również narzędziem wspierania pozytywnych zmian w całej przestrzeni gminnej oraz niwelowania barier pojawiających się w otoczeniu. W tym kontekście szczególnie ważna jest współpraca z innymi, sąsiednimi jednostkami samorządu terytorialnego, w tym szczególnie w ramach powiatu łukowskiego. Dokument ten ułatwia lokalnym władzom rozwiązywanie problemów gospodarczych, społecznych, ekologicznych i prawnych, jak również racjonalne organizowanie przyszłych działań. Istotną przesłanką opracowania niniejszego dokumentu jest chęć przyspieszenia rozwoju społeczno-gospodarczego wchodzących w skład Gminy sołectw poprzez podejmowanie nowych wyzwań i konsekwentne realizowanie zaplanowanych działań. Strategia powinna przyczynić się do wzrostu atrakcyjności życia społeczno-kulturalnego, aktywizować społeczność lokalną oraz **zwiększyć jej poczucie tożsamości z miejscem, które zamieszkują**. Najważniejszy cel strategii stanowi jednak poprawa warunków (jakości) życia mieszkańców. Opracowanie Programu Rozwoju jest również istotne z punktu widzenia możliwości ubiegania się o środki zewnętrzne - krajowe i zagraniczne, w tym środki z Unii Europejskiej.

Opracowanie Programu Rozwoju Gminy Łuków pozytywnie wpłynie na planowanie rozwoju gminy, jak również ułatwi codzienną działalność i podejmowanie decyzji przez władze gminy.

Program Rozwoju został przygotowany w wyniku prac, prowadzonych przez władze i pracowników gminy oraz ekspertów firmy APPiS Sp. z o.o. Przy opracowywaniu dokumentu wykorzystano metodę ekspercką i uspołecznioną planowania strategicznego. Program Rozwoju został przygotowany w oparciu o dokumentację oraz analizę danych statystycznych, informacje jakich dostarczyły spotkania z pracownikami Urzędu Gminy, a także gminne, powiatowe oraz krajowe dokumenty strategiczne. Dodatkowe źródło informacji stanowiły również badania ankietowe przeprowadzone wśród mieszkańców gminy nt. aktualnej sytuacji społeczno-ekonomicznej.

Opracowanie składa się z kilkunastu rozdziałów, z których pierwsze stanowią część diagnostyczną, a kolejne – część programową i finansową.

Część diagnostyczna obejmuje założenia metodyczne opracowania oraz diagnozę sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej gminy. Charakterystyka aktualnego stanu gminy polegała na zgromadzeniu informacji, ich analizie i ocenie w następujących obszarach:

- położenie geograficzne, ludność, powierzchnia,
- środowisko przyrodnicze i jego ochrona,

- zagospodarowanie przestrzenne i infrastruktura,
- gospodarka,
- sfera społeczna.

Pozwoliło to na ogólną ocenę stanu istniejącego gminy oraz określenie jej mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń. Jednocześnie przeprowadzona analiza SWOT umożliwiła identyfikację istniejących problemów, a następnie na wybór optymalnej drogi ich rozwiązania, stanowiąc punkt wyjścia do wyznaczenia głównych kierunków rozwoju gminy. Na podstawie dokonanej diagnozy zostały określone obszary problemowe oraz cele, do osiągnięcia których gmina powinna dążyć poprzez realizację planowanych przedsięwzięć. Zidentyfikowano następujące, główne problemy w sferze:

- gospodarczej: **zbyt wolny rozwój rolnictwa oraz zbyt wolny rozwój małej przedsiębiorczości**
 - infrastrukturalnej: **nadal wymagająca poprawy infrastruktura techniczna**
 - społecznej: **poziom jakości życia mieszkańców wymagający dalszej poprawy.**
- Powyższe problemy pozwoliły na określenie problemu głównego jako: **poziom rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Łuków wymagający dalszej poprawy.**

W Programie Rozwoju wyznaczono cel strategiczny na lata 2015-2020, którym jest: **zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy gminy Łuków.** W dążeniu do jego osiągnięcia sprzyjać będzie realizacja wyznaczonych celów szczegółowych w sferze:

- gospodarczej: **zwiększenie ilości podmiotów gospodarczych oraz ilości miejsc pracy, zwiększenie rozwoju rolnictwa,**
- infrastrukturalnej: **poprawa stanu infrastruktury technicznej**
- społecznej: **poprawa jakości życia mieszkańców.**

Program Rozwoju jest spójny z priorytetami i celami dokumentów szczebla unijnego, krajowego i regionalnego. Ostatnim etapem opracowania są sposoby wdrażania oraz monitorowanie realizacji strategii.

3. Diagnoza stanu obecnego

3.1. Analiza uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych rozwoju Gminy

Poniższa diagnoza opisuje stan obecny Gminy Łuków. Obejmuje szereg uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych rozwoju Gminy. Istotny wpływ na rozwój Gminy mają w szczególności czynniki zewnętrzne, do których zalicza się postępujące procesy globalizacyjne i integracyjne jakie mają miejsce w Zjednoczonej Europie i Polsce. Są to: polityki wspólnotowe, rozwój społeczeństwa informacyjnego i informatyzacja, pojawienie się nowych form turystyki czy niepokojące, niekorzystnie się kształtujące czynniki demograficzne. Natomiast ocenę czynników wewnętrznych rozwoju Gminy dokonano na podstawie analizy szeregu obszarów rozwoju społeczno – gospodarczego Gminy takich jak: przestrzeń i środowisko, sfera społeczna i gospodarcza, infrastruktura techniczna i społeczna z uwzględnieniem powiązania analizowanych obszarów z przyjętym w Programie Rozwoju Gminy Łuków systemem monitorowania. Analiza została oparta na najbardziej aktualnych danych statystycznych, opisujących zachodzące zmiany, zjawiska i tendencje rozwojowe na przestrzeni ostatnich lat. Zaprezentowane dane zostały porównane ze średnimi wartościami w województwie i kraju. Takie działanie pozwoliło na ukazanie pozycji konkurencyjnej JST i jest niezbędne w procesie monitorowania rozwoju gminy w kolejnych latach.

Przeprowadzona analiza SWOT jest syntetycznym podsumowaniem badań i stanowi fundament do postawienia właściwej diagnozy strategicznej, która w kolejnych krokach posłuży do sformułowania wizji rozwoju Gminy Łuków.

3.2. Rys historyczny Gminy Łuków

Gmina Łuków w obecnym kształcie powstała w 1973 r. kiedy to w jej skład obok gminy Łuków weszły także gminy Gręzówka i Aleksandrów oraz w części gminy Nurzyna i Ulan. W takim kształcie została włączona do nowopowstałego województwa siedleckiego jako autonomiczna jednostka terytorialna. W wyniku reformy samorządowej, w 1999 r. weszła w skład województwa lubelskiego w powiecie łukowskim. Obszar gminy Łuków zlokalizowany jest wzdłuż osi rzek Krzna Północna i Krzna Południowa oraz na południe, w kierunku doliny rzeki Bystrzyca. Te rzeki stanowiły od najdawniejszych czasów osie osadnicze grup ludności zamieszkujących te tereny w poszczególnych epokach. Najstarsze osadnictwo na tym terenie datowane jest na schyłkową fazę starszej epoki kamienia – paleolit (ok. 10-8 tyś. lat p.n.e.). Poświadczają je znaleziska zgubionych lub porzuconych narzędzi wykonanych z odłupków lub wiórów krzemienych. Uzyskiwane w ten sposób rozmaite rodzaje noży, drapacze, ryłce czy ostrza krzemienne służyły do zdobywania i przetwórstwa żywności oraz produkcji narzędzi z surowców organicznych. Pierwsze grupy rolników, którzy osiedlili się w tej części Polski należały do kręgu nazywanego kulturą pucharów lejkowatych. Jej plemiona prowadziły gospodarkę rolniczo - pasterską, posługując się narzędziami z odłupków i wiórów krzemienych oraz starannie wykonanymi toporkami i siekierkami kamiennymi, niejednokrotnie wykonanymi z importowanego surowca krzemienego. Obok narzędzi kamiennych i kościanych pojawia się ceramika naczyńowa. Ta właśnie grupa narzędzi stanowi niemal wyłączość wśród znalezisk datowanych na okres neolitu. Najczęściej są to znaleziska luźne, znaczące trasę przejścia pasterskich grup ludności kultury ceramiki sznurowej lub kultury amfor kulistych. Schyłkowe fazy neolitu związane są zapewne z napływem ludności z południa. Wraz z jej napływem rozpowszechnia się rolnictwo i hodowla zwierząt. Rozpowszechnienie się miedzi i brązu do produkcji narzędzi rozpoczęło także nowy rozdział w dziejach ludzkości - epokę metali. We wczesnej fazie tej epoki (II okres epoki brązu tj. ok. 1400-1200 lat p.n.e.) dzisiejszy obszar gminy Łuków zasiedlony został przez plemiona kultury trzcinieckiej. Ludność tej kultury zamieszkiwała zarówno osady stałe jak i niewielkie obozowiska. Półnomadyczny charakter osadnictwa tej kultury związany był z dominującą rolą hodowli w gospodarce. Mimo określenia epoka brązu, śladami tej kultury są narzędzia krzemienne oraz ceramika naczyńowa. W III okresie epoki brązu na interesującym nas obszarze powstają pierwsze osady kultury łużyckiej. Osadnictwo tej kultury funkcjonowało tutaj jeszcze we wczesnej epoce żelaza t.j. do ok. 650 r. p.n.e. Natomiast na przełomie starszej epoki żelaza i okresu lateńskiego z kultury łużyckiej wyłania się tzw. kultura grobów kloszowych. W dalszym ciągu okresu lateńskiego pojawia się tu ludność związana z kulturą przeworską, która zasiedla te tereny również w okresie wpływów rzymskich. Prowadziła też ożywione kontakty handlowe z cesarstwem oraz jego prowincjami. W okresie wpływów rzymskich pojawia się na terenach Polski kultura wielbarska. Okres wpływów rzymskich na naszych ziemiach kończy się wraz z ogromnymi migracjami ludów barbarzyńskich spowodowanymi atakiem Hunów na obszary nadczarnomorskie, potem zaś na ziemie imperium rzymskiego. W końcu IV w. n.e. podobnie jak w Europie z powodu ataków ludów barbarzyńskich wyludniają się ziemie, które ponownemu zasiedleniu ulegają dopiero z napływem ludności słowiańskiej. Wczesne średniowiecze rozpoczyna się w 2. poł. VI wieku. W

okresie tym dominującą formą osadnictwa były otwarte, pozbawione umocnień osiedla z zabudową typu ziemiankowego lub półziemiankowego. Ślady z tego okresu są ściśle związane z osadnictwem słowiańskim. W następnych wiekach dochodzi do zintensyfikowania osadnictwa słowiańskiego, które swój szczyt osiąga na początku państwowości państwa Piastów. Jakkolwiek we wcześniejszym osadnictwie można się dopatrywać organizacji plemiennej, to co najmniej od XI wieku mamy do czynienia z osadnictwem przynajmniej częściowo inspirowanym przez aparat władzy. Od tego czasu można zaobserwować wyludnianie terenu spowodowane najazdami ruskimi, pruskimi, a później jaćwieskimi i litewskimi i ponowne próby zasiedlenia wyniszczonych obszarów. W ramach państwa piastowskiego teren gminy Łuków administracyjnie należał do Małopolski. Już na początku XIII wieku mamy poświadczony istnienie kasztelanii łukowskiej będącej najdalej wysuniętą na północny wschód częścią ziemi sandomierskiej. Obszar gminy Łuków ściśle związany był z głównym ośrodkiem grodowym w Łukowie, gdzie już w XII wieku istnieje parafia, a przejściowo w latach 1254-1257 r. stolica biskupstwa. W tym też czasie Bolesław Wstydlivy sprowadza do Łukowa zakon templariuszy. Nie posiadamy jednak żadnych danych historycznych na temat działalności tego zakonu w ziemi łukowskiej. Zbyt krótki okres władania przez templariuszy grodem łukowskim, a następnie liczne najazdy Jadrzyngów i Litwinów nie pozwoliły na zachowanie widocznych śladów działalności zakonu. Aspiracje podniesienia znaczenia ziemi łukowskiej zablokowane również zostały przez działania polityczne Zakonu Krzyżackiego. Działania misyjne kierowane przez książąt polskich na teren Jaćwieży, dla których bazę miała stanowić ziemia łukowska, stanowiły bowiem konkurencję dla aspiracji politycznych zakonu na tym kierunku. Najbardziej tragiczne dla ziemi łukowskiej wydarzenia nastąpiły w latach 1264, 1272 i 1283. Najazdy jaćwieskie i litewskie nie tylko przyniosły wielkie spustoszenie w wyniku mordów i grabieży, ale zniechęciły do osadnictwa na tym terenie. Sytuację tę miało poprawić nadanie przez Kazimierza Wielkiego w 1369 roku prawa wolnego miasta i obdarowanie mieszkańców gruntami. Istotny wpływ na rozwój miasta miała jednak dopiero unia polsko - litewska z 1385 roku, dzięki której ziemia łukowska straciła charakter pograniczny i stała się bardziej atrakcyjna dla osadników. Od tego momentu formuje się sieć osadnictwa wiejskiego. W dokumencie Wojciecha Jastrzębca z roku 1418 pojawiają się nazwy wsi z terenu obecnej gminy: Czerśl, Dminin, Gołąbki, Jeziory, Ławki, Łazy, Sięciaszka, Strzyżew, Szczygły i Świdry. Od 1474 r. do ostatniego rozbioru Polski gmina wchodzi w skład województwa lubelskiego. W tym czasie rozpoczyna się największy rozkwit zarówno miasta Łuków jak i ziem wokół. Przez tereny te biegły bowiem szlaki handlowe na Mazowsze, Litwę, na południe Małopolski i na Ruś. Łuków stał się miastem zamożnym i odgrywał dużą rolę gospodarczą nie tylko w regionie, ale i w skali kraju. O znaczeniu Łukowa w XVI w. świadczy fakt uzyskania w 1526 roku prawa wysłania swego posła do sejmu, co było udziałem tylko znacznie większych miast Polski. Ten dynamiczny rozwój przerwały wojny polsko-kozacka w latach 1648-1654 i polsko-szwedzka w latach 1655-1660. Ponadto kolejne zniszczenia w strukturze demograficznej poczyniła klęska morowego powietrza w 1652 roku. Próby podźwignięcia się z tej niekorzystnej sytuacji demograficzno-gospodarczej uniemożliwiły kolejne przemarsze wojsk w trakcie wojen północnych za czasów saskich. Dopiero ostatnia ćwierć XVIII wieku przyniosła lekkie ożywienie. W 1775 roku Łuków podniesiony został do rangi kasztelanii, a pod koniec wieku XVIII miasto otrzymało siedzibę sądu i uzyskało prawo organizowania własnego sejmiku. Jednak już po trzecim rozbiórce Polski, kiedy Łuków znalazł się w granicach zaboru austriackiego odebrano mu wszystkie dotychczasowe przywileje, a ludność obłożono licznymi świadczeniami i dodatkowymi podatkami. Po dość krótkim okresie przynależności tego obszaru do Księstwa Warszawskiego, na mocy traktatu wiedeńskiego, obszar gminy Łuków znalazł się w granicach Królestwa Polskiego w województwie podlaskim. Terenu ziemi łukowskiej nie ominęły wydarzenia związane z kolejnymi powstaniem. Szczególne znaczenie dla gminy ma okres powstania styczniowego. Do wiosny 1865 roku działała bowiem w okolicy grupa ostatnich powstańców z ks. Stanisławem Brzóska i jego adiutantem - kowalem z Łukowa Franciszkiem Wilczyńskim. Prawie cały

wiek XIX charakteryzował się w życiu Łukowa zacofaniem gospodarczym. Zmiany na lepsze przyniosło dopiero zbudowanie linii kolejowych Warszawa - Brześć w latach 1866-1867, Łuków - Dęblin w 1876 i Łuków - Lublin w 1893 roku. W trakcie I wojny światowej tereny te znajdują się pod okupacją niemiecką, natomiast po odzyskaniu niepodległości wchodzi w skład powiatu łukowskiego w województwie lubelski. Względny rozwój gospodarczy w latach 1918-1939 przerwał wybuch II wojny światowej. W wyniku działań wojennych i okupacji w latach 1939-1944 doszło do kolejnych strat ludnościowych i gospodarczych. Do kolejnego okresu odbudowy przystąpiono w lipcu 1944 roku, kiedy zostały wyzwolone okolice Łukowa.¹

4. Diagnoza społeczno – gospodarcza Gminy Łuków (analiza dokumentów Gminy oraz tekstów źródłowych)

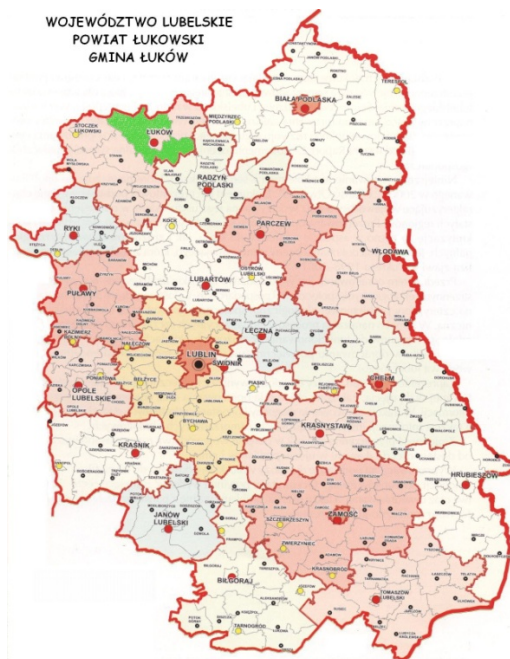
Podstawą prac nad Programem Rozwoju Gminy jest diagnoza stanu istniejącego, która stanowi perspektywę działań i zamierzeń w istotnych kierunkach gospodarczych i społecznych (restrukturyzacja gospodarki, rolnictwo, turystyka, finanse, zagospodarowanie przestrzenne, itp.).

4.1. Lokalizacja Gminy Łuków

Swym obszarem otacza miasto Łuków i sąsiaduje z gminami Domanice, Wiśniew i Zbuczyn z województwa mazowieckiego oraz Wojcieszków, Stoczek Łukowski, Stanin, Trzebieszów, Ulan-Majorat, Radzyń Podlaski i Kąkolewnica Wschodnia z województwa lubelskiego.²

¹ Źródło: informacje na temat historii Gminy Łuków zaczerpnięte zostały z dokumentu Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Łuków na lata 2014 - 2017

² Źródło: <http://www.lukow.ug.gov.pl/index.php?id=186&id2=184>

Źródło:

https://www.google.pl/search?q=gmina+%C5%82uk%C3%B3w&espv=2&biw=1366&bih=643&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjipfCo2anJAhUIvXIKHQodDisQ_AUIBygC

4.2. Charakterystyka Gminy Łuków – informacje ogólne

Gmina Łuków jest gminą rolniczą – prawie połowa powierzchni gminy to użytki rolne. W skład gminy wchodzi 36 sołectw, w których mieszka 17 819 osób (stan na 30.09.2015 rok).

Struktura użytkowania gruntów w gminie Łuków:

powierzchnia ogólna – 29 843 ha
grunty rolne – 12 791 ha
użytki zielone i sady – 4 381 ha
pozostałe grunty nieużytki – 2 615 ha³

Sołectwa wchodzące w skład gminy Łuków:

1. Aleksandrów
2. Biardy
3. Czerśl
4. Dąbie
5. Dminin
6. Gołaszyn
7. Gołąbki
8. Grzędówka

³ Źródło: <http://www.lukow.ug.gov.pl/index.php?id=132&id2=131>

9. Jeziory
10. Jadwisin
11. Karwacz
12. Klimki
13. Krynka
14. Kownatki
15. Ławki
16. Łazy
17. Malcanów
18. Podgaj
19. Role
20. Ryżki
21. Rzymy Rzymki
22. Rzymy Las
23. Sięciaszka Pierwsza
24. Sięciaszka Druga
25. Strzyżew
26. Suchocin
27. Suleje
28. Świdry
29. Szczygły Dolne
30. Szczygły Górne
31. Turze Rogi
32. Wagram
33. Wólka Świątkowa
34. Zarzecz Łukowski
35. Zalesie
36. Żdźary

Do istotnych walorów Gminy Łuków należy środowisko przyrodnicze – dużą część powierzchni Gminy stanowią lasy, w których zamieszkuje wiele rzadkich gatunków roślin i zwierząt. Teren Gminy Łuków to częściowo rezerваты przyrody i obszary chronionego krajobrazu.

4.3. Położenie geograficzne

Gmina Łuków położona jest w północno – zachodniej części województwa lubelskiego i obejmuje tereny wokół granic administracyjnych miasta Łuków. Gmina graniczy: od północy z gminami Domanice, Wiśniew, Zbuczyn Poduchowny, od północnego wschodu z gminą Trzebieszów, od wschodu i południowego wschodu z gminami Kąkolewnica Wschodnia i Ulan, od południa z gminą Wojcieszków, od zachodu z gminami Stanin i Stoczek Łukowski.

Według podziału fizyczno – geograficznego Polski gmina Łuków położona jest w granicach mezoregionu Równina Łukowska należącego do makroregionu Nizina Południowopodlaska.

4.4. Rzeźba terenu

Rzeźba terenu gminy Łuków jest słabo zróżnicowana. Urozmaiceniem są nieliczne wzgórza moreny czołowej o wysokościach do 7 m i nachyleniu zboczy 5% występujące w okolicy wsi Biardy oraz na terenie kompleksu leśnego w północno – zachodniej części gminy charakteryzującym się występowaniem wydym. Cały obszar gminy położony jest w obrębie wysoczyzny polodowcowej płaskiej porożcinany jest dolinami: Krzny Północnej, Krzny Południowej, Samicy, Stanówki. Na obszarze gminy występują również obniżenia powytopiskowe charakteryzujące się dość wyrównanym zabagnionym dnem.

4.5. Gleby

Na terenie gminy dominują gleby bielicowe i pseudobielicowe z piasków gliniastych. Gleby bielicowe występują pod lasami, natomiast pseudobielicowe występują głównie w północnej części gminy. Występują również gleby brunatne wytworzone z piasków gliniastych lekkich oraz czarne ziemie zdegradowane o składzie mechanicznym piasków słabo gliniastych występujące lokalnie w sąsiedztwie dolin rzecznych.

Wśród gatunków ornich występują trzy kompleksy przydatności rolniczej:

- gleby kompleksu żytniego słabego- występują na dużych obszarach w północnej, wschodniej i zachodniej części Gminy
- gleby kompleksu żytniego dobrego – występują na południu gminy
- gleby kompleksu żytniego bardzo dobrego – zajmują powierzchnie w części południowej gminy.

Większość trwałych użytków zielonych gminy zostały zaliczone do kompleksu użytków zielonych średnich, zaś pozostałe to użytki zielone słabe i bardzo słabe. Ponad połowę gruntów ornich gminy stanowią gleby słabej jakości (V – VI klasy bonitacyjnej).

4.6. Wody powierzchniowe

Północna część gminy położona jest w dorzeczu Bugu i odwadniana przez jego lewostronne dopływy: Krzną Północną i Krzną Południową. Rzeki te wypływają z zalesionych obszarów północno – zachodniej części gminy i płyną w kierunku wschodnim. Dział wodny oddzielający zlewnie tych rzek jest niewyraźny. Na Krznie Południowej znajduje się zbiornik retencyjny „Zimna woda”. Południowa część gminy znajduje się w dorzeczu Wieprza i jest odwadniana przez dopływy Bystrzycy: Samicę i Stanówkę. Samica jest lewostronnym dopływem Bystrzycy płynącym w kierunku południowym przez południowe i południowo – zachodnie tereny gminy Łuków. Jej początek stanowi rów łączący się z dopływem Krzny Południowej. Stanówka jest lewostronnym dopływem Bystrzycy

wypływającym z obniżenia w okolicach wsi Aleksandrów. W skład sieci hydrograficznej gminy Łuków wchodzi również bezimienne ciekłe liczne rowy melioracyjne, wypełnione wodą dna zagłębień bezodpływowych, wyrobiska poeksploatacyjne, zbiorniki przeciwpożarowe.

4.7. Wody podziemne

Gmina Łuków leży w obrębie Niecki Mazowieckiej zbudowanej z utworów kredy, trzeciorzędu i czwartorzędu. Gmina położona jest na obszarze trzeciorzędowego głównego zbiornika wód podziemnych „Subniecka warszawska” o zasobach dyspozycyjnych 0,06 l/s/km². Wody tej warstwy charakteryzują się zwiększoną zawartością związków żelaza i manganu w związku z tym wymagają uzdatnienia. Północna część gminy położona jest na obszarze czwartorzędowego głównego zbiornika wód podziemnych „Zbiornik morenowy rzeki Liwiec” o zasobach dyspozycyjnych 3,31 l/s/km². Północno – wschodnia część gminy charakteryzuje się brakiem izolacji pierwszego użytkowego poziomu wodonośnego, natomiast w części zachodniej jest dobra izolacja tego poziomu. Pozostałe obszary gminy posiadają słabo izolowany pierwszy poziom wodonośny. Na obszarze gminy znajdują się tereny o płytkim występowaniu wód gruntowych. Najpłycej (0 – 1,0 m ppt) występują wody gruntowe w dolinach i obniżeniach powytopiskowych zajmując znaczną powierzchnię gminy. Płytkie występowanie wód gruntowych wyklucza lokalizację zabudowy. Na terenach przyległych do dolin i obniżen występują wody gruntowe na głębokości 1,0 – 2,0 mppt. Na tych terenach możliwa jest lokalizacja zabudowy poprzez zabezpieczanie fundamentów przed działaniem wody gruntowej. Ograniczeń dla lokalizowania zabudowy nie ma w obrębie wysoczyzny polodowcowej, gdzie wody podziemne występują głębiej niż 2,0 m ppt.

4.8. Klimat

Średnia roczna temperatura powietrza na terenie gminy Łuków wynosi około 7,5 °C. Średnio w roku jest 130 dni przymrozkowych (o temperaturze maksymalnej powyżej 0°C i temperaturze minimalnej poniżej 0°C). Na terenie gminy okres bezprzymrozkowy trwa 155 dni a okres wegetacyjny (liczba dni o średniej dobowej temperaturze nie niższej niż 5 °C) – 210 dni. Największe zróżnicowanie warunków termicznych występuje pomiędzy dolinami i terenami podmokłymi a obszarami wyniesionymi o głębszym zaleganiu wód gruntowych. Doliny występujących w granicach gminy rzek a także mniejsze dolinki i obniżenia stanowią obszary inwersyjne, predysponowane do zalegania chłodnego i wilgotnego powietrza. Średnia roczna wilgotność względna wynosi 80 %. Obszar gminy otrzymuje średnio w roku 500 mm opadu atmosferycznego. Na obszarze gminy przeważają wiatry sektora zachodniego. Średnia roczna prędkość wiatru wynosi 3m/s.

4.9. Szata roślinna

Gmina Łuków charakteryzuje się wysokim wskaźnikiem lesistości. Lasy stanowią 33% powierzchni ogólnej gminy. Kompleksy leśne są rozmieszczone stosunkowo równomiernie, największe i najbardziej zróżnicowane znajdują się w północno – zachodniej części gminy. Południowo – zachodnia część gminy charakteryzuje się niską lesistością. W południowo – wschodniej części gminy został utworzony rezerwat „Las Wagramski”. Głównym obiektem ochronnym tego rezerwatu był rzadki gatunek – wawrzynek główkowy, który na skutek braku dużego nasłonecznienia jest już prawie nieobecny na tym terenie. Lasy gminy Łuków są cenne przyrodniczo ze względu wielkoobszarowość i bogate drzewostany. Wśród lasów dominuje bór świeży i bór mieszany świeży. Bory składają się głównie z drzewostanów sosnowych z udziałem świerków, dębów, brzoź i dość bogatym runem i podszytem. Cechuje je znaczna odporność i bardzo korzystny mikroklimat.

4.10. Obszary i obiekty prawnie chronione oraz powiązania przyrodnicze

Obszary chronionego krajobrazu są bardzo ważną ochroną środowiska. Obejmują one tereny wyróżniające się pod względem walorów krajobrazowych i przyrodniczych. Gospodarka na tych terenach powinna gwarantować równowagę biologiczną ograniczać działania niszczące przyrodę. Obszary chronionego krajobrazu winny być wykorzystywane turystycznie i służyć człowiekowi do regeneracji sił biologicznych i zdrowia.

4.11. Łukowski Obszar Chronionego Krajobrazu

Łukowski Obszar Chronionego Krajobrazu utworzony został w 1986 roku i obejmuje tereny na północny zachód od Łukowa. Jego całkowita powierzchnia wynosi 22 890 ha zajmując w gminie 38,24% jej powierzchni. Obszar ten stanowi jednocześnie 51,45 % całego Łukowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Został on powołany dla ochrony rozległego kompleksu leśnego „Kryńszczak” oraz obszarów źródliskowych: Kostrzynia, Krzny Północnej i Krzny Południowej. W granicach ww. obszaru znajdują się trzy rezerwaty przyrody: „Topór”, „Jata”, „Kra Jurajska” oraz stara aleja lipowa w Grzędówce chroniona w randze pomnika przyrody.

4.12. Radzyński Obszar Chronionego Krajobrazu

Powierzchnia Radzyńskiego Obszaru Chronionego wynosi 3 706,25 ha z tego w granicach gminy Łuków jest 8,8 % tego obszaru. Głównym celem powołania tego kompleksu była potrzeba ochrony fragmentu doliny Krzny Południowej oraz kompleksów leśnych uroczysk: Kownatki, Wagramu i Strzyżewa. Występuje tu rezerwat „Las Wagramski” oraz aleja lipowa we wsi Kownatki.

4.13. Pomniki przyrody

Pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupienia o szczególnej wartości naukowej, kulturowej, historyczno – pamiątkowej i krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami wyróżniającymi je wśród innych tworów, w szczególności sędziwe, okazałych rozmiarów drzewa i krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyśka, skałki, jary, głązy narzutowe, jaskinie. (ustawa o ochronie przyrody z 16 X 1991r. art. 28).

W granicach Gminy znajdują się następujące pomniki przyrody:

- Dwie Aleje Lipowe w Kownatkach, prowadzące do nie istniejących już zabudowań dworskich,
- Lipa drobnolistna – przy drodze polnej około 1 km na północ od Gręzówki. Obwód pnia 370 cm, wysokość około 19 m, stan dobry
- Dąb szypułkowy – 300 m od gajówki Smolnik. Obwód pnia około 270 cm, wysokość około 18 m, stan dobry
- Lipa drobnolistna – wieś Role, obwód pnia 370 cm, wysokość około 15 m, stan dobry
- Wiąz szypułkowy – wieś Zadwórze, obwód pnia 350 cm, wysokość około 15 m, stan dobry
- Lipa drobnolistna – około 100 m od linii kolejowej Łuków – Pilawa pomiędzy wsiami Dąbie i Żdzary, obwód pnia 450 cm, wysokość około 14 m, stan dobry, jeden konar odłamany
- Wiąz szypułkowy – grupa trzech drzew w Sięciaszce Drugiej, obwody pni 370 – 400 cm, wysokość 15 m, stan dobry
- Lipa drobnolistna – (dwa drzewa) i jesion wyniosły (cztery drzewa) – wieś Czerśl, obwody pni 300- 400 cm, wysokość 14 – 18 m, stan dobry
- Lipa drobnolistna – pozostałość alei lipowej (15 drzew) w Jadwisinie, obwody pni około 250 - 380 cm, wysokość około 15 m, stan dobry
- Sosna zwyczajna – grupa 4 drzew o wymiarach obwodu około 250 cm i wysokości około 20m, zlokalizowane w niepaństwowym lesie pomiędzy wsiami Gołąbki a Rzymy Rzymki przy drodze Rzymy – Rzymki – Aleksandrów, stan dobry
- Grab zwyczajny – we wsi Dminin, obwód pnia 250 cm, wysokość około 12 m , stan dobry
- Lipa drobnolistna – we wsi Dminin, obwód pnia około 400 cm, wysokość 15 m , stan dobry

4.14. Rezerваты przyrody

W gminie Łuków znajdują się cztery rezerваты przyrody: „Topór”, „Jata”, „Kra Jurajska” i „Las Wagramski”. Rezerваты: „Topór” (56,53 ha) i „Jata” (1 116,94 ha) utworzono dla zachowania naturalnych stanowisk jodły, poza zwartą granicą jej występowania. Rezerwat „Kra Jurajska” (8 ha) ma chronić wyjątkowo duże skupiska amonitów – bardzo ważny zasób w skali międzynarodowej. Rezerwat „Las Wagramski” (5,37 ha) utworzono dla zachowania stanowisk wawrzynka główkowego. W rezerwacie tym można sądzić, że wawrzynek już nie występuje (zbyt duże zacienienie), ale odnawia się tu jodła – wykazano kilkadziesiąt okazów 2 - 3 letnich jodeł pochodzących prawdopodobnie z samosiewu.

4.15. Powiązania przyrodnicze

W Krajowej Sieci Ekologicznej ECONET – POLSKA północna część gminy Łuków należy do obszaru węzłowego o znaczeniu krajowym, oznaczonym symbolem 13K (obszar siedlecki). W obrębie tego obszaru znajduje się kompleks „Kryńszczak” uznany za biocentrum i strefę buforową. Dolina Krzyny Północnej i Południowej oraz obszary przyległe znajdują się w granicach ekologicznego korytarza o znaczeniu krajowym. Północna część Gminy jest również korzystniejsza pod względem ciągłości siedliskowej – ciągłość lasów jest lepiej zachowana w porównaniu z południową częścią Gminy. Kompleksy leśne położone w południowej części stanowią ekologiczne wyspy i są pozbawione połączeń naturalnych (korytarzy ekologicznych).

4.16. Surowce mineralne

Na obszarze gminy stwierdzono występowanie złóż iłów jurajskich oraz kruszywa naturalnego. Występują one w postaci tzw. kry i zostały przywleczone przez lądolód prawdopodobnie z terenów obecnej Estonii. W iłach znajdują się liczne konkrekcje zawierające świetnie zachowane skamieniałości morskiej fauny jurajskiej, głównie muszle amonitów (często również ślimaki, małże, belemnity, liliowce, otwornice i ryby). Iły jurajskie występują w rejonie Gołaszyna i tworzą złożę o udokumentowanych zasobach liczących 3 906 tys m³. Ze względu na występujące w złożu unikalne skamieliny zostało ono objęte ochroną rezerwatową- Rezerwat „Kra Jurajska”-, co uniemożliwia eksploatację.⁴

4.17. Gospodarka Gminy Łuków

Podstrefa Łuków Tarnobrzesckiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej „EURO-PARK WISŁOSAN” w miejscowości Łazy

Położenie:

Teren Podstrefy Łuków Tarnobrzesckiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej położony jest we wsi Łazy, w odległości 3 km od miasta Łukowa, które jest węzłem kolejowym przy linii kolejowej Berlin – Moskwa, pomiędzy Warszawą a Terespołem. Łuków posiada także bezpośrednie połączenie z Dęblinem, Lublinem i Skierniewicami, a także dwie stacje kolejowe z rozbudowanymi bocznkami.

powierzchnia terenu: 27,32 ha z czego część jest już zagospodarowana

Szacunkowa cena – 20 PLN/m² netto, sprzedaż w drodze przetargu

Infrastruktura:

⁴ Część informacji dotyczących środowiska przyrodniczego w gminie Łuków zostało zaczerpnięte z Opracowania Ekofizjograficznego autorstwa Henryka Dołęgowskiego i Agnieszki Cajgner

W latach 2009 – 2011 Gmina zrealizowała projekt pn. „Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej województwa lubelskiego poprzez uzbrojenie terenu inwestycyjnego w podstrefie Łuków TSSE EURO-PARK WISŁOSAN”. Zakres projektu obejmuje budowę następującej infrastruktury:

- sieci wodociągowej o łącznej długości 1866 m,
- sieci kanalizacyjnej o łącznej długości 1593 m,
- oświetlenia dróg – długość trasy wynosić będzie 1265 m, długość kabla – 1415 m,
- ogrodzenia terenu – ogrodzenie stalowe panelowe o łącznej długości 2300 m,
- drogi wewnętrznej długości 849,18 m, szerokość jezdni 6, m o nawierzchni z kostki betonowej i utwardzonych poboczach,
- kanalizacji teletechnicznej o długości 1166,5 m,
- 23 sztuki studni kablowych,
- odwodnienie terenu.

Na ten cel Gmina pozyskała środki finansowe z Programu Operacyjnego „Rozwój Polski Wschodniej 2007 – 2013”. W związku z dofinansowaniem projektu ze środków PO RPW, sprzedaż terenu może nastąpić wyłącznie pod działalność innowacyjną produktową lub procesową.

Wykonanie sieci gazowej na potrzeby Strefy wykona Mazowiecka Spółka Gazownictwa Sp. z o.o., Oddział Gazownia Warszawska, Rozdzielnia Gazu Łuków.

Sąsiadujące tereny: bezpośrednio z terenem sąsiadują grunty rolniczego użytkowania od strony północnej i wschodniej, od strony zachodniej teren przylega całą szerokością do drogi gminnej z nawierzchnią asfaltową.

Charakterystyka terenu: Teren częściowo jest zabudowany. Grunt piaszczysty w klasie bonitacyjnej V i VI. Poziom wód gruntowych ok. 0,6 - 2 m p.p.t. Teren jest czysty ekologicznie.

Zwolnienia udzielane przedsiębiorcom działającym na terenie TSSE EURO-PARK WISŁOSAN: Na terenie Tarnobrzесьkiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO-PARK WISŁOSAN pomoc przedsiębiorcom udzielana jest w formie zwolnień podatkowych stanowiących pomoc regionalną z tytułu: kosztów nowej inwestycji - ulgi w podatku dochodowym do 70 % lub tworzenia nowych miejsc pracy. Pomoc udzielana jest do wysokości 70 % kosztów kwalifikowanych inwestycji lub dwuletnich kosztów pracy nowozatrudnionych pracowników. Wysokość zwolnienia z podatku dochodowego z tytułu nowej inwestycji uzależniona jest od wielkości firmy i wynosi: 70 % - w przypadku mikro i małych przedsiębiorców, 60 % - w przypadku średnich przedsiębiorców, 50 % - w przypadku dużych przedsiębiorców.

Zwolnienia oferowane przedsiębiorcom przez Gminę Łuków:

Władze Gminy Łuków wychodząc naprzeciw rozwojowi przedsiębiorczości na jej terenie, oferują przedsiębiorcom chcącym rozpocząć tu inwestycje, zwolnienia z podatku od nieruchomości. Zwolnienia gwarantują dwie uchwały:

- uchwała z 2014 r. w sprawie wprowadzenia zwolnień od podatku od nieruchomości w związku z tworzeniem nowych inwestycji, na mocy której zwalnia się z podatku od nieruchomości przez okres dwóch lat budowle i budynki lub ich części oraz grunty zajęte na prowadzenie działalności gospodarczej, na których dokonano nowych inwestycji i utworzono co najmniej 3 nowe miejsca pracy w związku z tą inwestycją. Uchwała stanowi program pomocy de minimis,

-uchwała z 2015r. w sprawie wprowadzenia zwolnień z podatku od nieruchomości w związku z tworzeniem nowych inwestycji, na mocy której zwalnia się z podatku od nieruchomości budowle i budynki lub ich części oraz grunty zajęte na prowadzenie działalności gospodarczej, na których

dokonano nowych inwestycji i utworzono nowe miejsca w związku z tą inwestycją: 24 miesiące, jeżeli utworzono od 3 do 10 nowych miejsc pracy, 36 miesięcy, jeżeli utworzono od 11 do 50 nowych miejsc pracy, 48 miesięcy, jeżeli utworzono powyżej 50 nowych miejsc pracy.

Informacje uzupełniające: rozporządzenie Rady Ministrów zmieniające rozporządzenie w sprawie Tarnobrzесkiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (Dz.U. Nr 215, poz. 1587) – umożliwiło utworzenie 14 listopada 2007 roku Podstrefy Łuków. Rozporządzenie weszło w życie 1 grudnia 2007 r. 21 kwietnia 2010 r. – rozporządzenie Rady Ministrów zmieniające rozporządzenie w sprawie tarnobrzесkiej specjalnej strefy ekonomicznej (Dz. U. Nr 73, poz. 468), na mocy którego poszerzono granicę Podstrefy Łuków o 3 ha. Rozporządzenie weszło w życie 30 kwietnia 2010 r.

Wieś Łazy, w obrębie której położony jest teren, posiada pełne uzbrojenie infrastrukturalne, tj. sieci: energetyczną, gazu ziemnego, wodociągową, kanalizacyjną i telefoniczną. Zarówno w Łazach, jak i okolicznych miejscowościach istnieją znaczne zasoby siły roboczej o różnych kwalifikacjach. Na opisywanym terenie możliwe są wszystkie kierunki inwestowania.⁵

Gmina prowadzi wiele działań promocyjnych związanych z Podstrefą Łuków. Do najważniejszych z nich należała realizacja projektów w latach 2009 – 2010 „Stworzenie systemu wspierania i promowania podstref ekonomicznych w województwie lubelskim – we współpracy z gminami Tomaszów Lubelski i Jamów Lubelski” oraz w latach 2014 – 2015 „Promocja Podstrefy Łuków Tarnobrzесkiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej we współpracy z miastem Łuków”.

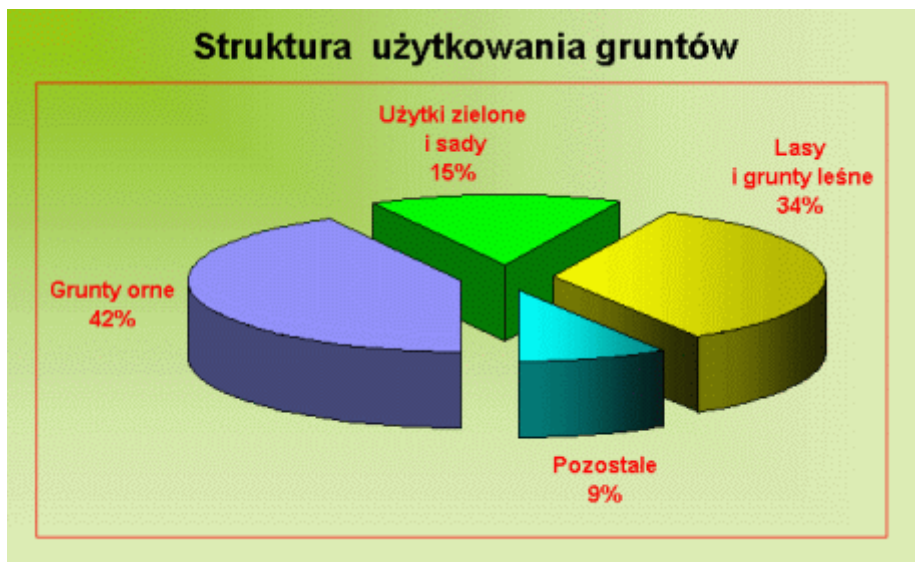
4.18. Rolnictwo

Struktura użytkowania gruntów w gminie Łuków

Powierzchnia ogólna - 29843 ha,
Grunty rolne - 12791 ha,
Użytki zielone i sady - 4381 ha,
Pozostałe grunty i nieużytki - 2615 ha.

Na terenie gminy Łuków 98% użytków rolnych znajduje się w posiadaniu rolników indywidualnych. Jedyne uspołecznione gospodarstwo rolne to Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna w Krynce, użytkująca na 350 ha użytków rolnych.

⁵ Źródło: <http://www.lukow.ug.gov.pl/index.php?id=141>

Rys nr 1 Struktura użytkowania gruntów w gminie Łuków, Źródło: <http://www.lukow.ug.gov.pl/index.php?id=132&id2=131>

Struktura gospodarstw indywidualnych.

Ilość gospodarstw rolnych ogółem - 3395 szt. (spis 2002 rok, strona internetowa starostwa podaje liczbę 2 740 gospodarstw rolnych i 17 172 ha użytków rolnych),

do 1 ha - 621 szt.,

od 1 do 5 ha - 1602 szt.,

od 5 do 10 ha - 785szt.,

od 10 do 15 ha - 263szt.,

15 ha i więcej - 124 szt.

Struktura zasiewów.

Powierzchnia gruntów ornych ogółem 12791 ha,

Pszenica 511 ha,

Żyto 4302 ha,

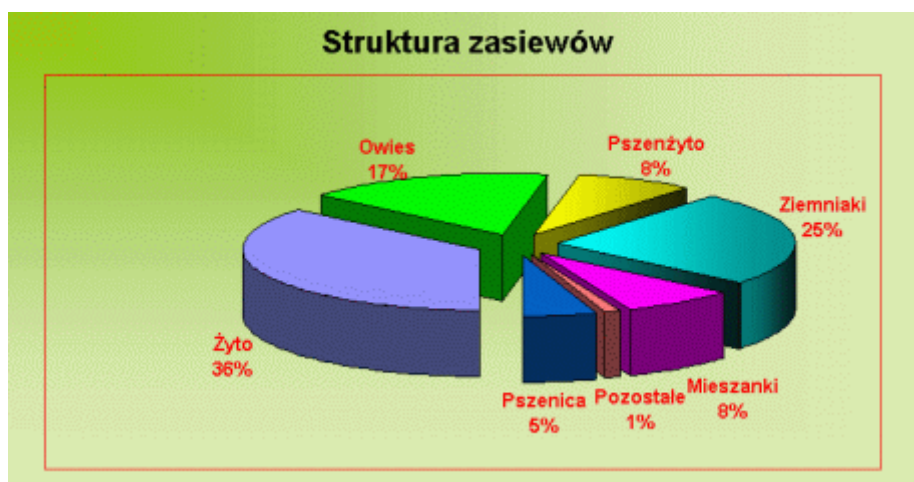
Owies 2000 ha,

Pszenżyto 938 ha,

Ziemniaki 3012 ha,

Mieszanki 985 ha,

Pozostałe 168 ha

Rys. nr 2, Struktura zasiewów w gminie Łuków, źródło: <http://www.lukow.ug.gov.pl/index.php?id=132&id2=131>

Ze względu na niskie klasy bonitacyjne gleb (60% to klasa V i VI) dominującymi uprawami są żyto i ziemniaki. Stąd też rozwinięty jest chów trzody chlewnej, której obsada wynosi 149 szt./100 ha użytków rolnych, a w rejonach o znacznym udziale użytków zielonych chów bydła, którego obsada na terenie gminy wynosi 58,5 szt./100 ha użytków rolnych. Słabe gleby i znaczna ilość zwierząt na 100 ha użytków rolnych powodują, że dominującym nawożeniem jest nawożenie organiczne, przy niewielkim dodatku nawozów mineralnych. Sprawia to, że produkowana żywność jest zdrowa ekologicznie i posiada wysoką jakość.

4.19. Przemysł, handel i usługi

Na terenie Gminy Łuków jest zarejestrowanych 780 podmiotów prowadzących działalność gospodarczą. Zatrudniają one zazwyczaj od 1 do 5 osób, a niektóre więcej. Na terenie Gminy znajduje się również kilka dużych zakładów przemysłowych, zatrudniających powyżej 100 pracowników.

Według raportu Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej na temat rodzaju wykonywanej działalności na terenie Gminy Łuków stwierdzamy, że zdecydowanie najwięcej jest działalności:

Kod PKD	Nazwa	Ilość podmiotów gospodarczych
4941Z	Transport drogowy towarów	102
4520Z	Konserwacja i naprawa pojazdów samochodowych z wyłączeniem motocykli	55
4711Z	Sprzedaż detaliczna prowadzona w niewyspecjalizowanych sklepach z przewagą żywności, napojów i wyrobów tytoniowych	35
4120Z	Roboty budowlane związane ze wznoszeniem budynków mieszkalnych i niemieszkalnych	31

4339Z	Wykonywanie pozostałych robót budowlanych, wykończeniowych	26
4782Z	Sprzedaż detaliczna wyrobów tekstylnych, odzieży i obuwia prowadzona na straganach i targowiskach	22

Do większych zakładów działających na terenie gminy należą:

1. F.H.U. TAMEX Jakub Kozuchowski - (budowa dróg, wodociągów, kanalizacji itp., wykonawstwo robót budowlanych, transport),
2. P.T.H.U. "JATA-TRANS" Jan Stępnicki - (krajowy i międzynarodowy transport towarów),
3. P.H.U. "MEL-KAN" Kazimierz Jakubiak - (budowa i eksploatacja wodociągów i kanalizacji),
4. P.P.H. "STOK-ROL" S.J. - (produkcja konstrukcji i wyrobów metalowych),
5. Z.P.U. "NIPPLEX" Halina Bogusz - (produkcja bielizny),
6. P.P.H. "AGRO-TOP" Grzegorz Dybciak - (produkcja smalcu),
7. Zakład Robót Brukarskich "POLBRUK" Waldemar Kiryła - (produkcja wyrobów budowlanych z betonu),
8. Usługowy Zakład Stolarski Teresa Welikan - (produkcja mebli na zamówienie i różnych wyrobów stolarskich),
9. Instalatorstwo Sanitarne C.O. i gazowe Mirosław Wójcicki - (wykonawstwo instalacji sanitarnych, gazowych, wodociągowych itp.),
10. F.H.U. "GREDAR" S.C. Z. Suchodolski, G. Głębiński - (stacja kontroli pojazdów, montaż instalacji gazowych w samochodach),
11. Łuksja Sp. z o.o. - (producent odzieży),
12. Vivenge Sp. z o.o. - (producent identyfikacji wizualnej).

Najwięcej podmiotów gospodarczych koncentruje się w następujących miejscowościach: Dąbie, Gołaszyn, Grzędówka, Krynka, Łazy, Sięciaszka Pierwsza, Świdry i Żdźary. Zabezpieczenie potrzeb ludności Gminy w zakresie innych usług zapewniają także firmy zlokalizowane w mieście Łukowie.

4.20. Turystyka na terenie Gminy Łuków

Walory historyczne

Teren Gminy Łuków jest bogaty w pamiątki historyczne po ważnych wydarzeniach do których należą powstania narodowe, batalie napoleońskie i działania partyzanckie podczas II wojny światowej. Wiele z nich miało miejsce w trudno dostępnych lasach rezerwatu Jata. O bohaterach tamtych czasów przypominają zachowane pomniki. Najstarszy z nich został zbudowany w 1928 roku z inicjatywy łukowskich leśników ku pamięci jednego z przywódców Powstania Styczniowego – ks. Stanisława Brzóska. Dwa pozostałe zlokalizowane w Jacie upamiętniają partyzantów polskich i „partyzantów” radzieckich oraz stacjonujących tu w 1944 roku żołnierzy I Batalionu 35 Pułku Piechoty Armii Krajowej, dowodzonych przez Kpt./ppłk. Wacława Rejmaka PS. „Ostoja”. Poza obozem AK, w Jacie były także obozy Narodowych Sił Zbrojnych „Dym” i sowiecki mały oddział wywiadowczy.

Pamięć o ludziach, którzy oddali życie w obronie ojczyzny jest na terenie Gminy Łuków ciągle żywa. Jej wyrazem jest organizacja uroczystości rocznicowych, których jednym ze współorganizatorów jest

samorząd Gminy Łuków. W tym zakresie należy wymienić uroczystości 70 – tej rocznicy powstania Armii Krajowej w 2012 roku, uroczystość upamiętniającą 150 rocznicę Powstania Styczniowego na Ziemi Łukowskiej oraz uroczystość upamiętniającą rocznicę wysiedlenia miejscowości Jagodne – obie w 2013 roku , a także uroczystości z okazji rocznic – 100 nej wybuchu I wojny światowej, 70 tej utworzenia obozu partyzanckiego AK w rezerwacie Jata i 70 tej bitwy pod Gręzówką zorganizowane w 2014 roku., 70 rocznicy zakończenia II wojny światowej, rocznicy zamordowania przez funkcjonariuszy UB legendarnego dowódcy Armii Krajowej z Jaky kpt. Wacława Reimaka PS. Ostoja w 2015.

Od kilku lat w Gminie prowadzone są działania na rzecz edukacji historyczno – patriotycznej, które przybierają formę wystaw zdjęć z tamtych czasów, spotkań z kombatantami, rekonstrukcji zdarzeń historycznych.

Walory turystyczno – rekreacyjne

Samorząd Gminy Łuków systematycznie rozbudowuje bazę sportową i rekreacyjno – turystyczną. Do inwestycji sportowych zrealizowanych przez Gminę należą: kompleksy boisk w Zalesiu i Turzych Rogach, boiska w Aleksandrowie, Wólce Świątkowej, kort tenisowy w Jeziorach – współfinansowane ze środków unijnych boisko i kort tenisowy w Łazach, boisko w Strzyżewie a także mała infrastruktura turystyczna wybudowana w Klimkach, Krynca oraz place zabaw dla dzieci. Warto wspomnieć że przez teren Gminy Łuków przebiega Szlak Ziemi Łukowskiej, utworzony przez Lokalną Grupę Działania „Razem Ku Lepszej Przyszłości” współfinansowany przez Gminę będącą członkiem LGD. Na rowerzystów czeka w Gminie Łuków 36,9 km oznakowanej trasy głównej biegnącej z Krynki przez Gręzówkę, rezerwat Jata do Żdźzar a także dwie pętle lokalne – jedna o długości 3,45 km z Biard do Gręzówki oraz druga o długości 5 km ze stacji PKP w Łukowie do Krynki. Wiele interesujących inicjatyw i projektów również sportowych i turystyczno – rekreacyjnych powstaje także dzięki zaangażowaniu samych mieszkańców zrzeszonych w organizacjach pozarządowych. Należą do nich m.in. budowa boisk, małej infrastruktury wypoczynkowej na świeżym powietrzu, organizacja rozrywek sportowych. Środki finansowe na ich realizację pochodzą głównie z funduszu sołeckiego (fundusz sołecki – środki wyodrębnione z budżetu gminy, o ich przeznaczeniu decydują sami mieszkańcy).

4.21. Zasoby kulturowe i zabytki

Zasoby kulturowe i historyczne, w tym zabytki, są ważnym elementem mogącym mieć wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy danego obszaru, a w szczególności turystyki. Położenie gminy na skrzyżowaniu kultur i religii sprawia, że od dawnych czasów, tereny te są bogatą historią i kulturę dokumentowały licznymi obiektami. Te z nich, które przetrwały do naszych czasów stanowią wizytówkę historyczną tych ziem. Należą do nich między innymi obiekty takie jak:

Zabytki nieruchome występujące na terenie gminy Łuków

Na terenie gminy Łuków, na podstawie terenowej inwentaryzacji, przeprowadzonej w 2006 r. oraz weryfikacji w 2013 r., odnotowano 177 obiektów o charakterze zabytkowym, które zostały włączone do gminnej ewidencji zabytków. Są wśród nich budowle sakralne, budynki użyteczności publicznej, zespoły dworskie, cmentarze, budownictwo wiejskie, mała architektura: kapliczki, figury i krzyże przydrożne oraz miejsca pamięci narodowej. Architektura sakralna w gminie Łuków jest

reprezentowana przez świątynie i kaplice wyznania rzymskokatolickiego. Do cennych, zabytkowych obiektów sakralnych należą:

- drewniany kościół p. w. Najświętszego Serca Jezusa w Zarzeczcu Łukowskim,
- dawna kaplica dworska w Ryżkach
- przydrożne kapliczki kubaturowe w miejscowościach: Biardy, Dąbie, Dminin, Gręzówka, Łazy, Role, Rzymy Rzymki, Sięciaszka Pierwsza.

Zespoły rezydencjonalne – gmina Łuków nie była nasycona zespołami rezydencjonalnymi, z niewielu historycznych zespołów dworskich i folwarcznych zachowało się założenie dworsko-ogrodowe w Ryżkach, z murowanym dworem, lamusem i kaplicą z l. 20-tych XX w. i dziewiętnastowiecznym parkiem, zespół dworsko-leśny w Krynce z drewnianym dworem z 1904 r. oraz budynkami gospodarczymi.

Budynki użyteczności publicznej - z tej grupy zabytków na terenie gminy zachował się budynek dawnej szkoły w Biardach z lat 30-tych XX w. (obiekt ten jest obecnie własnością prywatną, z powodu zmiany sposobu użytkowania i konieczną adaptację nie został uwzględniony w gminnej ewidencji zabytków). Do obiektów tej grupy można również zaliczyć budynek leśniczówki w Krynce, budynek leśniczówki i gajówki w zespole leśniczówki „Dąbrówka” z początku XX w.

Cmentarze – na terenie gminy Łuków występują cmentarze wyznaniowe rzymskokatolickie w: Gręzówce - cmentarz parafialny z 1936 r. i Zarzeczcu Łukowskim – cmentarz parafialny z 1921 r. oraz cmentarz wojenny z 1939 r. w Gręzówce, na którym znajduje się 97 mogił żołnierzy polskich, poległych w wojnie obronnej w 1939 r. oraz 13 mogił ofiar okupacji hitlerowskiej.

Budownictwo ludowe – zabytkowe budownictwo ludowe tego regionu: domy mieszkalne i budynki gospodarcze, to budowle drewniane o konstrukcji zrębowej, z balami łączonymi na „rybi ogon” z ostatkami, podwaliną na zamek. Na terenie gminy Łuków dominował typ chałupy szeroko frontowej, dwutraktowej, przykrytej dachem czterosпадowym, rzadziej dwusпадowym lub naczółkowym, ustawionej szczytowo do drogi. Obecnie domy z dachem czterosпадowym lub naczółkowym spotykane są już bardzo rzadko. Na terenie gminy najczęściej zachowało się domów z okresu międzywojennego, rzadkością są budynki z końca XIX w. Do gminnej ewidencji zabytków włączono 80 zabytkowych domów mieszkalnych i 2 spichlerze.

Budownictwo przemysłowe – gmina Łuków była i jest terenem typowo rolniczym, dlatego budownictwo przemysłowe nie rozwinęło się tutaj w znaczącym stopniu. Występowały tu dość licznie młyny wietrzne oraz motorowe. Z dawnej zabudowy tego typu nie zachowały się obiekty zabytkowe.

Mała architektura – na terenie gminy występuje dość duże nasycenie tradycyjnymi elementami krajobrazu polskiej wsi, jakimi są krzyże, różnorodne kapliczki i figury przydrożne. Ustawiane one były na rozstajach dróg, w miejscach objawień religijnych, na pamiątkę ważnych dla społeczności lokalnej wydarzeń. Większość z nich to fundacje mieszkańców wsi, którzy stawiali je jako swoje wota za przeżycie wojny, powroty z obozów, uzdrowienia. Krzyże są najczęściej drewniane, rzadziej kamienne, betonowe lub metalowe. Wśród kapliczek są obiekty kubaturowe z niewielkim wnętrzem, z ołtarzykiem na którym znajduje się obraz lub figura przedstawiająca osobę boską lub świętych. Są też kapliczki murowane w postaci słupów lub filarów, z wnęką mieszczącą przedstawienie świętego. Mają one często formę kilkunastokondygnacyjną, nakryte są daszkiem namiotowym, zdobione są płycinami i gzymsami. Kapliczki i krzyże otoczone są często ozdobnymi płótkami lub obsadzone kwiatami,

ozdobnymi krzewami lub drzewami. Z ternu gminy 75 elementów małej architektury: krzyże, kapliczki i figury przydrożne zostały włączone do gminnej ewidencji zabytków.

Miejsca Pamięci Narodowej - Świadectwem tragicznych wydarzeń gminy, związanych z czasami powstań i wojen, są miejsca pamięci narodowej. Najwięcej miejsc pamięci dotyczy drugiej wojny światowej i powstania styczniowego. Z terenu gminy do gminnej ewidencji zabytków włączono 4 takie obiekty.

Zabytki ruchome występujące na terenie gminy zgodnie z art. 3 pkt. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Zabytek ruchomy jest wpisywany do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). W gminie Łuków do wartościowych obiektów ruchomych należy dawne wyposażenie kościoła parafialnego pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Zarzeczu Łukowskim: obiekty te nie są wpisane do rejestru zabytków, figurują jednak w wojewódzkiej ewidencji zabytków ruchomych.

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach gminy. Stanowiska archeologiczne zewidencjonowane są w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze. Na terenie gminy znajduje się jeden zabytek archeologiczny wpisany do rejestru zabytków i 287 ujętych w gminnej ewidencji zabytków

Zabytki objęte są prawnymi formami ochrony Zgodnie z art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162 poz.1568 z późn. zm.)

Formami ochrony zabytków są: 1) wpis do rejestru zabytków;

2) uznanie za pomnik historii;

3) utworzenie parku kulturowego;

4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na terenie gminy Łuków znajdują się **dwa obiekty** wpisane do rejestru zabytków województwa lubelskiego.

W miejscowości Krynka, zespół dworsko-leśny: dwór, budynek gospodarczy, stajnie – ob. magazyn, dwie stodoły, leśniczówka, pozostałości parku i sadu owocowego nr rejestru A/470 i w miejscowości Strzyżew, grodzisko wczesnośredniowieczne nr rejestru C/27

Zabytki o największym znaczeniu dla Gminy Łuków

Do najwartościowszych zabytków, położonych na terenie gminy Łuków, należą: zespół dworsko-leśny w Krynce, w skład którego wchodzi: dwór, budynek gospodarczy, stajnie – ob. magazyn, dwie

stodoły, leśniczówka, pozostałości parku i sadu owocowego, drewniany kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Zarzeczcu Łukowskim, założenie dworsko-ogrodowe w Ryżkach, w skład którego wchodzi: dwór, lamus, kaplica dworska i park, kapliczki w Biardach, Dmininie, Gręzówce, Rzymach Rzymkach, Szczygłach Górnych, Sięciaszce Pierwszej, cmentarz żołnierzy polskich z 1939 r. w Gręzówce.

Zespół dworsko - leśny w Krynce położony jest ok. 7 km od Łukowa, kilkaset metrów na wschód od drogi krajowej nr 63, na południowym skraju kompleksu leśnego. Składa się z części dworskiej, założonej w latach 1904 – 1910 dla rosyjskiego generała Obruczowa, i części leśnej, założonej w 1919 r., po przejściu całego terenu przez Nadleśnictwo Łuków, rozbudowanej w latach 1935 -38. W czasie II wojny światowej zespół dworsko-leśny pozostawał pod zarządem niemieckim, po wojnie użytkowany ponownie przez Nadleśnictwo. Po 1955 r. budynki zostały wyremontowane, częściowo przebudowane i zamienione na mieszkania pracownicze. Od końca XX w. Część dworska znajduje się w prywatnych rękach. Z zespołu dworsko-parkowego zachował się dwór, stajnia, budynek gospodarczy, stodoła i częściowo park, natomiast z zespołu leśnego: leśniczówka, obora i częściowo sad. Dwór wybudowany został w 1904 r dla w/w właściciela. Jest to budynek drewniany z bali sosnowych, o konstrukcji zrębowej, z zewnątrz oszalowany, od wewnątrz otynkowany. Korpus dworu parterowy, częściowo podpiwniczony, prostopadłościenny, nakryty dwuspadowym dachem. W częściach: frontowej i ogrodowej znajdują się ganki, nakryte dwuspadowymi daszkami, w części południowej: weranda nakryta dachem łamanym, przed nią ganek nakryty dachem trójpołaciowym, a nad gankiem wieżyczka obserwacyjna na czterech słupach z dachem namiotowy. Jest to przykład budowli w stylu eklektycznym, w typie podmiejskiej willi. Stan zachowania: dobry.

Leśniczówka wybudowana została ok. 1938 r. dla Nadleśnictwa Łuków. Jest to budynek drewniany, o konstrukcji zrębowej (zrąb z bali sosnowych, łączonych na jaskółczy ogon bez ostatków), z zewnątrz oszalowany, od wewnątrz otynkowany. Zbudowany na planie prostokąta, dwutraktowy, parterowy, niepodpiwniczony, nakryty dachem czterosпадowym z wystawkami w każdej połaci. Elewacja frontowa: czteroosiowa, tylna: sześćoosiowa, elewacje szczytowe jednoosiowe. Budynek bez cech stylowych, nieprzebudowany. Stan zachowania: dostateczny.

Kościół p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Zarzeczcu Łukowskim przeniesiony został w 1920 r. z Piszczaca do nowopowstałej parafii pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Zarzeczcu Łukowskim. Położony w centrum wsi, na środku prostokątnego cmentarza przykościelnego, orientowany. Kościół jest drewniany, wybudowany jest na planie krzyża łacińskiego, konstrukcji słupowo-ryglowej. Elewacje korpusu oszalowane, nad korpusem dach dwuspadowy, dach nad wieżą namiotowy z hełmem obeliskowym pośrodku i czterema wieżyczkami po rogach. Fasada jednowieżowa, jednoosiowa, elewacje boczne: sześćoosiowe. Jest to przykład budowli w stylu eklektycznym. Stan zachowania: dostateczny. Obiekt jest jednak zagrożony: obok wybudowany został nowy kościół i wyłączenie z użytkowania zabytkowego, może wpływać na gwałtowne pogarszanie się jego stanu.

Założenie dworsko-ogrodowe w Ryżkach położone jest przy drodze Łuków – Żelechów, w odległości ok. 4 km. od Łukowa. Zostało założone w 2 poł. XIX w. przez rodzinę Zawadzkich. Po II wojnie światowej majątek został rozparcelowany, a dwór wraz z zabudową gospodarczą i parkiem oraz częścią gruntów ornych przeszedł na własność skarbu państwa. Obiekt użytkowany był początkowo w całości przez PGR, a następnie w 1949 r. budynki i część ozdobna została przekazana na Dom Pomocy Społecznej. Obecnie w skład założenia wchodzi zachowane elementy dawnej kompozycji: dwór (mocno przebudowany po II wojnie światowej), lamus, kaplica dworska i pozostałości parku.

Dwór w założeniu dworsko-ogrodowym w Ryżkach wybudowany został w 2 poł. XIX w. dla rodziny Zawadzkich. W czasie I wojny światowej został spalony przez kozaków, a w 1916 r. odbudowany przez ówczesną właścicielkę majątku, Marię Zawadzką. Budynek dworu wzniesiony został na planie wydłużonego prostokąta, parterowy, konstrukcji szachulcowej, nakryty dachem dwuspadowym, z naczółkiem od strony wschodniej. Od strony zachodniej i wschodniej do dworu dobudowane zostały dwie współczesne przybudówki. Budynek w całości użytkowany jest na Dom Pomocy Społecznej. Stan obiektu jest dobry.

Kaplica w założeniu dworsko-ogrodowym w Ryżkach wybudowana została w 2 poł. XIX w. Budynek murowany z cegły, obustronnie tynkowany, na planie prostokąta, z prostokątną, dwukrotnie węższą dobudówką od frontu. Korpus parterowy, nakryty dachem dwuspadowym, dobudówka niższa z dachem dwuspadowym. W latach 70-tych XX w. kaplica zamieniona na warsztat, a w 1995 r. adaptowana na salę rehabilitacyjną. Obiekt bez cech stylowych. Stan zachowania: dobry.

Do cennych zabytków Gminy Łuków należą również kapliczki, figury i krzyże przydrożne. Najwartościowsze z nich to kapliczki w Biardach, Dmininie, Dąbiu, Gręzówce, Rzymach Rzymkach, Szczygłach Górnych, Sięciaszce Pierwszej, Gręzówce, Rolach, Łazach.

W gminnej ewidencji gminy Łuków ujęto 177 zabytków nieruchomych i 288 zabytków archeologicznych. Dokładny wykaz wszystkich zabytków zamieszczony jest w dokumencie gminnym Gminy Program Opieki nad Zabytkami Gminy Łuków na lata 2014 – 2017, który jest spójny w dokumentami wyższego szczebla:

- Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013
- Wojewódzki Program Opieki nad zabytkami na lata 2011 – 2014
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego
- Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006 – 2020
- Strategia Rozwoju Powiatu Łukowskiego na lata 2008 – 2015
- Na poziomie gminnym:
 - Strategia Rozwoju Gminy Łuków na lata 2007 – 2015
 - Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Łuków z dnia 24.01.2013 roku
 - Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego

4.22. Ludność w gminie Łuków

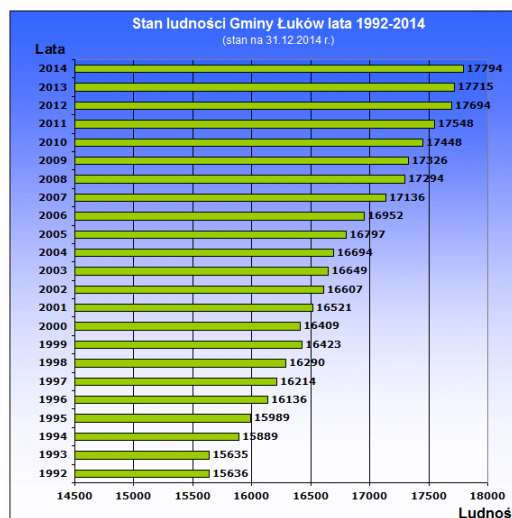
Demografię a zwłaszcza odsetek ludności w wieku produkcyjnym oraz bardzo dobre warunki edukacyjne w Gminie Łuków możemy uznać za szanse dającą duże możliwości rozwoju Gminy.

W długim okresie sytuacja na lokalnym rynku pracy determinowana jest przez czynniki demograficzne, określające, jak wiele osób może pracować w chwili obecnej, jak wielu mieszkańców województwa pracować będzie w przyszłości i jakie będzie obciążenie ich pracy świadczeniami na rzecz osób pozostających poza rynkiem pracy. Procesy ludnościowe, które w krótszej lub dłuższej perspektywie mają wpływ na sytuację na Lubelszczyźnie to z jednej strony starzenie się ludności, związane z wydłużaniem się trwania życia i ujemnym przyrostem naturalnym, a z drugiej strony obserwowane, w każdym podregionie poza bielskim, ujemne saldo migracji.

Poszerzanie działalności podmiotów funkcjonujących na rynku pracy wymagają zapewnienia odpowiedniego poziomu siły roboczej, zarówno pod względem ilościowym, jak i jakościowym. Kwalifikacje oraz umiejętności pracowników mogą być podwyższane w wyniku przeprowadzanych szkoleń i kursów zawodowych. Liczba ludności chętna do podjęcia zatrudnienia może wzrosnąć poprzez napływ ludności z innych regionów Polski bądź innych krajów, bądź zmniejszenia liczby ludności opuszczających województwo w celach zarobkowych.

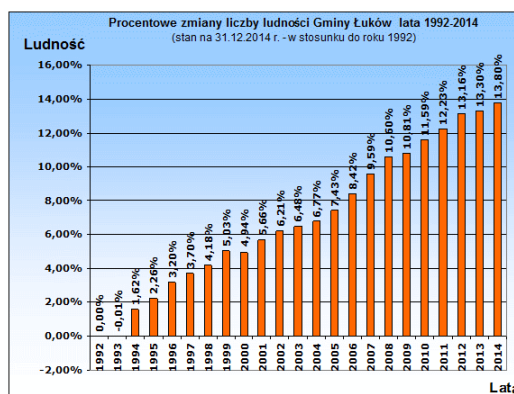
Województwo lubelskie położone jest w południowo-wschodniej części Polski. Zajmuje 25 122 km², co stanowi 8% powierzchni kraju. Od połowy lat dziewięćdziesiątych, w wyniku występującego ujemnego przyrostu naturalnego i ujemnego salda migracji, z roku na rok systematycznie maleje liczba ludności województwa lubelskiego. W końcu grudnia 2012 roku region zamieszkiwało 2165,7 tys. osób (5,6% ogółu ludności Polski). W porównaniu do poprzedniego roku liczba ludności zmalała o 6,2 tys. osób, a w stosunku do 2005 roku o blisko 14 tys. osób. W kraju w porównaniu do 2011 roku odnotowano ubytek liczby ludności o 5,1 tys., a w stosunku do 2005 roku wzrost o 376 tys. osób. Malejąca liczba ludności odbija się na gęstości zaludnienia, która jest niższa niż średnio w Polsce. W 2012 roku na 1 km² powierzchni przypadało statystycznie 87 osób (w kraju 123). Województwo lubelskie odznacza się również niższym niż średnia w kraju poziomem urbanizacji. W 2012 roku w 42 miastach zamieszkiwało nieco ponad 1 mln osób, tj. 46,4% ogółu ludności, co uplasowało województwo na 14 pozycji wśród polskich regionów. Przeciętnie w kraju ludność miast stanowiła 60,6% ogółu populacji. Od 2005 roku liczba mieszkańców w miastach w Lubelskiem zmniejszyła się o 11,7 tys. osób, a na terenach wiejskich o 2,3 tys. Jednak pozytywnym czynnikiem wyróżniającym gminę Łuków na tle województwa jest utrzymujący się nieznaczny przyrost naturalny i dodatnie saldo migracji. Liczba mieszkańców oraz gęstość zaludnienia nie są jednak wartościami stałymi i podobnie jak rozmieszczenie mieszkańców mogą podlegać zmianom niekiedy w bardzo dynamiczny sposób. Dlatego istotna jest analiza długo i średniookresowych trendów w tym zakresie. Wyniki należy oceniać nie tylko pod kątem wartości poszczególnych wskaźników (w ujęciu lokalnym), ale także w szerszym kontekście – na tle kierunków zmian zachodzących w całym regionie, a nawet kraju.

Poniższy schemat przedstawia sytuację demograficzną w Gminie Łuków na przestrzeni lat. Z wykresu tego wynika, że sytuacja demograficzna w Gminie nie jest zła (biorąc pod uwagę tendencje do ujemnego przyrostu naturalnego w przeważającej części kraju i Europy). Widać, że w Gminie Łuków systematycznie przybywa mieszkańców. Jest to bardzo korzystne zjawisko.

Program Rozwoju Gminy Łuków na lata 2016 – 2020 z perspektywą do 2025

Procentowe przedstawienie zjawiska zmian liczby ludności w Gminie Łuków na przestrzeni ostatnich lat.

Poniższe zestawienie zawiera (dane: UG koniec 2014r.) zamieszkujących poszczególne miejscowości w Gminie Łuków

L.p.	Sołectwo	Miejscowości wchodzące w skład sołectwa	Mieszkańcy miejscowości	Razem w sołectwie
1	Aleksandrów	Aleksandrów	488	488
2	Biardy	Biardy	365	365
3	Czerśl	Czerśl	413	467
		Sięciaszka Trzecia	54	
4	Dąbie	Dąbie	921	921
5	Dminin	Dminin	275	275
6	Gołaszyn	Gołaszyn	1011	1011
7	Gołąbki	Gołąbki	253	253
8	Gręzówka	Gręzówka	545	1421
		Gręzówka Kolonia	487	
		Nowa Gręzówka	389	
9	Jadwisin	Jadwisin	141	141
10	Jeziory	Jeziory	211	211
11	Karwacz	Karwacz	346	346
12	Klimki	Klimki	169	169
13	Kownatki	Kownatki	293	293
14	Krynka	Krynka	1378	1378
15	Ławki	Ławki	434	434
16	Łazy	Łazy	1229	122*
17	Malcanów	Malcanów	141	141
18	Podgaj	Podgaj	104	104
19	Role	Role	494	494
20	Ryzki	Ryzki	902	902

Program Rozwoju Gminy Łuków na lata 2016 – 2020 z perspektywą do 2025

21	Rzymy Las	Rzymy Las	87	87
22	Rzymy Rzymki	Rzymy Rzymki	193	193
23	Sięciaszka Druga	Sięciaszka Druga	298	298
24	Sięciaszka Pierwsza	Sięciaszka Pierwsza	691	691
25	Strzyżew	Strzyżew	688	688
26	Suchocin	Suchocin	182	182
27	Suleje	Suleje	457	457
28	Świdry	Świdry	818	818
29	Szczygły Dolne	Szczygły Dolne	192	192
30	Szczygły Górne	Szczygły Górne	227	227
31	Turze Rogi	Turze Rogi	555	555
32	Wagram	Wagram	113	113
33	Wólka Świątkowa	Wólka Świątkowa	584	584
34	Zalesie	Zalesie	1001	1001
35	Zarzecz Łukowski	Zarzecz Łukowski	260	260
36	Żdzary	Żdzary	430	430
			RAZEM	17819

Urodzeni Gminie Łuków w 2014r. – 216 osób

4.23. Gęstość zaludnienia

Gmina Łuków należy do obszarów o relatywnie niskim wskaźniku gęstości zaludnienia. Średnia wartość dla Gminy wynosi 57 osoby/km² i jest ona niższa zarówno od średniej gęstości zaludnienia dla powiatu łukowskiego 79 osób/km², jak też od średniej dla województwa lubelskiego, która wynosi 87 osób/km². Najniższą gęstość zaludnienia obserwuje się w południowo-wschodniej części gminy, w miejscowościach: Dminin, Kownatki, Wagram, Rzymy-Las i Podgaj, gdzie wskaźnik gęstości zaludnienia nie przekracza tutaj 35 osób/km².

4.24. Rynek pracy w gminie Łuków

Struktura bezrobocia w powiecie łukowskim

Miasto Łuków		1067
Gmina Łuków		630
Gmina Trzebieszów		161
Gmina Wojcieszków		266
Gmina Serokomla		152

Gmina Adamów		207
Gmina Krzywda		419
Gmina Wola Mysłowska		144
Gmina Stanin		329
Miasto Stoczek Łukowski		88
Gmina Stoczek Łukowski		193

Rys. nr ... wielkość bezrobocia w poszczególnych gminach powiatu łukowskiego w III kwartale 2015 roku

Liczba bezrobotnych:

- na koniec 2014r. – 856 osób, w tym 461 kobiet
- na koniec III kwartału 2015r. – 630 osób, w tym 372 kobiety

4.25. Ochrona zdrowia w gminie Łuków

Korzystanie z systemu opieki zdrowotnej zapewniają lekarze rodzinni. Na terenie Gminy funkcjonuje jedna przychodnia zdrowia - Poradnia ogólna w Aleksandrowie, punkt lekarski oraz punkt apteczny w Grzędówce. Mieszkańcy Gminy Łuków korzystają głównie z przychodni zdrowia w przylegającym do Gminy mieście powiatowym Łuków.

Na terenie Gminy Łuków w perspektywie kilku lat powstanie Zakład Opieki Leczniczej, w którym będzie również Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej z usługami rehabilitacyjnymi dla mieszkańców Gminy.

Na terenie miasta Łuków według stanu na 1991 rok funkcjonowały następujące placówki służby zdrowia: Szpital Miejski, Pogotowie Ratunkowe, przychodnie rejonowe przy ul. 700-lecia (obecnie to ul. dr. A. Rogalińskiego) i Al. Kościuszki, co najmniej sześć prywatnych gabinetów lekarskich oraz pięć aptek, w tym trzy prywatne. W Łukowie pracowało 100 lekarzy i 439 pielęgniarek. Szpital Miejski w Łukowie był największym w województwie siedleckim pod względem liczby łóżek (667). Obecnie Szpital im. św. Tadeusza jest jednym z największych szpitali powiatowych w województwie lubelskim. W mieście czynne są też prywatne przychodnie i gabinety lekarskie. Niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej: NZOZ „Łuksja”, NZOZ „Kolejarz”, NZOZ „Lukmed”, NZOZ św. Michała, NZOZ „Centrum” i NZOZ „Evmed”.

Świadczenia w ramach Nocnej i Świątecznej Opieki Zdrowotnej dla mieszkańców powiatu łukowskiego realizowane są w 2012 r. przez SPZOZ w Łukowie w następujących miejscach:

1. Łuków przy ulicy Partyzantów 10,
2. Wojcieszków przy ul. Parkowej 1
3. Stoczek Łukowski przy ul. Piłsudskiego 32

4.26. Pomoc społeczna

Pomoc społeczna w Łukowie wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka (art. 3.

1). Za realizację zadań z zakresu pomocy społecznej na terenie Gminy Łuków odpowiedzialny jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Do jego obowiązków należy:

- prowadzenie diagnostyki jednostkowej i środowiskowej,
- bezpośrednie i pośrednie udzielanie świadczeń (w tym organizowanie opieki i usług domowych),
- współpraca z organizacjami i instytucjami, a zwłaszcza z samorządem lokalnym,
- aktywizowanie środowiska lokalnego.

Celem pomocy społecznej jest umożliwienie poszczególnym osobom i ich rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie pokonać samodzielnie i bez wsparcia. Zakres zadań i kompetencji poszczególnych służb, działających na rzecz osób wykluczonych społecznie, określony został przede wszystkim w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, zgodnie z którą pomoc społeczną organizują organy administracji rządowej i samorządowej, współpracując w tym zakresie, na zasadzie partnerstwa, z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi. Na terenie Gminy Łuków wiodącym realizatorem zadań z zakresu pomocy społecznej jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Łukowie. Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej ośrodki pomocy społecznej realizują swoje zadania poprzez m.in. świadczenia pieniężne i świadczenia niepieniężne. Do świadczeń pieniężnych zalicza się: zasiłki stałe, zasiłki okresowe, zasiłki celowe i specjalne zasiłki celowe, zasiłki na ekonomiczne usamodzielnienie, pomoc na usamodzielnienie oraz na kontynuowanie nauki, świadczenie pieniężne oraz wynagrodzenie należne opiekunowi z tytułu sprawowania opieki przyznane przez sąd. Wśród świadczeń niepieniężnych pomoc społeczna obejmuje: pracę socjalną, składki na ubezpieczenie zdrowotne i społeczne, pomoc rzeczową, sprawienie pogrzebu, poradnictwo specjalistyczne, interwencję kryzysową, schronienie, posiłek, niezbędne ubranie, usługi opiekuńcze, specjalistyczne usługi opiekuńcze, pobyt i usługi w domu pomocy społecznej oraz pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, pomoc w uzyskaniu zatrudnienia, pomoc na zagospodarowanie. W ramach zadań zleconych i zadań własnych Gminy przyznano świadczenia 223, osobom, na łączną kwotę 247, 428 zł.⁶

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej realizuje szereg projektów, które mają służyć i nieść pomoc potrzebującym mieszkańcom gminy Łuków.⁷ Celem działań podejmowanych w ramach projektów jest:

- zwiększenie aktywności zawodowej i społecznej;
- podniesienie poziomu samooceny i poczucia własnej wartości;
- zwiększenie zdolności komunikacyjnych;
- nabycie umiejętności poruszania się po rynku pracy z wykorzystaniem różnych narzędzi;
- nabycie lub zmiana kwalifikacji zawodowych.

FORMY POMOCY	LICZBA OSÓB, KTÓRYM PRYZNANO DECYZJĄ ŚWIADCZENIA ²⁾	LICZBA ŚWIADCZEŃ	KWOTA ŚWIADCZEŃ ¹⁾ w zł	LICZBA RODZIN ²⁾	LICZBA OSÓB W RODZINACH ²⁾
0	1	2	3	4	5

⁶ Dane UG

⁷ <http://www.lukow.ug.gov.pl/index.php?id=20&cat=12>

Program Rozwoju Gminy Łuków na lata 2016 – 2020 z perspektywą do 2025

FORMY POMOCY	LICZBA OSÓB, KTÓRYM PRYZYKNO DECYZJĄ ŚWIADCZENIA ²⁾		LICZBA ŚWIADCZEŃ	KWOTA ŚWIADCZEŃ ¹⁾ w zł	LICZBA RODZIN ²⁾	LICZBA OSÓB W RODZINACH ²⁾
	1	2				
0						
RAZEM ³⁾	1	433	X	247 428	223	824
ZASIŁKI STAŁE - OGÓŁEM	2	46	246	101 340	44	67
z tego:	3	X	X	0	X	X
środki własne						
dotacja	4	X	X	101 340	X	X
w tym przyznane dla osoby: (z wiersza 2)	5	33	183	82 822	33	33
samotnie gospodarującej						
pozostającej w rodzinie	6	13	63	18 518	11	34
ZASIŁKI OKRESOWE - OGÓŁEM	7	30	65	21 618	30	93
z tego:	8	X	X	0	X	X
środki własne						
dotacja	9	X	X	21 618	X	X
w tym przyznane z powodu: (z wiersza 7)	10	29	63	21 076	29	92
bezrobocia						
długotrwałej choroby	11	1	2	542	1	1
niepełnosprawności	12	0	0	0	0	0
możliwości utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego	13	0	0	0	0	0
innego niż wymienione w wierszach 10-13	14	0	0	0	0	0
w tym: (z wiersza 7)						
ZASIŁKI OKRESOWE KONTYNUOWANE NIEZALEŻNIE OD DOCHODU na podstawie art. 38 ust. 4a i 4b	15	0	X	0	0	0
SCHRONIENIE	16	1	151	2 211	1	1
POSILEK	17	306	29 911	81 324	141	676
w tym dla:	18	303	29 561	79 599	141	676
dzieci						
UBRANIE	19	0	0	0	0	0
USŁUGI OPIEKUŃCZE - OGÓŁEM	20	3	714	14 571	3	6
w tym:	21	1	240	2 808	1	3
specjalistyczne						
ZASIŁEK CELOWY NA POKRYCIE WYDATKÓW NA ŚWIADCZENIA ZDROWOTNE OSOBOM NIEMAJĄCYM DOCHODU I MOŻLIWOŚCI UZYSKANIA ŚWIADCZEŃ NA PODSTAWIE PRZEPISÓW O POWSZECHNYM	22	0	0	0	0	0

FORMY POMOCY	LICZBA OSÓB, KTÓRYM PRZYZNANO DECYZJĄ ŚWIADCZENIA 2)	LICZBA ŚWIADCZEŃ	KWOTA	LICZBA RODZIN 2)	LICZBA OSÓB W RODZINACH 2)
			ŚWIADCZEŃ 1) w zł		
0	1	2	3	4	5
UBEZPIECZENIU W NFZ					
w tym dla: osób bezdomnych	23 0	0	0	0	0
ZASIŁKI CELOWE NA POKRYCIE WYDATKÓW POWSTAŁYCH W WYNIKU ZDARZENIA LOSOWEGO	24 0	0	0	0	0
ZASIŁKI CELOWE W FORMIE BILETU KREDYTOWANEGO	25 0	0	0	0	0
SPRAWIENIE POGRZEBU	26 0	0	0	0	0
w tym: osobom bezdomnym	27 0	0	0	0	0
INNE ZASIŁKI CELOWE I W NATURZE OGÓŁEM	28 74	X	26 364	71	230
w tym: zasiłki specjalne celowe	29 9	9	3 993	9	27
ZASIŁKI CELOWE PRZYZNANE NIEZALEŻNIE OD DOCHODU na podstawie art. 39a ust. 1 i 2	30 0	X	0	0	0
POMOC NA EKONOMICZNE USAMODZIELNIENIE - OGÓŁEM	31 0	X	0	0	0
w tym: w naturze	32 0	0	0	0	0
zasiłki	33 0	0	0	0	0
pożyczka	34 0	0	0	0	0
PORADNICTWO SPECJALISTYCZNE (prawne, psychologiczne, rodzinne)	35	X	X	2	9
INTERWENCJA KRYZYSOWA	36	X	X	0	0
PRACA SOCJALNA	37	X	X	72	254

4.27. Infrastruktura techniczna w gminie Łuków

Termin infrastruktura gospodarki jest bardzo szeroki, obejmuje bowiem zarówno organizacje produkcyjne jak też instytucje społeczne zaspokajające w sposób zorganizowany potrzeby ludzkie. W powyższym znaczeniu w skład infrastruktury wchodzi następujące składniki:

1. Infrastruktura techniczna:

- Drogi
- Linie kolejowe
- Sieci energetyczne
- Sieci wodociągowe i kanalizacyjne
- Sieci gazowe

- Sieci telefoniczne oraz internetowe
 - Oczyszczalnie ścieków oraz wysypiska
 - Urządzenie melioracyjne
2. Infrastruktura społeczna – obejmuje urządzenia i instytucje o charakterze nieprodukcyjnym, związane głównie z kształceniem i wychowaniem oraz kulturą:
- Szkoły i przedszkola
 - Biblioteki
 - Kina, teatry, muzea
 - Kościoły i miejsca kultu religijnego
 - Szpitale i ośrodki zdrowia
 - Sklepy, poczta etc.

Drogi

W gminie Łuków jest dobrze rozwinięta sieć dróg. Podjęte w 1973 roku działania na rzecz rozwoju infrastruktury sprawiły, że w chwili obecnej każda wieś na terenie gminy połączona jest z miastem drogą o twardej nawierzchni. Sieć drogowa jest stale rozbudowywana, budowane są nowe połączenia drogowe pomiędzy wsiami oraz utwardzane są drogi wiejskie. Łącznie w gminie znajduje się 241,13 km dróg kategorii krajowej, wojewódzkiej, powiatowej i gminnej, z czego 180,75 km posiada nawierzchnię asfaltową.

Drogi krajowe

Nr 63: Granica państwa-Węgorzewo-Giżycko-Pisz-Kisielnica-Łomża-Zambrów-Ceranów-Sokołów Podlaski-Siedlce-Łuków -Radzyń Podlaski – Wisznice – Sławatycze - Granica Państwa,

Nr 76: Wilga – Garwolin - Stoczek Łukowski - Łuków

Drogi wojewódzkie

Nr 807: Maciejowice – Sobolew – Żelechów – Łuków

Nr 806: Łuków - Międzyrzec Podlaski

Nr 808: Łuków – Serokomla - Kock

Drogi powiatowe - 106 km, z czego 84,41 km o nawierzchni bitumicznej.

Drogi gminne - 99,5 km, w tym o nawierzchni bitumicznej 60,68 km

Linie kolejowe

Gmina cechuje się stosunkową dobrą dostępnością komunikacyjną, zarówno drogową jak i kolejową. Przez gminę przebiegają linie kolejowe o znaczeniu państwowym: magistrala dwutorowa o znaczeniu międzynarodowym E20 Kunowice – Warszawa – Terespol, która jest częścią transeuropejskiej

magistrali kolejowej Lizbona-Moskwa, linia kolejowa dla ruchu towarowego i tranzytowego Łuków – Radom – Dęblin , linia Łuków – Lubartów – Lublin.

Sieci elektryczne

Przez Gminę Łuków przebiegają tranzytowo trzy jednotorowe, napowietrzne linie wysokiego napięcia 110 kV o relacjach: Kozienice – Stoczek Łukowski – Łuków, Łuków – Międzyrzec Podlaski i Łuków – Radzyń Podlaski. Zasilają one stację transformującą – rozdzielczą 110/30/15 kV znajdującą się na terenie miasta Łuków. Stan techniczny sieci energetycznej w poszczególnych wsiach Gminy jest zróżnicowany.

Sieci wodociągowe

Sieć wodociągowa o długości 203,30 km (stan na 31.12.2014r.) została doprowadzona do wszystkich 36 sołectw Gminy. Gmina posiada aktualnie 6 ujęć wody, do których podłączono 4393 posesje. Aktualnie na terenie Gminy funkcjonuje 6 stacji uzdatniania wody o różnym zasięgu i wydajności. Również wykorzystanie możliwości poszczególnych stacji jest zróżnicowane. Realizacja programu rozbudowy i modernizacji wodociągów zakłada: zaopatrzenie w dobrą wodę pitną wszystkich odbiorców, poprawę ciągłości i niezawodności oraz obniżenie kosztów dostaw wody. Planowana jest dalsza rozbudowa sieci wodociągowej polegająca na spięciu wszystkich istniejących wodociągów oraz doprowadzenie przy tym wody do gospodarstw o zabudowie kolonijnej. Stan techniczny sieci wodociągowej jest dobry. Budowę wodociągów na terenie gminy rozpoczęto w 1985 roku (Szczygły Górne) i realizowano do roku 1995 (Turze Rogi).

Lp.	Miejscowość lokalizacji	Wydajność na dobę	Zasilane miejscowości
1	Szczygły Górne	2640 m ³	Szczygły Górne, Szczygły Dolne, Świdry
2	Gołaszyn	540 m ³	Gołaszyn, Ławki
3	Gręzówka	1224 m ³	Gręzówka, Klimki, Biardy
4	Sięciaszka Druga	3456 m ³	Sięciaszka Pierwsza, Sięciaszka Druga, Dąbie, Zalesie, Żdźary, Ryżki, Czerśl
5	Malcanów	1296 m ³	Malcanów, Jadwisin, Gołąbki, Jeziory, Dminin, Rzymy-Rzymki
6	Turze Rogi	3854 m ³	Turze Rogi, Łazy, Aleksandrów, Strzyżew, Zarzecz Łukowski, Kownatki, Suleje, Role, Wólka Świątkowa, Rzymy-Las, Suchocin, Wagram, Karwacz

Tab. nr 2, Wykaz wodociągów w gminie Łuków, źródło: na podstawie danych Gminy

Kanalizacja i oczyszczanie ścieków

Na terenie gminy zlokalizowana jest jedna oczyszczalnia ścieków w miejscowości Ryżki. W latach 2004-2006 Gmina Łuków zrealizowała zadanie pn. „Modernizacja oczyszczalni ścieków i budowa kanalizacji sanitarnej w Ryżkach, Czerśli i Sięciaszce Drugiej”. Bezpośrednim efektem inwestycji jest wybudowana nowoczesna oczyszczalnia ścieków w Ryżkach, zwiększająca przepustowość do 200 m³/dobę oraz sieć kanalizacyjna o długości 14 373,5 m w miejscowościach: Ryżki, Czerśl i Sięciaszka Druga (całkowita długość sieci kanalizacyjnej Gminy Łuków wynosi 35 450 m, do sieci podłączono 633 gospodarstwa). Sieć kanalizacyjna wsi Łazy podłączona jest do oczyszczalni ścieków miasta Łuków.

Ponadto na terenie Gminy w latach:

1997 w ramach pilotażowego programu Fundacji Wspomagającej Zaopatrzenie Wsi w Wodę w 4 miejscowościach (Jadwisin, Dminin, Gołąbki i Rzymy Rzymki) wybudowano 68 przyzagrodowych oczyszczalni ścieków.

2005 zrealizowała także zadanie pn. "Budowa przyzagrodowych oczyszczalni ścieków". Zadanie obejmowało wybudowanie 208 oczyszczalni ścieków w następujących miejscowościach:

Aleksandrów,
Czerśl,
Dminin,
Gołaszyn,
Gołąbki,
Jadwisin,
Jezioro,
Klimki,
Krynka,
Malcanów,
Rzymy Las,
Rzymy Rzymki,
Suchocin,
Role,
Zalesie,
Żdźary.

2010 - po uzyskaniu dofinansowania na wykonanie zadania pod nazwą "Budowa zagrodowych oczyszczalni ścieków na terenie Gminy Łuków" wykonano 363 szt. (w 20 miejscowościach). Kolejne 285 (w 11 miejscowościach) zostało wykonane w roku 2011.

Obecnie na terenie Gminy Łuków pracuje 916 indywidualne oczyszczalnie ścieków (stan na dzień 31.12.2014 roku) wykonane przy udziale środków unijnych oraz własnych samorządu.

Zgodnie z „wariantem B” Programu Gospodarki Ściekowej Gminy Łuków planowana jest budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowościach Gręzówka, Ławki, Gołaszyn, Krynka, Wólka Świątkowa, Role, Suleje, Świdry, Dąbie, Sięciaszka Pierwsza, Zalesie ze rzutem ścieków do oczyszczalni

w mieście Łuków. Program gospodarki ściekowej przewiduje budowę przyzagrodowych oczyszczalni ścieków w pozostałych miejscowościach oraz w wioskach o zabudowie kolonijnej.⁸

Sieci gazowe

Systematycznie wzrasta w gminie ilość wsi podłączonych do sieci gazu ziemnego. W ostatnich latach wybudowano 33.8 km sieci gazowej w 12 wsiach (Łazy, Jeziory, Gołąbki, Dminin, Gołaszyn, Ryżki, Czerśl, Grzędówka, Podgaj, Wólka Świątkowa, Krynka, Role), do której podłączono 483 gospodarstwa. Przez gminę i miasto Łuków przebiega gazociąg wysokiego ciśnienia Gończyce – Łuków - Siedlce. Wsie Łazy, Jeziory, Gołąbki i Dminin zasilane są w gaz z miejskiej sieci gazowej poprzez stację redukcyjno-pomiarową w Łukowie. Niezależnie od miejskiej, stacje redukcyjno-pomiarowe działają w miejscowościach Gołaszyn (zasila wieś Gołaszyn), Ryżki (zasila wsie Ryżki i Czerśl) oraz Grzędówka (zasila wieś Grzędówkę). Istnieje możliwość podłączenia do tych stacji kolejnych miejscowości.

Sieci telefoniczne oraz internetowe

Z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań w roku 2002 wynika, że na terenie gminy telefon stacjonarny posiadało 2019 gospodarstw, tj. 43 %.Trudno natomiast określić, ilu jest posiadaczy telefonów komórkowych. Brakuje również danych, dotyczących liczby gospodarstw korzystających z Internetu. Wszystkie natomiast szkoły na terenie gminy posiadają dostęp do Internetu.

Obszar Gminy Łuków objęty został projektem realizowanym przez Ministerstw Rozwoju i Infrastruktury pod nazwą „Sieć szerokopasmowa Polski Wschodniej”. W ramach projektu zrealizowana została szerokopasmowa sieć szkieletowo – dystrybucyjna z węzłem szkieletowym w Łukowie oraz węzłami dystrybucyjnymi we wsiach Dąbie, Krynka i Świdry. Budowę całej sieci w województwie lubelskim zakończono 30 sierpnia 2015 roku.

Celem tego projektu było przyspieszenie rozwoju społeczno – gospodarczego Polski Wschodniej, województwa lubelskiego a tym samym Gminy Łuków. W wyniku realizacji tego projektu zwiększyła się liczba osób którzy mają dostęp do Internetu a instytucje publiczne w Gminie mają 100% dostęp do Internetu.

Gospodarka odpadami

INFORMACJE O SYSTEMIE GOSPODARKI ODPADAMI KOMUNALNYMI NA TERENIE GMINY ŁUKÓW

Gospodarowanie odpadami w gminie Łuków jest zgodne z art. 3 ust. 2 pkt. 9 ustawy z dnia 13 września 1996 roku o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (tj. Dz. U. 2013, poz. 1399).

Podmioty odbierające odpady komunalne od właścicieli nieruchomości z terenu gminy Łuków:

⁸ Źródło: <http://www.lukow.ug.gov.pl/index.php?id=136&id2=131>

W rezultacie przeprowadzonego postępowania o udzielenie zamówienia publicznego w trybie przetargu nieograniczonego o wartości mniejszej niż kwoty określone w przepisach wydanych na podstawie art. 11 ust. 8 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 roku Prawo Zamówień Publicznych (tj. Dz. U. z 2010 r., Nr 113, poz. 759 z późn. zm.) zadania związane z „Odbiorem i transportem odpadów komunalnych z nieruchomości zamieszkałych i niezamieszkałych z terenu gminy Łuków” w okresie od 1 lipca 2013 do 31 grudnia 2014 r. oraz od 1 stycznia 2015 r. do 31 grudnia 2016 r. realizuje firma:

EKOLIDER Jarosław Wyglądała z siedzibą: Lucin 4, 08 – 400 Garwolin

odbierająca odpady komunalne od właścicieli nieruchomości z terenu gminy Łuków, zmieszanych odpadów komunalnych, odpadów zielonych oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych przeznaczonych do składowania.

Miejscem zagospodarowania przez podmiot odbierający odpady komunalne od właścicieli nieruchomości z terenu gminy Łuków zmieszanych odpadów komunalnych (frakcja sucha i szkło) oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych przeznaczonych do składowania jest:

Zakład Zagospodarowania Odpadów Komunalnych w Adamkach k. Radzyna Podlaskiego

Sp. z o.o., ul. Lubelska 5, 21 – 300 Radzyń Podlaski

Zakład Zagospodarowania Odpadów Komunalnych w Adamkach k. Radzyna Podlaskiego

Sp. z o.o. – instalacja Biała 185b, 21 – 300 Radzyń Podlaski

Według rocznego sprawozdania Wójta Gminy Łuków z realizacji zadań z zakresu gospodarowania odpadami komunalnymi gmina Łuków osiągnęła następujące poziomy:

poziom recyklingu i przygotowania do ponownego użycia następujących frakcji odpadów komunalnych: opakowania z papieru i tektury, opakowania z tworzyw sztucznych, opakowania z metalu, zmieszane odpady opakowaniowe oraz opakowania ze szkła:

	2012	2013
Osiągnięty poziom recyklingu:	6,6 %	19,9 %

poziom recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami innych niż niebezpieczne odpadów budowlanych i rozbiórkowych:

	2012	2013
Osiągnięty poziom recyklingu:	79,1 %	100 %

osiągnięty poziom ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji kierowanych do składowania:

	2012	2013
Osiągnięty poziom recyklingu:	5,2 %	34,6 %

- punktach selektywnego zbierania odpadów komunalnych:

Zgodnie z art. 3 ust. 2 pkt. 6 ustawy z dnia 13 września 1996 roku o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (tj. Dz. U. 2013, poz. 1399) zostało podpisane porozumienie z Miastem Łuków na wspólne wykonywanie zadania własnego gminy z zakresie utworzenia, prowadzenia i utrzymania punktu selektywnego zbierania odpadów komunalnych, na podstawie którego mieszkańcy gminy Łuków mają prawo korzystania z:

Punktu Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK) zlokalizowanego w Łukowie przy ul. Świderskiej 128

Koszty funkcjonowania nowego systemu gospodarowania odpadami komunalnymi

L.P.	RODZAJ KOSZTÓW	KOSZT (OD LIPCA 2013 DO PAŹDZIERNIKA 2014)	ŚREDNI MIESIĘCZNY KOSZT	ŚREDNI MIESIĘCZNY KOSZT NA 1 MIESZKAŃCA GMINY ŁUKÓW (biorąc pod uwagę liczbę osób wykazanych w deklaracjach "śmieciowych")
1.	Koszt odbioru i transportu odpadów do RIPOK	324 000 zł	20 250 zł	1,34 zł
2.	Koszt zagospodarowania i unieszkodliwienia odpadów w RIPOK	407 684 zł	25 480 zł	1,69 zł
3.	Koszty funkcjonowania PSZOKu	142 920 zł	8 933 zł	0,59 zł
4.	Koszty administracyjne	111 915 zł	6 995 zł	0,46 zł
RAZEM		986 519 zł	61 657 zł	4,08 zł

Tab. nr 3, zestawienie kosztów dotyczących funkcjonowania nowego systemu gospodarowania odpadami ⁹

Telekomunikacja

Z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań w roku 2002 wynika, że na terenie Gminy telefon stacjonarny posiadało 2019 gospodarstw, tj. 43 %. Obecnie rynek telekomunikacji zmienia się pod wpływem rozwoju gospodarczego i technologicznego. Wielu abonentów coraz częściej rezygnuje z posiadania telefonu stacjonarnego na rzecz telefonu komórkowego. Prawie każdy członek rodziny posiada telefon komórkowy. Ponad to istnieją nowoczesne formy komunikowania się za pomocą narzędzi internetowych. Trudno nawet powiedzieć jaka sieć jest częściej preferowana wśród mieszkańców Gminy. Ludzie zmieniają często operatorów z powodu lepszych ofert cenowych lub lepszego zasięgu sygnału. Aktualnie brakuje również danych, dotyczących liczby gospodarstw korzystających z Internetu. Wszystkie natomiast szkoły na terenie gminy posiadają dostęp do Internetu.

4.28. Infrastruktura społeczna

Szkoły i przedszkola

⁹ Źródło: <http://www.lukow.ug.gov.pl/index.php?id=346>

Edukacja i wychowanie

Obserwując tereny wiejskie na świecie oraz w Polsce można stwierdzić, że poziom życia mieszkańców nie zawsze jest związany z dobrami naturalnymi, ale zawsze zachodzi dodatnia korelacja między wykształceniem ludności a ich poziomem życia. Powszechnie wiadomo, że relatywnie wysoki stopień wykształcenia łączy się zwykle z otwartością umysłu pozwalającego na przyswajanie i akceptację nowych rzeczy i zachowań. Wykształcenie stanowi podstawę do lepszego zrozumienia otaczającej rzeczywistości, poprawia orientację, sprzyja powstawaniu nowych pomysłów a tym samym ułatwia osiąganie sukcesu życiowego oraz zmniejsza lęk przed wszelkimi zmianami. Niskie wykształcenie ludności rolniczej i wiejskiej uważane jest za jedną z najpoważniejszych barier rozwoju obszarów wiejskich w Polsce. Powszechnie uważa się, że wykształcenie jest podstawowym składnikiem „kapitału ludzkiego” – najważniejszego czynnika rozwoju gospodarki każdego kraju i regionu. Władze Gminy Łuków na utrzymanie szkół przeznaczają znaczną część swojego budżetu wierząc, że jest to najlepsza inwestycja a połączona z bardzo dobrą jakością oferowanych usług edukacyjnych daje pewność dość odległego w czasie ale pewnego zwrotu zainwestowanych pieniędzy.

Do obsługi finansowo-księgowej oraz organizacyjnej szkół i przedszkoli z terenu Gminy Łuków, powołano z dniem 1 stycznia 1996 roku Gminny Zespół Oświatowy. Stało się to w wyniku przejęcia prowadzenia szkół gminnych, od Kuratora Oświaty w Siedlcach. Dyrektorem GZO jest Bogdan Wiącek.

Zespół współtworzył dwa najważniejsze dokumenty dotyczące rozwoju oświaty: „Założenia polityki oświatowej Gminy Łuków na lata 1996 – 2010” i „Program rozwoju bazy sportowej Gminy Łuków na lata 2002 – 2010”. Dzięki uchwaleniu tych programów systematycznie i planowo realizowano zadania z zakresu oświaty: budowa, rozbudowa, lub modernizacja budynków szkolnych, wprowadzenie nauki dwóch języków obcych (angielskiego od klasy I-szej SP i rosyjskiego od klasy IV-tej), informatyki (również od klasy I-szej), rozwój sportu szkolnego (w gminie działa 12 Uczniowskich Klubów Sportowych dotowanych przez gminę), budowa sal sportowych (aktualnie funkcjonuje 11 obiektów) i kompleksów boisk. Planowo prowadzona jest również restrukturyzacja sieci szkolnej, chociaż jej obecny kształt wymusiła reforma systemu edukacji z 1999 roku.

GZO zainicjował również działania, mające na celu usprawnienie obsługi szkół poprzez wykorzystanie specjalistycznego oprogramowania komputerowego oraz możliwości oferowanych przez Internet. Było to możliwe dzięki systematycznemu powiększaniu bazy komputerowej w GZO i szkołach. Obecnie wszystkie szkoły mają sale komputerowe z podłączeniem do Internetu, a cztery największe zespoły szkół posiadają po dwie takie pracownie. Wszyscy pracownicy GZO, praktycznie od chwili jego powstania, pracują na samodzielnych stanowiskach komputerowych, korzystając z oprogramowania Firmy Vulcan (płace, księgowość, arkusz organizacyjny, dotacje podręcznikowe, platforma Sigma Optivum) i Microsoft (Word, Excel, Power Point, Internet Explorer i inne).

Jednym z większych sukcesów GZO było wprowadzenie w życie w 1999 roku elektronicznego arkusza organizacyjnego umożliwiającego zbieranie szczegółowych danych o strukturze organizacyjnej podległych placówek. Dane te z kolei, dzięki zbiorczemu arkuszowi, umożliwiają tworzenie obszernych raportów, a co za tym idzie, poszerzenie bazy danych o gminnej oświacie. Wysiłek ten doceniono w skali kraju. Gminny Zespół Oświatowy został, bowiem wyróżniony w konkursie: "System Informatyczny Roku 2000", organizowanym przez specjalistyczne miesięczniki "PC Kurier" i "Telenet Forum".

Natomiast od jesieni 2000 roku wszystkie placówki oświatowe posługują się pocztą elektroniczną, co znacznie ułatwia komunikację między Gminnym Zespołem Oświatowym i szkołami. Ważnym elementem działań jest także organizowanie specjalistycznych, corocznych szkoleń dla kadry kierowniczej. Bez nich nie byłyby możliwe sukcesy we wdrażaniu oprogramowania komputerowego w szkołach.

Zespół dysponuje także 17-sto miejscowym busem Ford, który wykorzystywany jest do zaopatrzenia szkół, a także do dowozu dzieci na różnego rodzaju imprezy i zawody sportowe. GZO koordynuje również organizację dowożenia uczniów do szkół autobusami PKS Łuków.

Cele i przedmiot działania

GZO jest jednostką organizacyjną gminy działającą na podstawie uchwały Nr IX/47/95 Rady Gminy Łuków z dnia 25 grudnia 1995 roku, w sprawie utworzenia Gminnego Zespołu Oświatowego oraz zgodnie z nadanym uchwałą własnym statutem.

Gminny Zespół Oświatowy obejmuje swoją działalnością placówki oświatowe z terenu Gminy Łuków. Jego siedzibą jest budynek Urzędu Gminy w Łukowie przy ul. Świdorskiej 12. Zgodnie z Uchwałą Nr VII /77/99 Rady Gminy Łuków z dnia 25 listopada 1999 roku w sprawie zmian w Statucie Gminnego Zespołu Oświatowego w Łukowie:

"Podstawowym zadaniem Gminnego Zespołu Oświatowego jest zarząd organizacyjny, administracyjno-gospodarczy i finansowo-księgowy gminnych placówek wymienionych w § 3 niniejszego statutu oraz realizacja gminnej polityki oświatowej, a w szczególności:

1. Sprawy administracyjno-gospodarcze, zaopatrzenia i remontów bieżących zgodnie z zapotrzebowaniem placówek, z wyłączeniem inwestycji oświatowych.
2. Obsługa kadrowa samodzielnych przedszkoli jedno i dwuoddziałowych, obsługa finansowo-księgową oraz naliczanie i realizacja wynagrodzeń dla pracowników placówek oświatowych z terenu gminy Łuków.
3. Analiza i przygotowanie projektów budżetu dla oświaty.
4. Opracowywanie wniosków do budżetu gminy w zakresie oświaty.

Program Rozwoju Gminy Łuków na lata 2016 – 2020 z perspektywą do 2025

5. Nadzór nad przestrzeganiem dyscypliny finansowej i organizacyjnej przez dyrektorów placówek.
6. Sprawozdawczość statystyczna w zakresie realizowanych zadań.
7. Opracowywanie projektów zmian sieci szkolnej w celu jej racjonalizacji.
8. Przygotowywanie projektów uchwał Rady Gminy w zakresie oświaty.
9. Współpraca z Komisją Oświaty Rady Gminy.
10. Organizacja i koordynowanie dowożenia uczniów do szkół.
11. Realizacja polityki oświatowej gminy poprzez nadzorowanie procedury tworzenia projektów organizacyjnych szkół oraz sporządzanie zbiorczego raportu z organizacji danego roku szkolnego.
12. Współpraca z pozagminnymi organami i organizacjami oświatowymi.
13. Współprezentowanie na zewnątrz gminy Łuków w zakresie oświaty."

Wyniki egzaminów zewnętrznych w szkołach podstawowych

	SP Aleksandrów	SP Czerśń	SP Dąbie	SP Gołaszyn	SP Gołębki	SP Grzędzówka	SP Krynka	SP Role	SP Strzyżew	SP Świdry	SP Zalesie	SP Zarzecz
ROK 2002	28,67	29,47	33,36	27,16	25,55	28,26	31,52	28,59	29,07	28,60	29,90	28,29
miejsce	6	4	1	11	12	10	2	8	5	7	3	9
średnio	średnio gmina - 29,36				średnio powiat - 30,05				średnio województwo - 29,47			
ROK 2003	20,35	29,00	29,56	27,06	28,42	26,24	30,10	28,67	25,03	31,59	27,75	26,31
miejsce	12	4	3	8	6	10	2	5	11	1	7	9
średnio	średnio gmina - 27,47				średnio powiat - 28,72				średnio województwo - 29,17			
ROK 2004	21,93	27,00	24,37	23,00	24,44	23,97	30,32	22,68	22,81	24,61	25,48	23,53
miejsce	12	2	6	9	5	7	1	11	10	4	3	8
średnio	średnio gmina - 24,89				średnio powiat - 24,90				średnio województwo - 25,11			
ROK 2005	30,06	29,40	25,15	31,40	29,08	27,16	32,82	24,87	30,00	28,50	30,00	30,82
miejsce	4	6	10	2	7	9	1	11	5	8	5	3
średnio	średnio gmina - 28,87				średnio powiat - 29,08				średnio województwo - 29,87			
ROK 2006	22,71	22,88	19,96	24,67	20,67	24,00	27,24	23,71	25,18	25,57	23,28	21,78
miejsce	9	8	12	4	11	5	1	6	3	2	7	10
średnio	średnio gmina - 23,36				średnio powiat - 24,76							
ROK 2007	24,56	26,12	24,56	27,69	22,83	25,38	25,63	23,92	25,53	27,07	25,84	27,67
miejsce	9	4	9	1	11	8	6	10	7	3	5	2
średnio	średnio gmina - 25,50				średnio powiat - 26,50							
ROK 2008	27,71	20,55	23,43	24,45	24,45	25,31	26,12	22,36	23,04	23,23	23,03	24,00
miejsce	1	11	6	4	4	3	2	10	8	7	9	5
średnio	średnio gmina - 24,10				średnio powiat - 24,80							
ROK 2009	25,05	27,69	19,11	18,75	19,42	21,84	23,17	18,00	23,69	22,00	21,17	19,30
miejsce	2	1	10	11	8	6	4	12	3	5	7	9
średnio	średnio gmina - 21,70				średnio powiat - 22,20							
ROK 2010	23,62	25,19	18,18	29,00	28,21	20,39	23,15	22,65	22,75	24,00	26,89	27,62
miejsce	7	5	12	1	2	11	8	10	9	6	4	3
średnio	średnio gmina - 23,89				średnio powiat - 23,70							
ROK 2011	23,56	25,10	25,77	27,25	23,55	25,18	24,43	24,53	25,50	27,73	25,91	25,25
miejsce	11	8	4	2	12	7	10	9	5	1	3	6
średnio	średnio gmina 25,39				średnio powiat - 25,59				średnio województwo - 25,52			
ROK 2012	23,00	21,58	21,79	23,29	21,14	18,12	26,31	22,40	21,32	24,33	23,04	24,67
miejsce	6	9	8	4	11	12	1	7	10	3	5	2
średnio	średnio gmina - 22,10				średnio powiat - 22,60				średnio województwo - 22,80			
ROK 2013	19,14	20,12	21,21	18,60	26,30	21,68	24,69	24,62	22,00	23,57	22,96	26,00

Program Rozwoju Gminy Łuków na lata 2016 – 2020 z perspektywą do 2025

miejsce	11	10	9	12	1	8	3	4	7	5	6	2
średnio	średnio gmina - 22,20				średnio powiat - 23,30				średnio województwo - 24,00			
ROK 2014	42,25	62,92	62,66	65,28	59,50	58,33	73,27	71,15	54,62	52,95	63,62	58,21
miejsce	12	5	6	3	7	8	1	2	10	11	4	9
średnio	średnio gmina - 59,51				średnio powiat - 62,99				średnio województwo - 64,60			
ROK 2015	49,4	71,3	71,3	69,4	62	64,4	64,4	68,9	61,4	64,3	63,7	65
miejsce	9	1	1	2	8	5	5	3	5	6	7	4
średnio	średnio gmina (j. pol.mat.) - 64,65				średnio powiat (j. pol i mat.) - 66,65				średnio województwo (j. pol. I mat.) - 66,70			

Wyniki egzaminów zewnętrznych w gimnazjach

		Gimnazjum w Gołąbkach	Gimnazjum w Grzędówce	Gimnazjum w Kryncie	Gimnazjum w Strzyżycach
2002	humanistyczny	30,35	34,28	31,78	27,95
	mat-przyrodniczy	24,71	36,25	29,35	25,49
	średnia	55,06	70,53	61,13	53,44
	miejsce	4	1	3	5
	średnio w gminie: hum. - 31,48 mat-przyr. 31,30		średnio w powiecie: hum - 31,00 mat. - przyr. 28,30		
2003	humanistyczny	28,14	32,82	33,67	33,18
	mat-przyrodniczy	19,82	24,93	33,66	25,17
	średnia	47,95	57,75	67,33	58,35
	miejsce	5	3	1	2
	średnio w gminie: hum. - 32,04 mat-przyr. 25,34		średnio w powiecie: hum - 31,65 mat. - przyr. 28,30		
2004	humanistyczny	27,90	27,16	26,75	24,96
	mat-przyrodniczy	21,60	23,84	24,45	18,17
	średnia	49,50	51,00	51,19	43,13
	miejsce	4	3	1	5
	średnio w gminie: hum. - 27,48 mat-przyr. 22,54		średnio w powiecie: hum - 28,06 mat. - przyr. 25,30		
2005	humanistyczny	34,70	32,44	34,42	36,04
	mat-przyrodniczy	22,30	20,04	26,80	21,89
	średnia	56,54	52,48	60,21	57,93
	miejsce	3	5	1	2
	średnio w gminie: hum. - 33,33 mat-przyr. 22,62		średnio w powiecie: hum - 33,10 mat. - przyr. 28,30		
2006	humanistyczny	31,84	31,40	34,20	32,79
	mat-przyrodniczy	22,56	17,97	28,22	21,64
	średnia	54,40	49,37	62,42	54,43
	miejsce	4	5	1	3
	średnio w gminie: hum. - 32,46 mat-przyr. - 22,65		średnio w powiecie: hum - 32,43 mat. - przyr. 28,30		
2007	humanistyczny	29,00	31,30	35,30	32,60
	mat-przyrodniczy	22,30	22,25	29,20	24,70
	średnia	51,30	53,55	64,50	57,30
	miejsce	5	4	1	2
	średnio w gminie: hum. - 32,1 mat-przyr. - 24,9		średnio w powiecie: hum - 31,5 mat. - przyr. 28,30		
2008	humanistyczny	22,20	31,00	34,00	30,20
	mat-przyrodniczy	23,40	24,30	29,90	26,20
	średnia	48,30	55,30	63,90	56,40
	miejsce	5	4	1	3
	średnio w gminie: hum. - 30,2 mat-przyr. - 26,0		średnio w powiecie: hum - 30,2 mat. - przyr. 28,30		
2009	humanistyczny	33,40	34,00	33,60	31,30
	mat-przyrodniczy	25,30	25,00	28,20	25,40

Program Rozwoju Gminy Łuków na lata 2016 – 2020 z perspektywą do 2025

	średnia	58,70	59,00	61,80	56,70
	miejsce	3	2	1	4
		średnio w gminie: hum. - 32,4 mat-przyr. - 26,1		średnio w powiecie: hum - 30,6 mat. - przyr.	
2010	humanistyczny	28,83	30,95	25,96	30,46
	mat-przyrodniczy	20,39	22,16	24,33	23,00
	średnia	49,22	53,11	50,29	53,46
	miejsce	5	2	3	1
			średnio w gminie: hum. - 28,87 mat-przyr. - 22,12		średnio w powiecie: hum - 29,74 mat. - przyr.
2011	humanistyczny	28,20	27,90	29,80	31,50
	mat-przyrodniczy	22,90	22,40	29,10	26,50
	średnia	51,10	50,30	58,90	58,00
	miejsce	3	4	1	2
			średnio w gminie: hum. - 27,7 mat-przyr. - 23,7		średnio w powiecie: hum - 26,8 mat. - przyr. - 24,2
średnia miejsc		4,1	3,3	1,4	2,9
miejsce wg średniej		5	4	1	2

Wyniki egzaminów w gimnazjach Gminy Łuków w 2012 roku (w %)

		Gimnazjum w Gołąbkach	Gimnazjum w Grzędówce	Gimnazjum w Krynce	Gimnazjum w Strzyżewie
2012	humanistyczny	60,70	61,60	62,10	68,30
	mat-przyrodniczy	44,70	43,20	52,40	53,20
	j. angielski podstawowy	51,50	62,70	55,10	59,30
	j. angielski rozszerzony	32,20	37,90	34,70	37,10
	j. rosyjski podstawowy	67,30	73,20	-	67,50
	j. rosyjski rozszerzony	33,3	39,2	-	36,7

Wyniki egzaminów w gimnazjach Gminy Łuków w 2013 roku (w %)

		Gimnazjum w Gołąbkach	Gimnazjum w Grzędówce	Gimnazjum w Krynce	Gimnazjum w Strzyżewie
2013	humanistyczny	60,00	56,30	58,50	59,20
	mat-przyrodniczy	54,30	52,30	53,20	52,10
	j. angielski podstawowy	-	59,40	53,80	51,80
	j. angielski rozszerzony	-	43,30	35,80	28,20
	j. rosyjski podstawowy	-	-	-	-
	j. rosyjski rozszerzony	-	48,10	-	14,00

Wyniki egzaminów w gimnazjach Gminy Łuków w 2014 roku (w %)

		Część humanistyczna		Część matematyczno-przyrodnicza		Język angielski	
		Język polski	Historia i WOS	Matematyka	Przedmioty przyrodnicze	podstawowy	rozszerzony
2014	Gimnazjum w Gołąbkach	66,1	55,1	49,2	49,2	75,8	43,3
	Gimnazjum w Grzędówce	69,7	58,1	41,5	51,0	74,5	52,2
	Gimnazjum w Krynce	67,8	57,8	50,2	52,9	53,0	31,7

Program Rozwoju Gminy Łuków na lata 2016 – 2020 z perspektywą do 2025

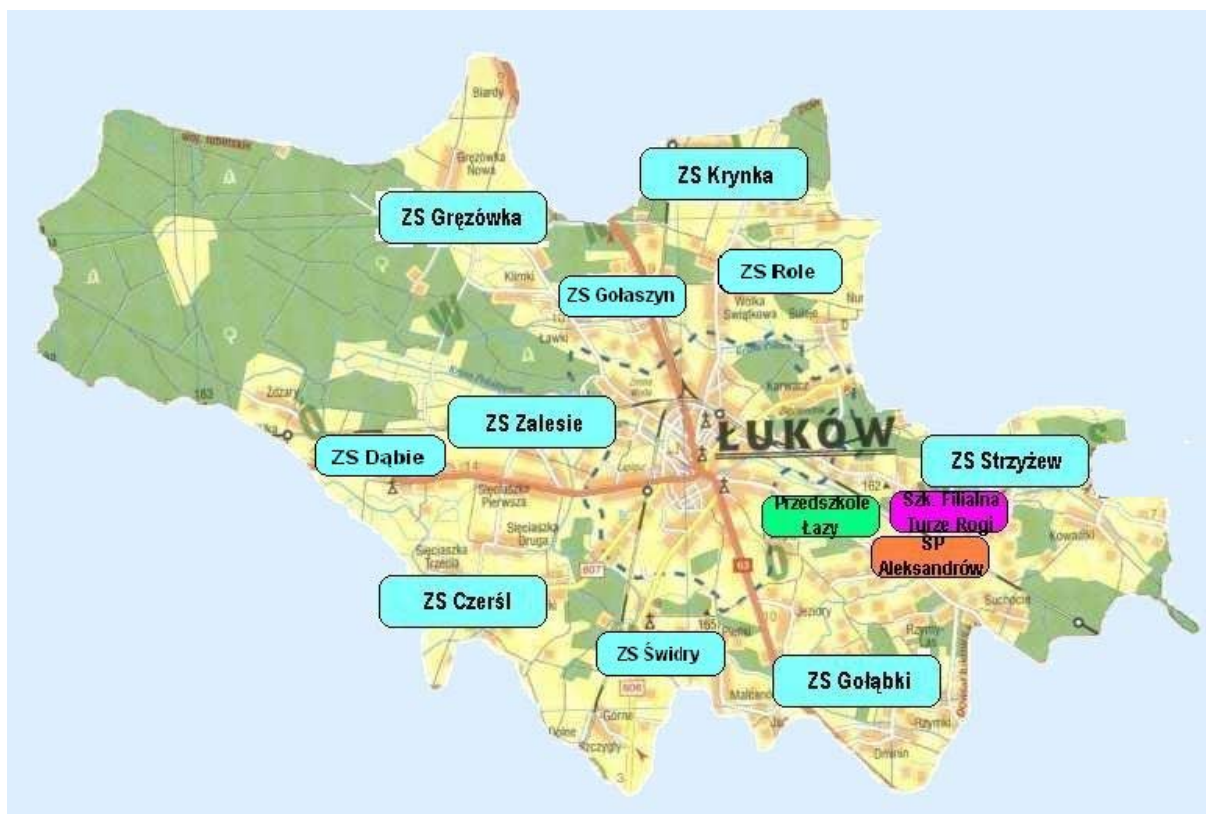
	Gimnazjum w Strzyżewie	71,4	58,8	50,5	48,4	60,3	34,9
	Gimnazjum w Zalesiu	73,4	60,9	48,9	52,5	77,0	53,1
	Gmina	70,4	58,7	48,1	51,3	63,5	39,7
	Powiat	69,1	58,7	50,5	53,5	66,5	46,0
	Województwo	69,0	59,0	48,0	53,0	66,0	44,0

Wyniki egzaminów w gimnazjach Gminy Łuków w 2015 roku (w %)

		Część humanistyczna		Część matematyczno-przyrodnicza		Język angielski	
		Język polski	Historia i WOS	Matematyka	Przedmioty przyrodnicze	podstawowy	rozszerzony
2015	Gimnazjum w Gołąbkach	65,0	61,7	41,8	44,2	65,7	47,2
	Gimnazjum w Gręźówce	58,4	62,7	42,3	46,5	69,2	52,7
	Gimnazjum w Kryncku	64,9	61,4	54,3	53,6	72,5	58,3
	Gimnazjum w Strzyżewie	69,1	68,1	56,0	53,3	60,8	39,1
	Gimnazjum w Zalesiu	65,9	61,7	45,5	46,0	71,3	51,4
	Gmina	64,1	62,9	47,1	48,0	67,1	48,3
	Powiat	63,6	64,4	52,4	50,8	68,9	50,5
	Województwo	62,0	64,0	49,0	50,0	65,0	45,0

Wyniki sprawdzianów i egzaminów zewnętrznych pokazują, że poziom nauczania w szkołach gminnych jest zbliżony do średnich powiatowych i wojewódzkich. Cały czas są to wyniki (średnio) nieco niższe od tych w powiecie i województwie, ale systematycznie są poprawiane, dzięki realizacji programów naprawczych w szkołach i dużemu zaangażowaniu dyrektorów szkół oraz kadry pedagogicznej

Sieć szkolna w Gminie Łuków

<http://www.gzolukow.pl/>

Sieć szkolna obejmuje 5 gimnazjów, połączonych w zespoły ze szkołami podstawowymi, a 4 z nich także z przedszkolami. Są to Zespoły Szkół w: Gołąbkach, Grzędówce, Krynce i Zalesiu.

W skład Zespołu Szkół w Strzyżewie wchodzi szkoła podstawowa, gimnazjum i oddział przedszkolny. Samodzielna sześcioklasowa szkoła podstawowa funkcjonuje jedynie we wsi Aleksandrów. Pozostałe szkoły: Czerśl, Dąbie, Gołaszyn, Role i Świdry stanowią zespoły szkół w połączeniu z przedszkolami.

Z dniem 1 września 1999 roku zlikwidowane zostały Szkoły Filialne w Biardach, Sulejach i Sięciaszce II, a od 1 września 2000 roku Szkoła Filialna w Żdżarach i Przedszkole w Dąbiu. W 2014r. została zlikwidowana szkoła w Zarzeczcu Łukowskim. W jej miejsce powstała pierwsza w gminie jednostka niepubliczna – Zespół Szkolno – Przedszkolny prowadzony przez lokalne stowarzyszenie w Zarzeczcu Łukowskim.

Od 1 września 2015r. funkcjonuje też w gminie niepubliczny Terapeutyczny Punkt Przedszkolny „Dzwoneczek” w Łazach. Nadal funkcjonuje największa Szkoła Filialna w Turzych Rogach.

W całej Gminie Łuków działa obecnie 11 szkół podstawowych z klasami I-VI, 1 szkoła filialna klasami I-III, 5 gimnazjów, 9 przedszkoli (w tym 1 samodzielne w Łazach) i 4 oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych.

Łącznie w gminie od 1 września 2015 roku uczy się w:

Program Rozwoju Gminy Łuków na lata 2016 – 2020 z perspektywą do 2025

- szkołach podstawowych (kl. I-VI) – 1 300 uczniów w 80 oddziałach (śr. 16,25 ucznia na 1 oddz.),
- gimnazjach (kl. I-III) - 555 uczniów w 27 oddziałach (średnio 20,55 ucznia na 1 oddz.),
- oddziałach przedszkolnych, istniejących przy szkołach podstawowych - 61 dzieci w 4 oddziałach (śr. 15,25 dz. na 1 oddz.),
- przedszkolach - 506 dzieci w 24 oddziałach (śr. 21,08 dz. na 1 oddz.).

Tak duża liczba placówek oświatowych uwarunkowana jest znacznym obszarem oraz wokółmiejskim położeniem, wymuszającym rozdrobnienie sieci szkół ze względu na brak ekonomicznych połączeń drogowych na obwodzie gminy i małą gęstość zaludnienia.¹⁰

Analiza oświaty w Gminie Łuków

Mocne strony	Słaba strony
Bardzo dobra baza lokalowa	Wokółmiejskie położenie
Dobra kadra pedagogiczna	Rozdrobnienie sieci szkolnej
Upowszechnienie edukacji przedszkolnej	Zbyt niska subwencja
Stołówki szkolne we wszystkich szkołach	Stara baza komputerowa
Centralne zarządzanie oświatą	Wysokie koszty dowozu
Skomputeryzowana obsługa szkół	Mało liczne oddziały w szkołach podstawowych
Duża ilość analiz dotyczących oświaty w gminie	Wyniki sprawdzianów i egzaminów zewnętrznych
Funkcjonowanie świetlic szkolnych	Malejąca liczba uczniów
Dobre wyposażenie w pomoce dydaktyczne	Konieczność dofinansowywania oświaty (powyżej kwoty subwencji)
Powszechny dostęp do Internetu	Częste zmiany prawa oświatowego
Korzystanie ze środków Unii Europejskiej	Wzrastająca liczba uczniów niepełnosprawnych
Szanse	zagrożenia
Środki z Unii Europejskiej dla oświaty	Zmiana koncepcji funkcjonowania oświaty przez rząd
Programy naprawcze (edukacyjne) w szkołach	Brak środków zewnętrznych na sprzęt komputerowy i aplikacje
Pozyskiwanie uczniów z sąsiednich gmin	Uzależnienie dzieci od Internetu i komputera
Powszechność wychowania przedszkolnego wpłynie na szybszy rozwój dzieci	Zależność finansowa oświaty od wysokości subwencji
Uatrakcyjnianie zajęć w szkole (metody aktywizujące, multimedia)	Roszczeniowość społeczeństwa (rodziców)
Rozwój Internetu szerokopasmowego	
Zwiększanie motywacji do pracy nauczycieli	
Większy udział rodziców i mieszkańców w działaniach	

¹⁰ <http://www.gzolukow.republika.pl/>

oświatowych	

Biblioteki

Na terenie gminy Łuków działa biblioteka:

Gminna Biblioteka Publiczna w Łukowie ul. Świderska 12 21-400 Łuków NIP: 825-210-89-88 REGON 060385909

Gminna Biblioteka Publiczna w Łukowie jest gminną instytucją kultury działającą na bazie filii w: Aleksandrowie, Dąbiu, Dmininie, Gręzówce, Krynca i Strzyżewie w obrębie krajowej sieci bibliotek publicznych, współtworząc sieć bibliotek publicznych powiatu łukowskiego i województwa lubelskiego. Biblioteka jest odrębną jednostką posiadającą własny statut stanowiący załącznik nr 1 Uchwały Nr XVIII/103/08 Rady Gminy Łuków z dnia 19 czerwca 2008 roku (z późniejszymi zmianami), oraz w dniu 28 lipca 2008 roku została wpisana do rejestru instytucji kultury prowadzących działalność w Gminie Łuków pod numerem wpisu SA.4011-2/1/08.

Biblioteka jest instytucją, która samym swym istnieniem świadczy o rozwoju kultury. Jest ona bowiem skarbnicą piśmiennictwa, przez które człowiek wyraża swój zamysł twórczy, inteligencję, znajomość świata i ludzi, a także umiejętność panowania nad sobą, osobistego poświęcenia, solidarności i pracy dla rozwoju dobra wspólnego. Biblioteki w gminie Łuków działają dla dobra, rozwoju i dbałości o krzewienie kultury wśród mieszkańców gminy.

Sport w gminie Łuków

Działalność w sferze sportu i rekreacji w gminie Łuków prowadzi wiele jednostek, począwszy od szkół podstawowych i gimnazjalnych, poprzez organizacje młodzieżowe, aż do różnego rodzaju związków i stowarzyszeń. Zakres tej działalności jest bardzo szeroki i skierowany do różnych grup wiekowych oraz różnych środowisk. Zgodnie z ustawą z dnia 18 stycznia 1996 roku o kulturze fizycznej (Dz.U.96.25.113 z póź. zm.), podstawową jednostką organizacyjną realizującą cele i zadania w zakresie kultury fizycznej są kluby sportowe, tworzone w formie stowarzyszeń. Kluby sportowe są stowarzyszeniami, które zajmują się przede wszystkim sportem wyczynowym, ale wiele z nich łączy w swojej działalności zarówno zadania z zakresu sportu wyczynowego (w różnych grupach wiekowych), jak i masowej kultury fizycznej. Na terenie Gminy Łuków działa 11 stowarzyszeń kultury fizycznej posiadających osobowość prawną wpisaną do rejestru stowarzyszeń kultury fizycznej bądź rejestru prowadzonego przez starostę powiatu łukowskiego.

Podstawowym celem statutowym działających na terenie Gminy Łuków stowarzyszeń kultury fizycznej jest krzewienie kultury fizycznej wśród osób dorosłych oraz wśród dzieci, młodzieży, a także wychowanie przez sport. Najbardziej popularną dyscypliną sportową jest piłka nożna, inne dyscypliny również mają duże powodzenie wśród młodzieży. Do nich należą: tenis stołowy, szczy, piłka siatkowa, a ostatnio dużym powodzeniem cieszy się tenis zimny. Organizatorem zawodów w piłce nożnej jest Białkopodlaski Okręgowy Związek Piłki Nożnej, który koordynuje i prowadzi zawody mistrzowskie w poszczególnych klasach rozgrywek piłkarskich:

Klasa Okręgowa Drużyna „ŁKS” Łazy.

A Klasa

Gręzovia – Gręzówka,

B Klasa

BÓR Dąbie

ORLETA – Gołaszyn

TUR – Turze Rogi

WKS – Wólka Świątkowa

ORZEŁ – Zalesie

SOKÓŁ – Krynka

Dodatkowo w tym sezonie 2015 roku występuje drugi zespół Gręzovii

Poza tymi rozgrywkami, kluby uczestniczą również w zawodach sportowych na szczeblu gminnym.

Do takich imprez należą:

- indywidualne mistrzostwa gminy w tenisie stołowym,
- turniej piłki nożnej o puchar „Wójta Gminy Łuków”.

Stowarzyszenia kultury fizycznej organizują również w okresie zimowym życie sportowe w piłce siatkowej i koszykowej.

Ponadto wiele imprez sportowo-rekreacyjnych organizowanych jest corocznie przez Powiatowe Zrzeszenie UKS. Młodzież Gminy Łuków bierze czynny udział także w rozgrywkach na szczeblu powiatu i województwa. Mimo tych trudności, w ostatnich latach obserwuje się coraz większe zainteresowanie uprawianiem sportu i aktywnym wypoczynkiem wśród mieszkańców. Przyczyny tego są bardzo różne, chociażby wzrost świadomości zdrowego stylu życia, moda, czy wzrost poziomu życia. Tę szansę należy wykorzystać i wspierać finansowo te organizacje, które zajmują się krzewieniem kultury fizycznej.

Samorząd Gminy Łuków od wielu już lat systematycznie rozbudowuje gminną bazę sportową. W 2002 r. Rada Gminy Łuków przyjęła program rozwoju bazy sportowej Gminy Łuków na lata 2002 – 2010. W latach 2003 – 2006 zrealizowano następujące inwestycje sportowe:

- wybudowano sale sportowe w: Zespołach Szkół w Gołąbkach, Strzyżewie (2003 r.), w Szkole Podstawowej w Aleksandrowie (2004 r.), Szkole Podstawowej w Dąbiu (2005 r.), Szkole Podstawowej w Gołaszynie (2005 r.), Szkole Podstawowej w Rolach (2006 r.), Szkole Podstawowej w Świdrach (2010 r.),
- wybudowano kompleksy boisk sportowych w: Zespole Szkół w Strzyżewie (2004 r.), Zespole Szkół w Krynke (2009 r.) w Szkole Podstawowej w Dąbiu (2005 r.), Szkole Podstawowej w Gołaszynie (2005 r.), Szkole Podstawowej w Rolach (2006 r.), Szkole Podstawowej w Aleksandrowie (2010 r.)
- wybudowano wielofunkcyjne boiska o nawierzchni ze sztucznej trawy w Zespołach Szkół w Gołąbkach i Gręzówce. W roku 2007 zrealizowano inwestycje sportowe w Turzych Rogach i Zalesiu współfinansowane ze środków Unii Europejskiej.

Kultura

W ramach Amatorskiego Ruchu Artystycznego Gminy Łuków działają zespoły:

- „Jagódki” ze Żdzar
- „Zalesianki” z Zalesia
- „Kumpele” z Grzędzówki
- „Niezapominajki” z Dminina
- Dziecięcy Zespół Tańca Ludowego Gminy Łuków

Na terenie gminy Łuków działa prężnie Gminy Ośrodek Kultury w Łukowie. Działa on na podstawie:

1. Ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (jt.Dz.U.2012.poz.406),
2. Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (jt.Dz.U.2013.poz.594),
3. [Statutu Gminnego Ośrodka Kultury](#), nadanego [Uchwałą Nr XLVIII/310/2014 Rady Gminy Łuków z dnia 28 marca 2014 r.](#)

Strukturę i organizację stanowisk pracy, warunki uczestnictwa i korzystania z zajęć i imprez oraz ogólne zasady funkcjonowania GOK określa Regulamin Organizacyjny nadany przez dyrektora Gminnego Ośrodka Kultury w Łukowie zaopiniowany przez Organizatora, w imieniu którego działa Wójt Gminy Łuków.

Informacje o działalności oraz aktualności Gminnego Ośrodka Kultury przedstawiane są na stronie internetowej www.lukow.ug.gov.pl w zakładce „GOK” oraz BIP.

MISJA GMINNEGO OŚRODKA KULTURY W ŁUKOWIE

Wizerunek Gminnego Ośrodka Kultury w Łukowie budowany jest na wartościach, którymi są:

transparentność przejawiana poprzez rzetelną i aktualną informację w zakresie prawno-organizacyjnej i programowej działalności instytucji kultury,

kreatywność w działaniach i zamierzeniach programowych w rozwijaniu różnorodnych form zagospodarowywania czasu wolnego, organizacji zajęć, sekcji i klubów zainteresowań oraz przeprowadzania imprez kulturalnych, edukacyjno-oświatowych i sportowo-rekreacyjnych dla dzieci, młodzieży i dla dorosłych .

otwartość na podejmowane inicjatywy kulturalne, oświatowe ,rekreacyjno-relaksacyjne przez lokalne środowisko, wspieranie je pomocą i opieką merytoryczno-organizacyjną.

WIZJA GMINNEGO OŚRODKA KULTURY W ŁUKOWIE

Gminny Ośrodek Kultury w Łukowie będzie stwarzał możliwości poszerzania intelektu i pogłębiania wrażliwości oraz rozwijania umiejętności, aktywności i twórczej postawy. Udział w zajęciach i imprezach kulturalnych uczyć i kształtować będzie zasad tolerancji, poszanowania i rozumienia innych.

Gminny Ośrodek Kultury będzie miejscem otwartym dla wszystkich, gdzie każdy będzie akceptowany i ważny poprzez swoją twórczość kulturalną i intelektualną, promującą i nobilitującą Gminę Łuków na

mapie kulturalnej regionu i kraju. W programie działalności Gminnego Ośrodka Kultury znajdzie swoje miejsce zarówno to co lokalne, jak i to co globalne, co uniwersalne i co jednostkowe, a także to co tradycyjne i to co nowoczesne. Takie działania będą gwarantować rozwijanie świadomości w poszanowaniu dumy z „kultury swojej małej ojczyzny”.

Istotnym elementem kultury i aktywności społecznej są cykliczne imprezy i uroczystości organizowane przez GOK, GBP i Urząd Gminy we współpracy z organizacjami pozarządowymi. Do największych należą jarmarki – wielkanocny i bożonarodzeniowy, Festyn Sołecki, Dożynki Gminne. Nawiązują one do tradycji regionu, stanowiąc ważny przekaz kulturowy kierowany zwłaszcza do młodego pokolenia. Innymi ciekawymi propozycjami dla mieszkańców i gości odwiedzających Gminę Łuków są: Gminne Święto Ziemiaka, Festiwal Papieski „Barka”, Festiwal „Mamo Moja”, Mięzypowiatowy Przegląd Zespołów Ludowych w Żdżarach, którego gospodarzem jest zespół „Jagódki”. GOK i GBP prowadzą szereg działań kierowanych do mieszkańców Gminy. Ich przykładem są zajęcia dla seniorów, koło historyczne, konkursy np. bożonarodzeniowe i wieczory kolęd, wigilijne dla osób samotnych akcje Narodowego Czytania, spotkania okolicznościowe oraz działania interdyscyplinarne z zakresu obsługi komputera, bankowości, alternatywnych źródeł energii. Wiele z nich odbywa się w świetlicach wiejskich i bibliotekach. Ważną imprezą o charakterze cyklicznym. Jest „Inauguracja Roku Kultury w Gminie Łuków”. Podczas niej dokonuje się podsumowania wydarzeń artystycznych w minionym roku, nagradza osoby przyczyniające się do rozwoju kultury w gminie

Aktywność społeczna

Wspólnota społeczna jako siła społeczna

Koncepcję sił społecznych sformułował w latach międzywojennych wybitny polski socjolog Florian Znaniecki. Jako siły społeczne można uznać grupy społeczne posiadające trwałe więzi lub wspólnoty, czyli duże grupy charakteryzujące się wspólnymi zainteresowaniami, lecz którym brak jednocześnie wyraźnej odrębności i określonej struktury. Za tak rozumiane siły społeczne mogą być uznani mieszkańcy gmin.

W Unii Europejskiej przypisuje się istotną rolę partnerstwu co można utożsamiać z siłami społecznymi. W polityce regionalnej Polski problematyka społeczności lokalnych zajmuje ważne miejsce. Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego zaleca zachowanie spójności między polityką regionalną a polityką społeczną. Zachęca również do przeciwdziałania marginalizacji obszarów wiejskich i nadaje odpowiednią rangę szeroko pojmowanemu rozwojowi zasobów ludzkich. Oznacza to stawianie na edukację, aktywność lokalną oraz partnerstwo społeczne.

Z dotychczasowych badań naukowych oraz obserwacji wynika, że poziom aktywności dotyczący udziału samorządów lokalnych oraz społeczności gminnych w procesie rozwoju gospodarczego jest bardzo zróżnicowany stąd pojawia się potrzeba aktywizacji sił społecznych. Ma to praktyczny wymiar, bowiem unijne środki pomocowe w większości przypadków mogą być konsumowane tylko przez organizacje pozarządowe, ale we współpracy z samorządami. Tak więc gminy bez organizacji społecznych skazane są właściwie na brak sukcesu. W tej sytuacji wyłania się tutaj jako konieczny udział liderów lokalnych, animatorów życia społecznego, osób z wiedzą i autorytetem chcących włączyć się w nurt działań na rzecz swojego środowiska. Nieodzowna jest również konieczność dobrej współpracy między społeczeństwem a lokalnym samorządem. Tylko taka współpraca jest gwarantem dobrej pracy samorządu terytorialnego.

Ażeby wspólnota lokalna miała wymierny wpływ na kształtowanie rzeczywistości gospodarczej w gminie powinna spełniać następujące warunki:

- utożsamiać się z rejonem swojego zamieszkania
- posiadać liderów o dużej wiedzy, wykształceniu i odpowiednich cechach przywódczo – moralnych
- uczyć się pracy w zespole i ciągle pogłębiać wiedzę
- działać w ramach formalno – prawnych organizacji np. stowarzyszenia, fundacje etc.

Na terenie gminy Łuków należy szczególnie podkreślić dużą aktywność społeczną mieszkańców. Widać to na podstawie zestawienia organizacji pozarządowych działających na terenie gminy. Organizacje pozarządowe stają się w naszym kraju coraz istotniejszym elementem zrównoważonego rozwoju społeczeństwa. W lokalnych środowiskach służą rozwiązywaniu problemów społecznych i niwelowaniu różnic między mieszkańcami, ale także rozwojowi kultury, sportu czy biznesu. Podmioty tak zwanego „trzeciego sektora” coraz częściej i w coraz większej ilości obszarów przejmują zadania państwa czy samorządów i prowadzą działania na rzecz zaspokojenia potrzeb społecznych mieszkańców gminy.

Wykaz organizacji pozarządowych z terenu Gminy Łuków

Stowarzyszenia zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym:

Stowarzyszenie Wspierania Aktywności Lokalnej – Gmina Nade Wszystko z siedzibą w Ławkach,

Lokalne Stowarzyszenie Rozwoju „Nasza Mała Ojczyzna” w Turzycach Rogach,

Stowarzyszenie Inicjatyw Wiejskich – Wagram,

Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Żdżary „Żdżarzanie” w Żdżarach,

Stowarzyszenie – Nasza Wieś Kuźnią Przyszłości w Czerśli,

Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Łazy – RAZEM LEPIEJ,

Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Wsi Gręzówka,

Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Dom” w Ryżkach,

Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Zalesie NASZE ZALESIE,

Łukowskie Stowarzyszenie Razem dla Przyszłości z siedzibą w Gołąbkach,

Stowarzyszenie Rozwoju dla Wsi Gołąbki,

Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Ryżek „Ryżkowiacy”,

Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Wsi Krynka,

Koło Gospodyń Wiejskich w Wólce Świątkowej,

Stowarzyszenie Artystów i Twórców Gminy Łuków z siedzibą w Gręzówce,

Klub Sportowy „TUR” Turze Rogi,

Ludowy Zespół Sportowy „Bór” Dąbie,

Stowarzyszenie OAZA OŚWIATY w Zarzeczcu Łukowskim,

Stowarzyszenie Przyjaciół Wsi Dąbie.

Stowarzyszenia kultury fizycznej zarejestrowane w Rejestrze Stowarzyszeń prowadzonym przez Starostę Łukowskiego

Ludowy Zespół Sportowy „Orlęta” Gołaszyn,

Ludowy Zespół Sportowy „Łazowski Klub Sportowy” w Łazach,

Ludowy Zespół Sportowy „Sokół” Krynka,

Ludowy Zespół Sportowy „Orzeł” Zalesie,

Ludowy Zespół Sportowy „Jata” Żdżary,

Klub Sportowy „OLIMP” Aleksandrów,

Ludowy Zespół Sportowy „W.K.S.” Wólka Świątkowa,

Ludowy Zespół Sportowy „Gręzovia” w Gręzówce,

Ludowy Zespół Sportowy „Spartakus” Sięciaszka Pierwsza,
Klub Szachowy „Hetman’ Krynka,
Uczniowski Klub Sportowy „ALEX” przy Szkole Podstawowej w Aleksandrowie,
Uczniowski Klub Sportowy przy Szkole Podstawowej w Zalesiu,
Uczniowski Klub Sportowy przy Szkole Podstawowej w Strzyżewie,
Uczniowski Klub Sportowy „DĄBIE” przy Szkole Podstawowej w Dąbiu,
Uczniowski Klub Sportowy „SMYK” przy Szkole Podstawowej w Świdrach,
Uczniowski Klub Sportowy „ŻAK” przy Szkole Podstawowej w Gołąbkach,
Uczniowski Klub Sportowy „DIAMENT” przy Szkole Podstawowej w Gołaszynie,
Uczniowski Klub Sportowy „GRĘZOVIA” w Gręzówce,
Uczniowski Klub Sportowy „OLIMPIJCZYK” w Rolach,
Uczniowski Klub Sportowy „FAMILIA” w Krynce,
Uczniowski Klub Sportowy „CZAS” w Czerśli,
Uczniowski Klub Sportowy „PELIKAN” przy Szkole Podstawowej w Zarzeczcu Łukowskim.

Ochotnicze Straże Pożarne

Ochotnicza Straż Pożarna w Biardach,
Ochotnicza Straż Pożarna w Dąbiu,
Ochotnicza Straż Pożarna w Dmininie,
Ochotnicza Straż Pożarna w Gołaszynie,
Ochotnicza Straż Pożarna w Gręzówce,
Ochotnicza Straż Pożarna w Kownatkach,
Ochotnicza Straż Pożarna w Krynce,
Ochotnicza Straż Pożarna w Ryżkach,
Ochotnicza Straż Pożarna w Strzyżewie,
Ochotnicza Straż Pożarna w Sięciaszce Pierwszej,
Ochotnicza Straż Pożarna w Sięciaszce Drugiej,
Ochotnicza Straż Pożarna w Szczygłach Dolnych,
Ochotnicza Straż Pożarna w Szczygłach Górnych,
Ochotnicza Straż Pożarna w Turzycz Rogach,
Ochotnicza Straż Pożarna w Wólce Świątkowej,
Ochotnicza Straż Pożarna w Zalesiu,
Ochotnicza Straż Pożarna w Łazach.

Stowarzyszenia zwykłe

Koło Gospodyń Wiejskich z Turzycz Rogów,
Koło Gospodyń Wiejskich „Niezapominajki” z Dminina,
Koło Gospodyń Wiejskich z Gołąbek,
Koło Gospodyń Wiejskich „Zalesianki” z Zalesia,
Koło Gospodyń Wiejskich „Gołaszynianki” z Gołaszyna,
Koło Gospodyń Wiejskich „Kumpele” z Gręzówki,
Koło Gospodyń Wiejskich z Biard,
Koło Gospodyń Wiejskich ze Żdźdar,
Koło Gospodyń Wiejskich z Zarzeczca Łukowskiego.

Organizacje pozarządowe, których członkiem jest Gmina Łuków

Związek Gmin Wiejskich Rzeczypospolitej Polskiej (siedziba w Poznaniu),
Lokalna Grupa Działania „RAZEM KU LEPSZEJ PRZYSZŁOŚCI” (siedziba Łuków),
Stowarzyszenie Ochrony Zlewni Rzeki Świder i Rezerwatu Jata (siedziba w Staninie).

Każdego roku Rada Gminy przyjmuje uchwałą Roczny Program Współpracy Gminy Łuków z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z 24 marca 2003r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2015 r. poz. 1515 z późn. zm.) oraz art. 5a ustawy z 24 kwietnia 2003r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2014r., poz. 1118 z późn. zm.)

Frekwencja wyborcza w Gminie Łuków

Frekwencja w wyborach zarówno prezydenckich jak i do parlamentu jest w Gminie dość wysoka, w granicach średniej krajowej co pozwala na stwierdzenie, że mieszkańcy gminy prezentują zdecydowanie obywatelską i prospołeczną postawę.

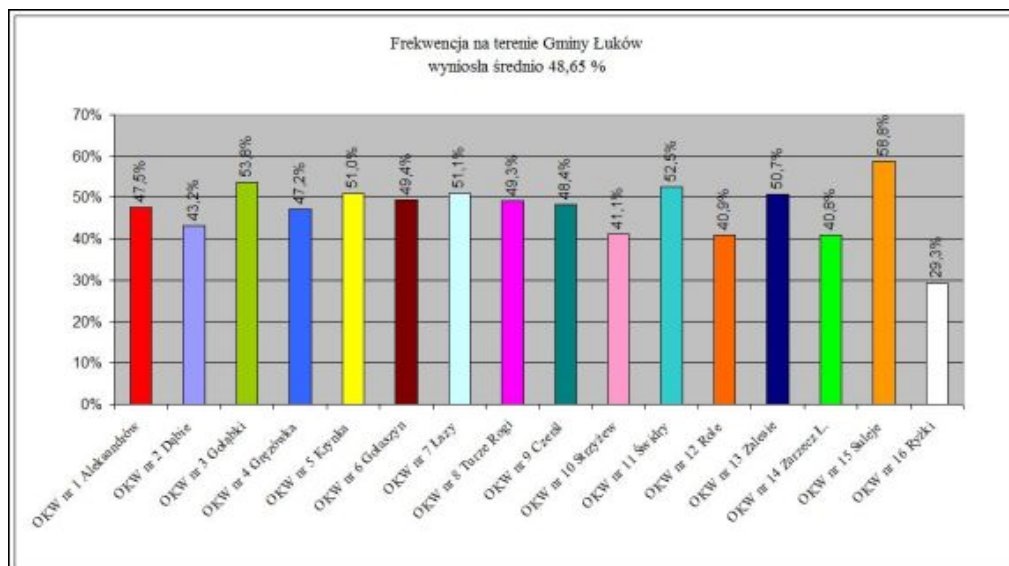
Średnia frekwencja krajowa:

Wybory samorządowe 2014 r. -47,40%,

Wybory prezydenckie 2015 r. -48,96%

Wybory parlamentarne 2015 r. 50,92%.

Frekwencja w Gminie Łuków

4.21. Bezpieczeństwo publiczne

Zachowania odbiegające od obowiązujących norm prawnych zdarzają się w każdym społeczeństwie i ich całkowita eliminacja nie jest możliwa. Skala tych zjawisk zależna jest w dużej mierze od skuteczności działań służb powołanych do zapobiegania przestępczości, oraz wykrywania i karania sprawców. Na terenie Gminy Łuków zadania te spoczywają w głównej mierze na Komendzie Powiatowa Policji w Łukowie znajdującej się przy ul. Międzyrzeczkiej 9.

Jednostki straży pożarnej działające na terenie gminy Łuków (17 oddziałów Ochotniczych Straży Pożarnych) realizują działania związane z bezpieczeństwem publicznym, obejmujące ratownictwo i ochronę ludności, jak działania związane z przewyżaniem trudnych sytuacji życiowych, np. pomoc ofiarom katastrof czy klęsk żywiołowych. Mając na uwadze fakt, że bezpieczeństwo publiczne należy do dziedzin, w których mieszkańcy oczekują usług publicznych opartych o najwyższe standardy, obowiązkiem gminy jest stałe podnoszenie sprawności jednostek działających w tym obszarze. Sprawność tą mogą zapewnić jedynie regularne podnoszenie kwalifikacji osób pełniących służbę i zaplecze techniczne w postaci funkcjonalnej bazy lokalowej i nowoczesnego wyposażenia. Odpowiednia baza lokalowa oraz pełne i sprawnie działające wyposażenie pozwolą możliwie najpełniej wykorzystać zdobyte kwalifikacje. Potrzebne są więc inwestycje budowlane, stałe wzbogacanie wyposażenia o nowoczesny sprzęt i szkolenia dla policjantów i strażaków.

Na terenie Gminy działa 17 Ochotniczych Straży Pożarowych oraz Komenda Powiatowa Policji w Łukowie

4.22. Zagrożenia przyrody

Główne zagrożenia ekologiczne. Podstawowe zagrożenia w prawidłowym funkcjonowaniu środowiska naturalnego związane są z:

1. nieuregulowaną do końca gospodarką wodno-ściekową oraz nieszczelność szamb w gospodarstwach indywidualnych – powoduje to zanieczyszczenie wód podziemnych, i powierzchniowych,
2. stosowaniem środków chemicznych do zwalczania szkodników w lasach i na gruntach rolnych,
3. stosowaniem w uprawach nawozów mineralnych oraz nieczystości ciekłych (m.in. gnojówka),
4. zanieczyszczeniem substancjami ropopochodnymi pasów terenów wzdłuż dróg (największe stężenie występuje przy drogach wyższych klas).

Polityka proekologiczna –w ramach działalności oświatowego programu szkół podstawowych prowadzone są akcje, prezentacje i prelekcje uświadamiające dzieci i młodzież o konieczności ochrony środowiska przyrodniczego i jego zasobów. Systematycznie, corocznie organizowane są zbiórki śmieci na terenie gminy w ramach edukacyjnych działań proekologicznych pt.: „Sprzątanie Świata”. Celem gminy jest pozyskiwanie środków finansowych na realizację inwestycji ekologicznych, inicjowanie działań gminy w zakresie ochrony środowiska.

4.23. Zarządzanie rozwojem

Władze Gminy Łuków charakteryzują się wysoką skutecznością w realizowaniu inwestycji prorozwojowych oraz pozyskiwaniu zewnętrznych źródeł finansowania. Stan finansów publicznych (dochody własne) na poziomie gminnym nie daje jednak wystarczającej rezerwy finansowej do realizacji wszystkich potrzebnych przedsięwzięć. Korzystnym czynnikiem stymulującym rozwój jest względnie wysoki wskaźnik partycypacji obywatelskiej w życiu publicznym, świadczący o poczuciu tożsamości ze środowiskiem lokalnym.

Dochody Gminy możemy podzielić w następujący sposób:

- 1. Dochody własne:** takie, które Gmina gromadzi sama albo otrzymuje z Ministerstwa Finansów urzędów skarbowych.
- 2. Subwencje:** Gmina otrzymuje z Ministerstwa Finansów. Subwencje to rodzaj puli pieniężnej należnej gminie z budżetu państwa. Gmina może przeznaczyć je zgodnie z potrzebami, na własne cele. Gmina otrzymuje subwencje ogólną składającą się z części oświatowej, wyrównawczej i równoważącej.
- 3. Dotacje celowe:** Dotacje Gmina otrzymuje od wojewody lub innych instytucji. Dotacja ma określone przeznaczenie może być wdana tylko zgodnie z przeznaczeniem. Gmina samodzielnie prowadzi gospodarkę finansową na podstawie uchwały budżetowej Gminy.

Stan finansów samorządowych oraz prognozę finansową obrazuje aktualna Wieloletnia Prognoza Finansowa (WPF) Gminy wraz z Uchwałą Rady Gminy.

Prognoza finansowo – inwestycyjna Gminy Łuków

Celem nadrzędnym administracji samorządowej, jest m.in. wzmocnienie kluczowych procesów zarządzania, w szczególności planowania finansowego oraz planowania budżetu.

Jednostki samorządu terytorialnego mają obowiązek opracowania długoterminowego planu działalności. Plan taki jest ściśle związany ze Programem Rozwoju jednostki w horyzoncie długoterminowym. Formalnie plan taki zgodnie z ustawą nazywany jest wieloletnią prognozą finansową. Prognoza powinna objąć okres danego roku budżetowego oraz najbliższych trzech lat następujących po tymże okresie. WPF jest narzędziem pozwalającym zachować zasady uchwalenia budżetu w zakresie deficytu i długu publicznego oraz ogranicza zadłużenie samorządów poprzez prezentowanie rzetelnych danych finansowych.

Obligatoryjny wymóg przygotowania prognozy finansowej regulowany jest w ustawie o finansach publicznych z dnia 27 sierpnia 2009 r. (Dz. U. Nr 157 poz. 1240), zobowiązując jednostkę samorządu terytorialnego do przygotowania wieloletniej prognozy finansowej wraz z załącznikiem w postaci wydatków na przedsięwzięcia wieloletnie. Prognozy te powinny m.in. uwzględniać konieczność wyliczania dotychczas obowiązujących wskaźników zadłużenia, jak również wskaźnika, który będzie obowiązywać będzie w kolejnym roku.

Prognoza finansowa odpowiada na następujące, podstawowe pytania:

1. Jaki jest limit własnych środków dla realizacji programu inwestycyjnego w zakładanej perspektywie czasowej?

2. W jakim stopniu jednostka samorządu terytorialnego będzie zmuszona do korzystania z zewnętrznych źródeł finansowania przy zakładanym poziomie inwestycji i przewidywanym poziomie dotacji?

3. W jakim stopniu zaciągnięcie nowych zobowiązań i realizacja planu inwestycji wpłynie na sytuację finansową jednostki samorządu terytorialnego w kolejnych latach i jego zdolność do realizacji kolejnych projektów inwestycyjnych?

4. Jaki jest prognozowany poziom wskaźników zadłużenia, w tym indywidualnego wskaźnika zadłużenia określonego w art. 243 ustawy o finansach publicznych?

Zakres WPF Gminy

Zgodnie z ustawą wieloletnia prognoza finansowa powinna być realistyczna i określać dla każdego roku objętego prognozą co najmniej:

- 1) dochody bieżące oraz wydatki bieżące budżetu jednostki samorządu terytorialnego, w tym na obsługę długu, gwarancje i poręczenia,
- 2) dochody majątkowe, w tym dochody ze sprzedaży majątku, oraz wydatki majątkowe budżetu jednostki samorządu terytorialnego,
- 3) wynik budżetu jednostki samorządu terytorialnego,
- 4) przeznaczenie nadwyżki albo sposób sfinansowania deficytu,
- 5) przychody i rozchody budżetu jednostki samorządu terytorialnego, z uwzględnieniem długu zaciągniętego oraz planowanego do zaciągnięcia,
- 6) kwotę długu jednostki samorządu terytorialnego.

Dokumenty określające średnio- i długookresową politykę rozwoju gminy:

PROGRAM ROZWOJU GMINY - Określa (jako dokument strategiczny) długofalowe cele i zadania gminy, jej najważniejsze kierunki rozwoju,

WIELOLETNIA PROGNOZA FINANSOWA - Opisuje dochody i wydatki oraz deficyt (nadwyżkę) gminy w okresie kilku lat (3-10 lat,)

WIELOLETNI PLAN INWESTYCYJNY - Przedstawia zamierzenia gminy dotyczące inwestycji, jakie mają być realizowane w okresie kilku lat- (do 10 lat).

Schemat nr Powiązanie między budżetem a pozostałymi dokumentami określającymi politykę rozwoju gminy

Wieloletnia prognoza finansowa stanowi użyteczne narzędzie dla jednostek samorządu terytorialnego. Powoduje konieczność prowadzenia przez władze Gminy długofalowej polityki rozwojowej. Pełne wykorzystanie możliwości, jakie stwarza wspomniany dokument, może pozwolić na sprawne zarządzanie finansami samorządowymi w perspektywie zarówno krótkiego, jak i długiego okresu. Szczegółowa analiza danych prezentowanych w wieloletniej prognozie finansowej informuje o kondycji finansowej Gminy, a także przedstawia przyszłość finansów lokalnych.

Gmina Łuków ma dobrą kondycję finansową. Deficyt budżetowy na rok 2015 wynosił tylko 1,04%, co stawia Gminę Łuków w dobrej pozycji finansowej w związku z nowym okresem finansowania unijnego, ponieważ zgodnie z Uchwałą Składu Orzekającego RIO z 21stycznia 2015r. w Lublinie, zaciąganie kredytów lub pożyczek (na 15-20% finansowy wkład własny Gminy- jeśli to będzie potrzebne) do realizacji projektów finansowanych przez Programy Unijne z perspektywy finansowej na lata 2014-2020 zależy wyłącznie od kredytodawców/pożyczkodawców i samej Gminy, której nie zostały narzucone żadne ograniczenia.

Aktualna Wieloletnia Prognoza Finansowa Gminy Łuków jest dokumentem świadczącym o bardzo dobrym zarządzaniu zasobami finansowymi i majątkowymi Gminy przez Samorząd Gminy i skarbnika Gminy Łuków.

5. Wnioski z przeprowadzonej diagnozy

Wybór metodologii diagnozy stanu obecnego motywowany był przede wszystkim **spójnością i kompatybilnością** z jednym z głównych dokumentów nadrzędnych, jakim jest Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 z perspektywą do 2030 r. Obszar analizy podzielony został na szereg pól badawczych, które w sposób spójny i komplementarny zagospodarowują ogół zjawisk społeczno - gospodarczych. Każdy z obszarów badawczych podzielony został wewnętrznie,

w zależności od złożoności struktury i różnorodności procesów zachodzących w ramach danego pola. Strukturę podziału przedstawia poniższy schemat.

Potencjał gospodarczy	- struktura gospodarki - przedsiębiorczość - innowacyjność - rynek pracy
Kapitał ludzki	- potencjał demograficzny - potencjał intelektualny
Potencjał turystyczny	- baza turystyczna - popyt na turystykę
Jakość życia	- ochrona zdrowia - problemy społeczne - edukacja - kultura fizyczna - gospodarka mieszkaniowa
Infrastruktura techniczna	- transport - wodociągi, kanalizacja - gazownictwo - stan dróg - infrastruktura teleinformatyczna
Atrakcyjność przyrodnicza	- krajobraz przyrodniczy - zagrożenia przyrody
Zarządzanie rozwojem	- zarządzanie publiczne - stan finansów samorządowych - kapitał społeczny

5.1. Potencjał gospodarczy

Gospodarka w gminie Łuków może stać się jedną z głównych (na równi z branżą turystyczną) przewagą konkurencyjną Gminy. Gmina Łuków pod względem liczby mieszkańców zatrudnionych w rolnictwie stanowi obraz przeciętnej gminy wiejskiej w Polsce. Dlatego też przekształcenie tej gałęzi gospodarki poprzez wprowadzenie innowacyjnych technologii ma duże znaczenie dla rozwoju Gminy Łuków. Ważnymi sposobami zmierzającymi do zmiany tej niekorzystnej struktury na szczeblu powiatu, czy gminy jest z jednej strony wspomaganie rozwoju przedsiębiorczości i tworzenie warunków do rozwoju istniejących podmiotów gospodarczych, a z drugiej umożliwianie profesjonalizacji działań w rolnictwie. Gospodarka gminy opiera się głównie na rolnictwie. Użytki rolne stanowią w gminie Łuków 12 791 ha, użytki zielone i sady 4 381 ha. Na terenie gminy znajduje się ok. 3395 gospodarstw rolnych. Średnia powierzchnia użytków rolnych na indywidualne gospodarstwo wynosi 4.5 ha. Przeważają małe gospodarstwa rodzinne, do 1 ha 621 gospodarstw, od 1 – 5 ha 1602 (tych gospodarstw jest najwięcej), od 5 – 10 ha 785, od 10 – 15h - 263 i 15 i więcej ha 124 gospodarstwa.¹¹

Na terenie Gminy Łuków jest zarejestrowanych jest 795 podmiotów prowadzących działalność gospodarczą. Zatrudniają one zazwyczaj od 1 do 5 osób, a niektóre więcej. Nie ma tu jednak dużych zakładów przemysłowych. Dużą szansą dla rozwoju gospodarczego gminy Łuków jest usytuowanie Podstrefy Łuków Tarnobrzeskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO – PARK WISŁOSAN, która znajduje się we wsi Łazy, w odległości 3 km od miasta Łukowa, które jest węzłem kolejowym przy

¹¹ Dane na podstawie spisu 2002 roku

linii kolejowej Berlin – Moskwa, pomiędzy Warszawą a Terespołem. Łuków posiada także bezpośrednie połączenie z Dęblinem, Lublinem i Skierniewicami, a także dwie stacje kolejowe z rozbudowanymi bocznkami.¹²

Gmina posiada również duży potencjał do budowy instalacji OZE. Ograniczenie tzw. niskiej emisji przy najbardziej efektywnym zarządzaniu energią i wykorzystanie energii z odnawialnych źródeł wpisuje się w politykę energetyczną UE, kraju i województwa lubelskiego. Inwestycje z zakresu OZE uniezależnią Gminę energetycznie.

5.2. Kapitał ludzki

Demografię, a zwłaszcza odsetek ludności w wieku produkcyjnym oraz bardzo dobre warunki edukacyjne w Gminie Łuków możemy uznać za szansę dającą duże możliwości rozwoju Gminy.

Stan kapitału ludzkiego Gminy Łuków wynika nie tylko z korzystnego ukształtowania trendów demograficznych (dodatnie saldo migracji, dodatni przyrost naturalny), ale także z silnego potencjału intelektualnego. Wyniki z egzaminów klas szóstych i gimnazjalnych w Gminie są nieznacznie niższe od średniej powiatu i średniej województwa i w ostatnich latach można zauważyć, że różnica jest coraz mniejsza. Świadczyć to może o wysokiej jakości i dostępności edukacji na terenie gminy. Ponadto, nie bez znaczenia pozostaje bliskość Lublina, która umożliwia czerpanie z jego potencjału edukacyjnego i akademickiego. Dokładne zestawienie wyników zamieszczone jest w rozdziale „Edukacja”

5.3. Potencjał turystyczny

Na całym świecie turystyka uważana jest za bardzo ważny czynnik aktywizacji gospodarki wiejskiej. Znakomicie wypisuje się w ideę rozwoju zrównoważonego i wielofunkcyjnego obszarów wiejskich. Dzięki niej możliwa jest redystrybucja dochodów od ludności miejskiej do ludności wiejskiej. Mieszkańcy miast są zwykle zasobniejsi finansowo niż ci, którzy zamieszkują wieś, ale także liczą pieniądze w swoim budżecie i wolą wybrać tani wyjazd na wieś niż drogie eskapady. Poza tym o zaletach turystyki wiejskiej i agroturystyki często decyduje ich dostępność z uwagi na odległość czy też możliwość dużej elastyczności co do terminu przyjazdu i wyjazdu turystów.

Turystyka wiejska i agroturystyka stanowią swoiste panaceum na odciążenie rejonów modnych turystycznie co także jest istotne z punktu widzenia ochrony środowiska. Warto też podkreślić fakt, że mieszkańcy wsi odnoszący sukcesy w gospodarce turystycznej uzyskują nie tylko dodatkowe dochody, ale również odzyskują utraconą wiarę w wartość kultury wiejskiej, stąd postępują prace nad zabytkami architektonicznymi i wszelkimi przejawami kultury wiejskiej.

Uwarunkowania przyrodnicze gminy Łuków i ziemi łukowskiej sprawiają, że tereny te mają bardzo wiele do zaoferowania w sferze turystyki zarówno mieszkańcom gminy, jak i odwiedzającym je gościom. Wymienione i pokrótce scharakteryzowane we wcześniejszych rozdziałach liczne zabytki

¹² Opis Podstrefy Łuków znajduje się w podrozdziale Gospodarka w gminie Łuków

architektury, niekiedy o unikatowym charakterze sprawiają, że dla turysty szukającego doznań estetycznych w tej sferze teren Gminy Łuków posiada znaczący potencjał i może stanowić obszar licznych wycieczek i eksploracji. Również wyjątkowe walory przyrodnicze i krajobrazowe, o których wspomniano stanowią o atrakcyjności turystycznej tych ziem. Ukształtowanie terenu, warunki klimatyczne, obecność znacznych obszarów leśnych sprzyjają rozwojowi zwłaszcza turystyki pieszej i rowerowej. Ogromną atrakcją turystyczną są także cykliczne imprezy rekreacyjne i kulturalno-folklorystyczne, niejednokrotnie trwale związane z obiektami historycznymi. Ogromny potencjał turystyczny Gminy Łuków stanowią także rezerваты przyrody, zwłaszcza rezerwat geologiczny o międzynarodowym znaczeniu „**Kra Jurajska**” o powierzchni 8 ha, znajdujący się na łąkach wsi Gołaszyn. Rezerwat ten został ustanowiony dla ochrony unikalnego w skali światowej złoża amonitów. Pod warstwą ziemi znajduje się tu pokład czarnego iłu zawierającego skamieniałe muszle amonitów, małż, ramienionogów i otwornic. Według opinii naukowców odłamy kry w stanie nienaruszonym zostały przeniesione przez lodowiec z dalekiej Estonii. Kolejną niepowtarzalną atrakcją ziemi łukowskiej jest **Rezerwat "Jata"** o powierzchni całkowitej 1117 ha. Został ustanowiony w celu ochrony jodły w jej najdalszym północnym zasięgu. Osobliwością Jaty są wspaniałe bory jodłowe z udziałem świerka i sosny. Znaczna część drzewostanu to 100-160-letnie starodrzewy z przestojami jeszcze starszych dębów, jodeł, świerków i sosen. W poprzednich rozdziałach niniejszego opracowania omówiony został również bardzo korzystny mikroklimat występujący na terenie Gminy Łuków.

Atrakcyjne tereny gminy stanowią doskonałe miejsce weekendowego wypoczynku dla mieszkańców i turystów przyjeżdżających na tereny Gminy Łuków i okolic. Odczuwa się jednak brak sieci obiektów o charakterze rekreacyjno-rozrywkowym. Na terenie gminy zarejestrowane są dwa gospodarstwa agroturystyczne.

Baza noclegowa i gastronomiczna w gminie Łuków:

1. Gospodarstwo agroturystyczne „Nad Krzną u Kropki”, miejscowość Suleje, liczba miejsc noclegowych – 10.
2. Pałacyk „Fantazja”, miejscowość Sięciaszka Pierwsza, liczba miejsc noclegowych – 13.
3. „Villa pod lasem”, miejscowość Gołąbki, liczba miejsc noclegowych – 6.
4. Cardinal Palace Centrum Konferencyjno – Wypoczynkowe, miejscowość Klimki, liczba miejsc noclegowych – 48.
5. Ośrodek Rekreacyjno – Wypoczynkowy Miód, Lawenda, miejscowość Biardy, liczba miejsc noclegowych – 23.

Wśród wymienionych ośrodków są tylko dwa to gospodarstwa agroturystyczne: „Nad Krzną u Kropki” i „Villa pod lasem”.

5.3. Jakość życia

Jednym z najważniejszych czynników rozwoju każdego obszaru są ludzie. Od ich potrzeb, pomysłowości i przedsiębiorczości zależą kierunki i profile działalności, także działalności kulturalnej w jej aspekcie zarówno materialnym jak i duchowym. Mieszkańcy Gminy Łuków to ludzie życzliwi, szczerzy i bardzo aktywni. Aktywność realizują w różnego rodzaju zespołach, organizacjach

pozarządowych oraz we współpracy z instytucjami kultury działającymi na terenie Gminy Łuków – Gminnym Ośrodkiem Kultury GOK i Gminną Biblioteką Publiczną GBP. Od kilku lat w Gminie Łuków prężnie rozwija się amatorski ruch artystyczny. W jego ramach działają zespoły wokalne i zespół taneczny. Najdłużej – od 2008 roku istnieje zespół wokalny „Jagódki” ze Żdzar ponad to działa zespół wokalny Zalesiani z Zalesia. W repertuarze ma pieśni patriotyczne, religijne, piosenki ludowe i biesiadne. Działa również Dziecięcy Zespół Tańca Ludowego Gminy Łuków od lutego 2014 roku W tymże roku 2014 rozpoczęły działalność dwa kolejne zespoły „Kumpele” z Grzędówki i „Niezapominajki” z Dminina. Artyści i twórcy działający na terenie Gminy Łuków założyli w 2011 roku stowarzyszenie. Należą do niego rzeźbiarze, malarze, twórcy ludowi trudniący się plastyką obrzędową, fotograficy a także kowal. Celem stowarzyszenia oprócz kultywowania ludowych tradycji artystycznych jest ich popularyzowanie, czego wyrazem są wystawy oraz warsztaty artystyczne organizowane dla mieszkańców Gminy Łuków

Wśród pozytywnych czynników wpływających na jakość życia wymienić należy dostępność do różnorodnej oferty kulturalnej i sportowej, co w istotny sposób może wpłynąć także na atrakcyjność turystyczną regionu i dalsze podniesienie poziomu życia jej mieszkańców.

Na terenie Gminy Łuków działa tylko jedna przychodnia zdrowia, jeden punkt lekarski i jeden punkt apteczny w Grzędówce

Z ankiet przeprowadzonych wśród ludności wynika, że ochrona zdrowia jest najsłabszym ogniwem jakości życia mieszkańców.

Infrastruktura techniczna

Jednym z elementów wpływających na jakość życia mieszkańców jest również dostępność komunikacyjna do głównych ośrodków w regionie. Zwiększa ona mobilność mieszkańców i otwiera drzwi do czerpania z innych potencjałów rozwojowych znajdujących się w sąsiednich oraz bardziej oddalonych obszarach. Potrzeba nadmienić, że inwestycje w infrastrukturę komunikacyjną charakteryzują się wysoką kosztochłonnością i często rozległym czasem realizacji.

Podstawowym środkiem przewozowym w Gminie są autobusy i BUS-y. Większość linii kursuje wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych. Gmina Łuków posiadają bezpośrednie powiązania komunikacyjne z Lublinem – stolicą województwa i Warszawą – stolicą kraju, oraz z większymi ośrodkami miejskimi Przez teren Gminy przebiegają linie kolejowe.

5.4. Atrakcyjność przyrodnicza

Gmina Łuków cechuje się dużym bogactwem przyrodniczym. Posiada niezniszczone gleby o wielkim potencjale biologicznym i tradycyjny wiejski krajobraz rolniczy. Tradycyjne, przyjazne warunki przyrodnicze, tradycyjne sposoby prowadzenia gospodarstw domowych, wykorzystywanie starych odmian i ras roślin i zwierząt, składają się w sumie na wyjątkowy i niepowtarzalny krajobraz rolniczy, który jest wielką wartością i dziedzictwem kulturowym i ekologicznym. Trzeba jednak dołożyć wielu starań, by w pełni wykorzystać wielki potencjał tego terenu w kierunku produkcji żywności

o podwyższonej jakości, żywności ekologicznej na jaką jest coraz większe zapotrzebowanie zarówno w warunkach ekstensywnej, jak i intensywnej produkcji roślinnej i zwierzęcej. Z zagadnieniem tym wiążą się m.in. takie działania jak: tworzenie małych zbiorników wodnych, planowanie zagospodarowania, gospodarka odpadami a także działania edukacyjne z zakresu ochrony środowiska. W Gminie Łuków występuje łącznie kilka czynników składających się na niepośrednie walory środowiskowe tego terenu. Czyste środowisko naturalne jest efektem braku na obszarze gminy i w jej bezpośrednim sąsiedztwie uciążliwych dla środowiska naturalnego zakładów przemysłowych. Zróżnicowana morfologia w połączeniu z dominującym rolniczo-leśnym krajobrazem i malowniczym ułożeniem terenów gminy pozwalają postrzegać walory krajobrazowe gminy jako istotną przewagę. Atrakcyjnemu ukształtowaniu terenu towarzyszy też bogactwo lokalnej fauny, flory i elementów przyrody nieożywionej.

Zagrożenia przyrody

Główne zagrożenia w prawidłowym funkcjonowaniu środowiska naturalnego związane są z:

1. nieuregulowaną w pełni gospodarką wodno- ściekową, powodującą zanieczyszczenie wód podziemnych i powierzchniowych,
2. stosowaniem środków chemicznych do zwalczania szkodników w lasach i na gruntach rolnych,
3. stosowaniem w uprawach nawozów mineralnych oraz nieczystości ciekłych (m.in. gnojówka),
4. zanieczyszczeniem substancjami ropopochodnymi pasów terenów wzdłuż dróg (największe stężenie występuje przy drogach wyższych klas),
5. nielegalnymi wysypiskami odpadów.

6. Wnioski

Wymienione powyżej elementy budują przewagę gminy Łuków nad innymi gminami (nie tylko sąsiednimi) przede wszystkim w obszarze turystyki. Warto jednak wspomnieć też o innych mocnych stronach jednostki odnoszących się do sfery gospodarczej (Podstrefa Łuków), społecznej i zarządzania. Tym samym w większym stopniu dotyczą one mieszkańców gminy i wpływają bezpośrednio na warunki ich życia. Wymienić tu należy przede wszystkim wysoki poziom wykorzystania zewnętrznych środków finansowych (funduszy unijnych) do realizacji kapitałochłonnych zadań gminy, oraz konsekwentne utrzymywanie obiektów placówek oświatowych na poziomie szkół podstawowych, gimnazjów i przedszkoli na terenach wiejskich.

6.1. Wnioski z analizy ankiet przeprowadzonych wśród mieszkańców gminy Łuków

Mieszkańcy podczas przeprowadzonego badania ankietowego dotyczącego aktualnej sytuacji społeczno gospodarczej, słabych i mocnych stron Gminy Łuków, szans i zagrożeń związanych z jej rozwojem udzielali rzetelnych ocen, dokonywali wyboru spośród wielu możliwych aspektów oraz dokonywali oceny poziomu zadowolenia czy też oceny funkcjonowania konkretnych aspektów dotyczących gminy.

Aktualna sytuacja społeczna w ocenie mieszkańców gminy nie stanowi zagrożenia dla funkcjonowania zbiorowości oraz jest dobrze oceniana przez mieszkańców. Typowe problemy społeczne takie jak: alkoholizm, bezdomność, narkomania, ubóstwo czy przemoc w rodzinie zdaniem mieszkańców nie stanowią istotnych problemów w gminnej społeczności, nie stanowią zatem zagrożenia dla funkcjonowania gminy na odpowiednim poziomie. Jednakże problematycznym aspektem społecznym gminy jest niskie zaangażowanie mieszkańców w sprawy gminy.

Sytuacja gospodarcza w opinii większości mieszkańców oceniana jest dość dobrze. Mocnymi stronami sytuacji gospodarczej gminy są: działalność rolnicza oraz działalność gminy w kwestii pozyskiwania nowych inwestorów. Zarzutami zaś są: mała możliwość zdobycia zatrudnienia na terenie gminy oraz działalność gminy na rzecz aktywizacji zawodowej i promocji zatrudnienia.

Środowisko naturalne oraz zagospodarowanie przestrzenne przez zdecydowaną większość mieszkańców oceniana jest na wysokim poziomie. Estetyka przestrzenna oraz działalność instytucji przeznaczenia publicznego w opinii mieszkańców spełniają swoje funkcje oraz zadania. Środowisko naturalne jest zadbane o niskim poziomie zanieczyszczenia.

Infrastruktura techniczna w opinii mieszkańców gminy oceniana jest wysoko, a mieszkańcy nie widzą w niej zarzutów odnośnie funkcjonowania na odpowiednim poziomie. Infrastruktura wodno-kanalizacyjna, zarządzanie gospodarką odpadami oraz poziom dostępu do usług telekomunikacyjnych zdaniem mieszkańców są na wysokim poziomie.

Opieka zdrowotna przez mieszkańców gminy oceniana jest dość wysoko, jednakże w opinii mieszkańców istnieje niewystarczająca ilość placówek medycznych i konieczna jest rozbudowa bazy medycznej, oraz lokalizacja na terenie gminy prywatnych gabinetów medycznych. Mieszkańcy na terenie gminy czują się bezpiecznie, a działalność służb mundurowych oceniana jest bardzo wysoko.

Sfera kulturalno-edukacyjna w gminie oceniana jest przez mieszkańców na najwyższym poziomie spośród wszystkich omówionych aspektów funkcjonowania gminy. Poziom edukacji na wszystkich szczeblach: przedszkole, szkoła podstawowa oraz gimnazjum oceniany jest bardzo wysoko przez mieszkańców, a istniejąca liczba obiektów przeznaczenia edukacyjnego w gminie jest odpowiednia do potrzeb.

Atrakcyjność turystyczna gminy w opinii mieszkańców jest na przeciętnym poziomie, a infrastruktura rekreacyjno-sportowa zdaniem mieszkańców potrzebuje rozbudowy, oraz zwiększenia funkcjonalności. Istniejąca baza wypoczynkowa nie jest dostosowana do potrzeb mieszkańców, którzy aktualne formy spędzania czasu wolnego dla dzieci, młodzieży jak i dla dorosłych traktują jako niewystarczające.

Największym atutem Gminy zdaniem mieszkańców jest **poziom rozwój edukacji oraz kultury**, stanowiący podstawę dobrego funkcjonowania Gminy. Położenie geograficzne gminy jest również mocną stroną gminy, z której powinno się korzystać jak najwięcej w celu rozwoju gminy. W opinii mieszkańców **Gmina boryka się z problemem wysokiego bezrobocia, słabym dostępem do opieki medycznej oraz niestałą i często niekonsekwentną aktywnością społeczną mieszkańców**. Aby zniwelować problemy należy podejmować wiele działań dotyczących walki z bezrobociem, aktywizacją zawodową mieszkańców najbardziej zagrożonych brakiem pracy oraz promować zatrudnienie. Wysokie nadzieje wiążące się z rozwojem gminy mieszkańcy upatrują wraz z

pozyskiwaniem środków finansowych z UE, oraz poszerzaniem działalności gospodarczej na terenie gminy małych przedsiębiorców jak i inwestorów z zewnątrz.¹³

7. Dywersyfikacja Rozwoju Obszarów Wiejskich

7.1. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich

Poprzez dywersyfikację należy rozumieć poszerzenie wachlarza wytwarzanych produktów i usług, a można ją także łączyć z wielozawodowością. Wielofunkcyjność wiąże się natomiast z różnymi funkcjami poszczególnych form aktywności gospodarczej i jest skutkiem tejże aktywności. Bardzo generalizując - wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oznacza dążenie do zróżnicowania gospodarki wiejskiej co przejawia się w odchodzeniu od monofunkcyjności polegającej na produkcji surowców rolniczych. Rozwój wielofunkcyjny polega na rozważnym podejmowaniu przez społeczność wiejską nowych działań gospodarczych pozarolniczych, ale często będących w stosunku do rolnictwa w układzie komplementarnym.

Zasadniczym zadaniem wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich jest poprawa warunków życia i pracy rodzin żyjących na wsi a na dłuższym dystansie zrównanie poziomu życia ludności wiejskiej i miejskiej. Pojawienie się możliwości uzyskania pracy w działach gospodarki pozarolniczej przyczyni się nie tylko do zwiększenia dochodów ludności wiejskiej, ale wpłynie również na wzrost atrakcyjności wsi jako miejsca życia i pracy.

Podejmowanie nowych zadań pozarolniczych niewątpliwie musi zaowocować zmniejszeniem bezrobocia oraz wzrostem przedsiębiorczości, która stanowi warunek nieodzowny każdego wzrostu gospodarczego. Tak pojęty rozwój wielofunkcyjny powinien chronić ludność obszarów wiejskich przed przyjęciem roli głównego odbiorcy pomocy socjalnej. Dążąc do wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich nie można pominąć takiego komplementarnego zagadnienia jakim jest rozwój zrównoważony. Trwały i zrównoważony rozwój oznacza taki rozwój, który zapewnia sprawiedliwe zaspokajanie rosnących potrzeb współczesnego społeczeństwa, ale z uwzględnieniem gwarancji zaspokojenia potrzeb następnych pokoleń. Podstawową oś konstrukcyjną tej koncepcji stanowi międzygeneracyjna sprawiedliwość. Ogólna idea takiego wzrostu gospodarczego, który uwzględnia potrzeby ochrony środowiska jest czytelna i zrozumiała. W idei tej uważa się stałość tzw. Kapitału naturalnego (zasoby Ziemi) za jeden z najważniejszych warunków realizacji społecznych celów nadrzędnych, do których zalicza się oprócz sprawiedliwości generacyjnej także dobrobyt i bezpieczeństwo. Podkreślić należy, że władze Gminy Łuków ze szczególną uwagą i pieczołowitością dbają o zrównoważony rozwój obszarów należących do Gminy Łuków

8. Analiza SWOT

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych metod diagnozy sytuacji, w jakiej znajduje się wspólnota samorządowa. Służy porządkowaniu i segregacji informacji, dzięki czemu stanowi

¹³ Szczegółowa analiza ankiet dołączona jest do niniejszego dokumentu jako załącznik

użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju. Jej nazwa to skrót od pierwszych liter angielskich słów, stanowiących jednocześnie pola przyporządkowania czynników, mogących mieć wpływ na powodzenie planu strategicznego – silne strony (strenghts), słabe strony (weaknesses), szanse (opportunities) i zagrożenia (threats). S -> STRENGHTS, czyli silne strony W -> WEAKNESSES, czyli słabe strony O -> OPPORTUNITIES, czyli okazje T -> THREATS, czyli zagrożenia.

Zgodnie z powyższym, czynniki rozwoju podzielić można na wewnętrzne, na które społeczność lokalna ma wpływ (silne i słabe strony), oraz na czynniki zewnętrzne – umiejscowione w bliższym i dalszym otoczeniu jednostki (szanse i zagrożenia). Podział ten dokonuje się również według innego kryterium, co pozwala zidentyfikować: czynniki pozytywne, czyli atuty i szanse, oraz czynniki negatywne, czyli słabe strony i zagrożenia.

Analizę SWOT dla Gminy Łuków przeprowadzono w układzie 7 obszarów priorytetowych, mających, zgodnie z przeprowadzoną wcześniej, ekspercką diagnozą społeczno-gospodarczą, kluczowe znaczenie dla rozwoju gminy. Dyskusja nad analizą SWOT Gminy Łuków dotyczyła następujących obszarów funkcjonalnych:

1. Infrastruktura
2. Gospodarka i rolnictwo
3. Jakość życia
4. Atrakcyjność przyrodnicza
5. Turystyka
6. Zarządzanie Rozwojem
7. Kapitał Ludzki

INFRASTRUKTURA KOMUNIKACYJNA, TECHNICZNA, POŁOŻENIE	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ol style="list-style-type: none"> 1. Dobrze rozwinięta sieć dróg -wojewódzkich, powiatowych i gminnych. 2. Niewielka odległość od centrów ponadlokalnych i regionalnych –Łuków jako ważny ośrodek funkcji lokalnych. 3. Bliskość większych ośrodków miejskich i aglomeracji – rynek pracy, możliwość kształcenia, usługi publiczne wysokiej jakości (Lublin, Siedlce, Warszawa, Biała Podlaska, Międzyrzec Podlaski). 4. Połączenia w komunikacji zbiorowej w relacji stolica województwa, stolica kraju. 5. Wysoki udział dróg utwardzonych. 6. Zwodociągowane wszystkie sołectwa Gminy. 7. Gmina posiada jedną oczyszczalnię ścieków i część Gminy jest podłączona do sieci kanalizacji sanitarnej. 8. Dość wysoki poziom zgazyfikowania Gminy i planowana dalsza rozbudowa sieci. 9. Wysoki stopień telefonizacji, dostępu do internetu. 10. Gmina w 100% zelektryfikowana. 11. Duże zasoby czystej wody podziemnej. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Niezadawalający stan nawierzchni dróg gminnych przez część miejscowości oraz dojazdowych do pól i lasów. 2. Niewystarczająca ilość chodników wzdłuż dróg wszystkich kategorii. 3. Niewystarczająca liczba oczyszczalni ścieków. 4. Nie skanalizowana część Gminy. 5. Niedokończona gazyfikacja Gminy.

Program Rozwoju Gminy Łuków na lata 2016 – 2020 z perspektywą do 2025

12. Dobrze zorganizowany system przewozu dzieci.	
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ol style="list-style-type: none"> 1. Połączenia drogowe między kolejnymi miejscowościami. 2. Kontynuacja II etapu budowy kanalizacji sanitarnej oraz rozwiązanie problemu nowej oczyszczalni ścieków. 3. Dokończenie budowy sieci gazowej. 4. Zwiększenie przepustowości oczyszczalni ścieków z 350m³/d do 850m³/d docelowo. 5. Wzrost inwestycji drogowych na terenie Gminy. 6. Wzrost korzyści z tytułu powstawania nowych przedsiębiorstw. 7. Wzrost korzyści z rozwoju firm transportowych na terenie Gminy. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zbyt małe środki własne Gminy potrzebne do realizacji projektów dofinansowywanych przez programy Unii Europejskiej. 2. Brak spójności działań między gminnymi władzami: wykonawczą a uchwałodawczą. 3. Brak współpracy organów samorządowych uchwałodawczych wykonawczych w zakresie działań inwestycyjnych na rzecz mieszkańców Gminy. 4. Nie uzyskanie dotacji unijnych na inwestycje gminne. 5. Niekorzystna dla Gminy polityka podatkowa Państwa.

POTENCJAŁ ROLNICZO-GOSPODARCZY GMINY ŁUKÓW

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ol style="list-style-type: none"> 1. Na terenie Gminy- Podstrefa Łuków Tarnobrzkiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej. 2. Duże zainteresowanie inwestorów inwestowaniem na terenie Gminy Łuków. 3. Dobre skomunikowanie drogowe i kolejowe Gminy z najbliższymi miastami, miastem wojewódzkim, Warszawą oraz wschodem i zachodem Europy. 4. Położenie w bliskiej odległości do granicy państwa z Ukrainą i Białorusią. 5. Dobry stan dróg. 6. Najlepsze nasłonecznienie w Polsce jako atut do budowy farm fotowoltaicznych. 7. Kilka farm fotowoltaicznych zbudowanych w ostatnich latach. 8. Stabilna ilość rozwijających się gospodarstw rolnych. 9. Teren interesujący turystycznie- jedyne w świecie tak rozległe stanowiska amonitów. 10. Duża liczba prywatnych podmiotów gospodarczych. 11. Znaczny potencjał siły roboczej. 12. Duża liczba firm transportowych na terenie Gminy. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Słabe gleby 2. Niski areał gospodarstw rolnych 3. Położenie w Polsce wschodniej- najuboższym regionie w kraju. 4. Nie najlepszy dostęp komunikacyjny. 5. Słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna. 6. Brak skanalizowania części obszarów Gminy. 7. Trudności w utrzymaniu małych i średnich gospodarstw rolnych. 8. Brak gospodarstw ekologicznych. 9. Trudności w tworzeniu małych firm. 10. Migracja młodych, wykształconych ludzi do miast lub innych miejscowości. 11. Mała ilość lokalnych zakładów przetwarzających produkty rolne.

Program Rozwoju Gminy Łuków na lata 2016 – 2020 z perspektywą do 2025

SZANSE	ZAGOŻENIA
1. Perspektywy szerszej współpracy ze Wschodem i krajami unijnymi.	1. Brak środków finansowych- dotacyjnych na rozwój infrastruktury.
2. Duży potencjał Gminy do rozwoju efektywnych gospodarstw rolnych oraz agroturystyki.	2. Brak woli współpracy mieszkańców Gminy dla rozwoju rolniczo gospodarczego Gminy.
3. Tworzenie marketingu branżowego w rolnictwie oraz grup producenckich.	3. Zła polityka marketingowa Gminy.
4. Tworzenie i rozwój nowoczesnej infrastruktury zbytu produktów rolnych.	4. Wysokie koszty prowadzenia działalności i zatrudniania pracowników.
5. Dalszy rozwój Podstrefy Łuków Tarnobrzeskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej.	5. Skomplikowane przepisy i biurokracja w sprawach urzędowych.
6. Dalsze pozyskiwanie inwestorów zewnętrznych.	6. Niewłaściwa polityka gospodarcza Państwa.
7. Dobre warunki wietrzności i nasłonecznienia oraz rolne do budowy OZE.	7. Brak współpracy między władzami gminy: ustawodawczą i wykonawczą.
8. Aktywna polityka podatkowa Gminy stwarzająca preferencje dla podmiotów tworzących nowe miejsca pracy.	
9. Możliwość pozyskania dotacji unijnych oraz innych zewnętrznych środków dotacyjnych.	

JAKOŚĆ ŻYCIA	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
1. Rozwinięta infrastruktura sportowa i rekreacyjna na terenie gminy.	1. Pogłębiające się problemy społeczne, związane z korzystaniem z pomocy społecznej (dość wysoki odsetek osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej).
2. Aktywna działalność kulturalna jednostek gminnych i organizacji pozarządowych.	2. Niskie płace.
3. Bliskość ośrodków akademickich – Lublin, Siedlce, Biała Podlaska, Warszawa.	3. Niewystarczająca liczba mieszkań komunalnych, socjalnych i pod wynajem.
4. Wysoki poziom bezpieczeństwa pożarowego.	4. Brak miejsc pracy dla ludności w wieku produkcyjnym szczególnie dla młodzieży z wyższym wykształceniem.
5. Dostępność do usług ochrony zdrowia- głównie ZOZy w mieście Łuków.	5. Wzrastająca liczba osób starszych w wieku emerytalnym.
6. Bardzo dobra pod względem jakości i dostępności infrastrukturalna baza oświatowa w poszczególnych miejscowościach Gminy.	6. Nie najlepsza dostępność do usług z zakresu ochrony zdrowia na terenie Gminy.
7. Istniejąca infrastruktura społeczna: koła gospodyń wiejskich, kluby sportowe, stowarzyszenia, jednostki OSP i fundacje.	7. Brak opieki stomatologicznej i logopedycznej oraz pielęgniarek w szkołach.
8. Dostępność aptek wynikająca z bliskiego położenia miasta Łuków.	8. Brak żłobków.
9. Wystarczające środki na pomoc społeczną w zakresie zadań zleconych i zadań własnych.	9. Zbyt mała liczba punktów bibliotecznych z dostępem do Internetu.
10. Korzystna struktura wieku – wzrost liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym.	10. Słaba jakość części dróg gminnych.
11. Duży udział zatrudnionych w sektorze usług i produkcji.	11. Brak ścieżek rowerowych.

Program Rozwoju Gminy Łuków na lata 2016 – 2020 z perspektywą do 2025

12. Niski poziom bezrobocia- w stosunku do średniej powiatu i województwa.	
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ol style="list-style-type: none"> 1. Duża podaż usług medycznych. 2. Rozwój infrastruktury społecznej w gminie – nowe obiekty użyteczności publicznej – Dom Opieki Społecznej, nowe żłobki, Dom Dniennego Pobytu dla Osób Starszych i niepełnosprawnych. 3. Utworzenie Ośrodka rehabilitacyjnego dla mieszkańców Gminy szczególnie zatrudnionych w rolnictwie. 4. Malejąca stale liczba osób bezrobotnych oraz wzrastająca liczba osób pracujących. 5. Wzrost dochodów. 6. Dywersyfikacja dochodów w rolnictwie - poszukiwanie pracy poza rolnictwem. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ograniczone środki na profilaktykę zdrowotną w tym stomatologiczną, szczególnie dzieci i młodzieży. 2. Brak spójności działań między gminnymi władzami: wykonawczą a uchwałodawczą.

ATRAKCYJNOŚĆ PRZYRODNICZA	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ol style="list-style-type: none"> 1. Stanowiska amonitów w rezerwacie „Kra Jurajska”- zasoby unikalne w skali światowej. 2. Urozmaiconą strukturą geomorfologiczną terenu. 3. Czystość gleb i powietrza. 4. Typowo wiejski krajobraz. 5. Duże obszary leśne -33% procent powierzchni Gminy stanowią lasy. 6. Cztery rezerваты przyrody. 7. Interesujące pomniki przyrody- pojedyncze drzewa i aleje. 8. Dobrze zorganizowana i konsekwentnie prowadzona przez Gminę gospodarka odpadami. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Brak wykorzystania walorów rzek, które przepływają przez teren Gminy. 2. Słaba jakość ochrony środowiska – konieczny montaż przydomowych oczyszczalni ścieków. 3. Brak odnawialnych źródeł energii. 4. Niska świadomość mieszkańców nt. zalet produkcji energii z OZE. 5. Niska wiedza i świadomość ekologiczna. 6. Brak NGO o jednoznacznym działaniu na rzecz ochrony przyrody w Gminie.

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ol style="list-style-type: none"> 1. Równoczesny rozwój działań z zakresu turystyki z działaniami z zakresu ochrony środowiska i ekologii. 2. Wypromowanie Gminy Łuków jako gminy ekologicznej. 3. Stworzenie gminnego produktu ekologicznego. 4. Kształcenie postaw ekologicznych u dzieci i młodzieży. 5. Działania Gminy i organizacji pozarządowych w celu podniesienia świadomości ekologicznej. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Niewystarczająca ilość działań w zakresie rozwijania turystyki, ochrony środowiska i ekologii. 2. Niski stopień świadomości ekologicznej. 3. Brak współdziałania między gminnymi władzami: wykonawczą a uchwałodawczą. 4. Brak zrozumienia konieczności ochrony środowiska przez mieszkańców Gminy.

POTENCJAŁ TURYSTYCZNY	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ol style="list-style-type: none"> 1. Powstawanie gospodarstw agroturystycznych. 2. Bogactwo i dziedzictwo kulturowe, historia i tradycja regionu oraz silne poczucie tożsamości narodowej społeczności gminnej. 3. Istnienie miejsc Pamięci Narodowej. 4. Bogactwa rezerwatu „Kra Jurajska”- amonity. 5. Prywatne zbiory etnograficzne w Zalesiu. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Za małe wykorzystanie walorów wynikających z potencjału turystycznego Gminy. 2. Niewystarczająca promocja turystyczna Gminy. 3. Brak produktu lokalnego. 4. Brak wiodącego produktu turystycznego. 5. Niewystarczająca ilość miejsc noclegowych, brak schronisk turystycznych dla młodzieży.

Program Rozwoju Gminy Łuków na lata 2016 – 2020 z perspektywą do 2025

<ol style="list-style-type: none"> 6. Cenne obiekty wpisane do rejestru zabytków. 7. Duży stopień zalesienia Gminy –kompleksy leśne z bogactwem flory i fauny. 8. Walory krajobrazowe i ekologiczne. 9. Zbiornik wodny wędkarsko –kąpielowy „Zimna Woda” na terenie miasta Łuków przy granicy z Gminą Łuków. 10. Położenie Gminy-okalające miasto powiatowe Łuków. 	<ol style="list-style-type: none"> 6. Niewystarczająco rozwinięta oferta gastronomiczna na terenie Gminy. 7. Niewystarczająca ilość infrastruktury turystycznej (ścieżek rowerowych, oznakowanych tras, wypożyczalni sprzętu turystycznego itp.). 8. Znikome wykorzystanie faktu istnienia na terenie Gminy wybitnego zabytku geologicznego- stanowiska amonitów.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ol style="list-style-type: none"> 1. Położenie Gminy w systemie rezerwatów. 2. Ogólnopolski trend dotyczący rozwoju, małych rodzinnych pensjonatów, gospodarstw agroturystycznych. 3. Społeczne zapotrzebowanie na ekologiczną żywność, ekologiczne życie, ekologiczne spędzanie czasu itp. 4. Zapotrzebowanie oraz popularność rozwiązań interaktywnych w organizacji muzeów i różnego rodzaju ekspozycji szczególnie u ludzi młodych. 5. Wzrost ruchu turystycznego wynikający z rozwoju gospodarczego Gminy. 6. Realizacja inwestycji turystycznych eksponujących rezerwat „Kra Jurajska”. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zbyt małe wykorzystanie potencjału niepowtarzalnych walorów środowiska. 2. Zagrożenie makroekonomiczne. 3. Brak dofinansowań ze środków unijnych na realizację projektów turystycznych. 4. Mało ekspansywna kampania promocyjna Gminy. 5. Niewystarczające inwestycje z zakresu turystyki. 6. Brak zgodnego współdziałania organów samorządowych Gminy w zakresie planowania przedsięwzięć i podejmowania decyzji inwestycyjnych. 7. Brak rozwoju świadomości społecznej dotyczącej walorów turystycznych Gminy pod kątem potrzeby realizacji inwestycji turystycznych.

ZARZĄDZANIE ROZWOJEM	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ol style="list-style-type: none"> 1. Wysoki udział środków unijnych w wydatkach inwestycyjnych. 2. Kapitał społeczny - duża liczba organizacji pozarządowych. 3. Współpraca różnych podmiotów na terenie Gminy (instytucje publiczne, organizacje pozarządowe, mieszkańcy), Gmina należy do Związku Gmin Lubelszczyzny – LGD. 4. Sprawny i efektywny system komunikacji społecznej, funkcjonujący w Gminie – strona internetowa Gminy, Gazeta „Wieści z Gminy”. 5. Dobra współpraca władz lokalnych z pozostałymi szczeblami samorządu w realizacji działań związanych z infrastrukturą komunikacyjną. 6. Spójność działań Gminy i jednostek gminnych. 7. Dobra współpraca z miastem Łuków oraz z gminami sąsiadującymi. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Niewystarczająca baza lokalowa dla instytucji publicznych. 2. Brak gminnych terenów inwestycyjnych. 3. Niewystarczająca współpraca z NGO. 4. Brak określonych zasad współpracy z NGO. 5. Brak dobrych przepisów prawnych wspomagających gminy w skutecznym i efektywnym zarządzaniu.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ol style="list-style-type: none"> 1. Dostępność zewnętrznych źródeł finansowania, w tym m.in. nowa perspektywa finansowa Unii Europejskiej. 2. Wysoki poziom zainteresowania terenami inwestycyjnymi Gminy przez inwestorów zewnętrznych. 3. Dobra współpraca między podmiotami samorządowymi w Gminie. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wzrastające koszty inwestycji infrastrukturalnych. 2. Niski udział dochodów własnych w dochodach budżetu gminy. 3. Niemożność poszerzenia gminnych terenów inwestycyjnych. 4. Brak współdziałania między gminnymi władzami: wykonawczą a uchwalodawczą. 5. Zagrożenia ze strony ustawodawcy dotyczące nowych ustaw obciążających dodatkowo jst.

KAPITAŁ LUDZKI	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ol style="list-style-type: none"> 1. Aktywni mieszkańcy, angażujący się w działania społeczne, działalność NGO (organizacje pozarządowe), OSP itp. 2. Korzystna struktura ludności wg grup wieku – duży odsetek ludzi młodych. 3. Dodatni przeciętny przyrost naturalny. 4. Duży potencjał rozwoju Gminy – gospodarczy rozwój w różnych obszarach. 5. Bardzo dobrze funkcjonująca oświata gminna. 6. Dobrze wykształcona młodzież. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ukryte bezrobocie. 2. Niewystarczający poziom działania w zakresie opieki społecznej. 3. Brak przygotowania zawodowego części mieszkańców Gminy . 4. Migracja młodzieży do dużych miast i za granicę. 5. Brak możliwości pracy w Gminie dla młodzieży z wyższym wykształceniem.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ol style="list-style-type: none"> 1. Rozwój placówek oświatowych, które dają solidne wykształcenie na poziomie podstawowym i gimnazjalnym. 2. Bliskość ośrodków w których możliwe jest zdobywanie wykształcenia ponad gimnazjalnego i wyższego. 3. Możliwość wykorzystania finansowania unijnego przez placówki oświatowe w celu realizacji projektów rozszerzających wiedzę uczniów i podnoszących kwalifikacje kadry dydaktycznej. 4. Możliwość zatrudnienia na terenie Gminy. 5. Powstawanie szkół zawodowych. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Niewystarczające działania ze strony Gminy w kierunku stworzenia warunków dla rozwoju społecznego-gospodarczego. 2. Niewystarczająca komunikacja z większymi ośrodkami, leczniczymi, kulturalnymi i edukacyjnymi w regionie. 3. Brak spójności działań między gminnymi władzami: wykonawczą a uchwałodawczą. 4. Brak fachowców dla powstających przedsiębiorstw. 5. Dalsza migracja mieszkańców Gminy w poszukiwaniu pracy. 6. Emigracja młodych, wykształconych ludzi z Gminy do większych ośrodków miejskich i za granicę. 7. Wyludnianie się wsi dalej położonych od Miasta Łuków.

9. Wizja i Misja Gminy Łuków

7.1. Wizja

Wizja rozwoju gminy to zwięzła formuła, określająca obraz jej pożądanego stanu w perspektywie kilkunastu następnych lat. Wizja rozwoju Gminy Łuków określa stan docelowy, do którego dążyć będzie cała wspólnota samorządowa, wykorzystując przy tym możliwości płynące z posiadanego potencjału własnego i szans, pojawiających się w najbliższym otoczeniu. Określa cel, do jakiego zmierza Gmina Łuków, wskazuje generalny kierunek jej rozwoju.

Gmina Łuków – sprawnie i efektywnie zarządzana, wyróżniająca się efektywnym rozwojem rolnictwa i wysokim poziomem przedsiębiorczości mieszkańców, odwiedzana przez wielu gości, o dobrej infrastrukturze i możliwościach komunikacyjnych, przyciągająca inwestorów, dbająca

o tradycje regionalne, kształtująca postawy patriotyczne, zapewniająca bezpieczeństwo ekologiczne, zdrowotne i społeczne oraz rozwój usług publicznych.

Tak sformułowana wizja wynika z analiz statystycznych i strategicznych Gminy i jej otoczenia oraz posiada kilka wyróżników: Gminę Łuków charakteryzują korzystne wskaźniki związane z jakością życia, tj. wysoka jakość i dostępność usług publicznych, w tym dobry system edukacyjny, kształtujący cechy gwarantujące zatrudnienie i rozwój, oraz wyróżniający potencjał w zakresie kultury, sportu i rekreacji. Gmina Łuków jest sprawnie i efektywnie zarządzana, współpracuje z lokalnymi aktorami społecznymi i gospodarczymi oraz charakteryzuje ją dobrze rozwinięte społeczeństwo informacyjne. Gmina Łuków posiada nowoczesną, odpowiadającą potrzebom mieszkańców, inwestorów i gości, infrastrukturę, dobrze zorganizowany system komunikacyjny oraz skuteczny system ochrony środowiska naturalnego.

Sposobem urzeczywistnienia zakładanej wizji jest misja, stanowiąca nadrzędny cel funkcjonowania społeczności lokalnej. Określa ona m.in. rolę władz samorządowych w procesie rozwoju. Zgodnie z nią, władze samorządowe pełnią rolę inicjatora dla realizacji przedsięwzięć wynikających z Programu Rozwoju Gminy, podejmowanych we współpracy z różnymi (lokalnymi i ponadlokalnymi) organizatorami życia społecznego i gospodarczego. Wizja pełni funkcję informacyjną i motywacyjną. Zawiera w sobie podstawowe wartości, na których zamierzają koncentrować swoje działania decydenci i mieszkańcy Gminy Łuków.

7.2. Misja

Misja Gminy Łuków stworzona została przy współdziałaniu jej mieszkańców, jest wynikiem spotkań władz gminnych oraz środowiska społeczno-gospodarczego, reprezentowanego przez lokalną ludność, przedsiębiorców, rolników, stowarzyszenia. Na podstawie diagnozy stanu obecnego i analizy SWOT sformułowano następującą deklarację:

Deklarujemy mobilizację, zaangażowanie i skoncentrowanie wszelkich sił oraz działań w celu zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Łuków, bazującego na jej naturalnych walorach oraz sprawnej i efektywnej współpracy między samorządem a społecznością Gminy.

U podstaw misji rozwoju Gminy Łuków leży przekonanie, iż Gmina ma szansę stać się atrakcyjnym miejscem dla rozwoju turystyki, jak również lokowania kapitału. Zadania zawarte w misji wynikają z uwarunkowań geograficzno – krajobrazowych oraz aktualnych potrzeb Gminy.

Z powyższej deklaracji misji wynika, że głównym priorytetem samorządu Gminy Łuków jest zapewnienie mieszkańcom wysokiego poziomu życia. Dzięki aktywnej promocji regionu, położonego w Systemie Obszarów Chronionych Województwa Lubelskiego, charakteryzującego się niskim stopniem degradacji środowiska przyrodniczego, możliwy będzie rozwój agroturystyki. Wysokie walory krajobrazowe Gminy tworzą dogodne warunki, które Gmina może wykorzystać w celu przyciągnięcia turystów i wczasowiczów spragnionych wypoczynku na łonie natury.

W misji jest także mowa o wspieraniu rolnictwa, jako głównego kierunku działalności gospodarczej na terenie Gminy. Wysoka świadomość ekologiczna wśród mieszkańców i nieskażone, gleby sprzyjają naturalnej produkcji rolnej.

Ważnym zadaniem stojącym przed władzami samorządowymi jest także zapewnienie dostępu do nowoczesnej infrastruktury technicznej poprzez poprawę nawierzchni oraz budowę dróg, pełne skanalizowanie Gminy. Działania te mają na celu przyciągnięcie nowych inwestorów, a tym samym możliwy będzie rozwój gospodarczy Gminy. Wszystko to mając na uwadze troskę o środowisko przyrodnicze.

10. Obszary strategiczne

Nowe ramy kreowania rozwoju regionów w Polsce nakreśliła, przyjęta przez Radę Ministrów 13 lipca 2010 roku, Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020, zawierająca propozycje działań, których celem jest zwiększenia poziomu i jakości życia w regionach, oraz stworzenia odpowiednich dla rozwoju oraz spełnienia społecznego ram gospodarczo-społecznych i instytucjonalnych. Układ celów, który został scharakteryzowany w niniejszym dokumencie, został zharmonizowany z kierunkami rozwoju Unii Europejskiej i odzwierciedlony w triadzie celów: konkurencyjność – spójność – sprawność. Konstrukcja i treść obszarów kluczowych (oraz celów) niniejszej Strategii Rozwoju stanowi odpowiedź na aspiracje i możliwości rozwojowe wspólnoty Gminy Łuków, a jednocześnie wkomponowuje się w założenia najważniejszego dokumentu, określającego politykę regionalną w kraju. Korelację celów KSRR z obszarami strategicznymi niniejszej Strategii przedstawiamy w poniższej tabeli

Konkurencyjność	Spójność	Sprawność
Obszar I Aktywność zawodowa i przedsiębiorczość	Obszar II Usługi publiczne i ochrona środowiska Obszar III Dostępność i infrastruktura komunikacyjna	Obszar IV Zarządzanie wspólnotą lokalną

Obszary strategiczne wynikają z przyjętej wizji i misji rozwoju Gminy Łuków do 2020 roku. Ze względu na stwarzanie w perspektywie długookresowej największych możliwości wzrostu, uznane one zostały za priorytetowe. Wyodrębniono zatem cztery obszary, które są względem siebie równoważne i uzupełniające się:

I Poprawa bezpieczeństwa społeczności gminnej poprzez realizację projektów z zakresu infrastruktury drogowej.

II Ochrona środowiska poprzez realizację projektów z zakresu infrastruktury wodno – kanalizacyjnej.

III Częściowe uniezależnienie energetyczne Gminy poprzez realizację projektów z zakresu odnawialnych źródeł energii.

IV Rozwój społeczno – turystyczno – gospodarczy Gminy.

Dla każdego ze strategicznych obszarów rozwoju sformułowany został cel strategiczny, stanowiący opis pożądanego kierunku zmian lub stanu docelowego i pozycji Gminy Łuków w perspektywie 2025 roku. Każdy z tychże celów strategicznych obejmuje kilka celów operacyjnych. Dla ich urzeczywistnienia wyodrębniono natomiast pewne kierunki interwencji, czyli przykładowe zadania i

projekty do realizacji. Należy je traktować jako pewną propozycję – otwartą listę przedsięwzięć w danym zakresie, określającą ogólne ramy koncentracji aktywności programowej, finansowej i organizacyjnej wspólnoty Gminy Łukowa w perspektywie długofalowej. Podobna konstrukcja planu strategicznego znajduje zastosowanie w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego. Strategia nie nazywa konkretnych zadań realizacyjnych, ponieważ rzeczywistość społeczna jest wysoce dynamiczna. Ich definicja – w perspektywie 2025 roku – nie ma zatem sensu. Zarządzanie strategiczne to permanentny proces przygotowywania i prowadzenia działań zmierzających do realizacji pożądanego celu – przy uwzględnieniu istniejących warunków, określonego miejsca i czasu.

Obszar strategiczny I Poprawa bezpieczeństwa społeczności gminnej poprzez realizację projektów z zakresu infrastruktury drogowej	Obszar strategiczny II Ochrona środowiska poprzez realizację projektów z zakresu infrastruktury wodno – kanalizacyjnej	Obszar strategiczny III Częściowe uniezależnienie energetyczne Gminy poprzez realizację projektów z zakresu odnawialnych źródeł energii	Obszar strategiczny IV Rozwój społeczno – turystyczno – gospodarczy Gminy
1. Budowa, rozbudowa i modernizacja dróg gminnych	1. Rozbudowa i modernizacja systemu sieci wodociągowej. 2. Rozbudowa i modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej. 3. Rozbudowa, przebudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków	1. Rozwój infrastruktury OZE 2. Budowa farm wiatrowych 3. Budowa farmy fotowoltaicznej o mocy 1-3 MW	1. Obniżenie stopy bezrobocia i zminimalizowanie jego negatywnych skutków. 2. Promocja i wspieranie przedsiębiorczości wśród mieszkańców. 3. Wzrost potencjału turystycznego gminy. 4. Rewitalizacja strategicznych miejsc na terenie Gminy 5. Budowa obiektów sportowych na terenie Gminy 6. Budowa zbiornika turystyczno–retencyjnego

11. Kierunki rozwoju Gminy Łuków

9.1. Obszary problemowe

Problem Główny

Infrastruktura - rozwój infrastruktury technicznej na terenie Gminy

Rozwój infrastruktury technicznej a szczególnie infrastruktury drogowej, wodociągowej i kanalizacyjnej to główne czynniki stymulujące gospodarkę lokalną. Jak również niedostatecznie rozwinięta infrastruktura dotycząca ochrony środowiska w Gminie Łuków (projekty dotyczące gospodarki wodno – ściekowej, projekty dotyczące retencji).

Ich zasadnicze znaczenie potwierdzają zapisy dokumentów strategicznych wyższego rzędu, w tym Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego i Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego. Cele i działania w ramach niniejszego obszaru nawiązują bezpośrednio do zapisów Strategii Województwa Lubelskiego.

9.2 Cele strategiczne Województwa Lubelskiego

Cel strategiczny 1: Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego

Wzmacnianie urbanizacji regionu - będzie realizowany dzięki osiągnięciu następujących celów operacyjnych

- 1.1. Rozwijanie funkcji metropolitalnych Lublina jako głównego ośrodka Polski Wschodniej, koncentrującego gospodarcze, naukowe i kulturalne kontakty ze światem, zwłaszcza ze wschodnimi sąsiadami.
- 1.2. Wspieranie ponadlokalnych funkcji miast (np. naukowych, akademickich, kulturalnych, turystycznych), które przyczyniają się do dynamizacji rozwoju tych miast i otaczających je obszarów.
- 1.3. Poprawa skomunikowania Lublina i Lubelszczyzny z obszarami metropolitalnymi Polski i zagranicy.

Infrastrukturę techniczną na terenie Gminy charakteryzuje:

Zagrożenia dla pieszych i kierowców spowodowane stanem technicznym dróg na terenie Gminy

Nie pełne skanalizowanie oraz zwodociągowanie Gminy Łuków

Konieczność budowy studni na ujęciu wody w miejscowości Gołaszyn

Ochrona środowiska – wykorzystanie walorów przyrodniczych Gminy

1. Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii.
2. Likwidacja azbestu.
3. Zwiększanie świadomości ekologicznej mieszkańców Gminy – edukacja już na poziomie szkoły podstawowej.

Gospodarka – wzmocnienie potencjału gospodarczego i turystycznego w Gminie

Cel strategiczny 2 Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego:

Restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich

Rolnictwo i kompleks żywnościowy to tradycyjne dziedziny gospodarki regionu. Działania podejmowane w ramach celu 2 pozwolą na racjonalizację produkcji rolnej i zwiększenie jej opłacalności, a jednocześnie na istotną poprawę warunków życia mieszkańców wsi, którzy

w większym niż dotychczas stopniu będą podejmowali pracę poza rolnictwem, w tym m.in. w usługach dla rolnictwa i turystyki.

- 1.1. Poprawa warunków dla wzrostu konkurencyjności i towarowości gospodarstw przez m.in. promowanie i wspieranie scalania gruntów i powiększania obszaru gospodarstw, poprawę struktury gospodarstw i przyspieszenie przepływu ziemi do gospodarstw większych obszarowo i nastawionych na produkcję towarową.
- 1.2. Rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego, pozwalający na wykorzystanie istniejącego potencjału surowcowego regionu.
- 1.3. Wzmocnienie doradztwa rolniczego oraz promowanie i wspieranie inicjatyw współpracy rolników i mieszkańców wsi (grupy producenckie, spółdzielnie itp.).
- 1.4. Wspieranie przedsiębiorczości na wsi i tworzenia pozarolniczych miejsc pracy na obszarach wiejskich w najbardziej efektywnych sektorach gospodarki (głównie usług, w tym usług dla rolnictwa).
- 1.5. Wyposażanie obszarów wiejskich w infrastrukturę transportową, komunalną i energetyczną, w sposób skoordynowany z innymi przedsięwzięciami i spójny wewnętrznie.

Cel strategiczny 4:

„Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu”

Region zintegrowany poczuciem społecznej tożsamości terytorialnej, wspomaganej silnymi więziami współzależności gospodarczej i kulturowej, ze sprawnym systemem wewnętrznej komunikacji i transportu, ma znacznie większe szanse na rozwój w otwartej, konkurencyjnej gospodarce, niż region fragmentowany, którego poszczególne układy lokalne nie są zdolne do współpracy, a mieszkańcy mają nikłą świadomość wspólnych korzeni i wspólnych interesów.

Cel 4

„Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu” będzie osiągnięty dzięki realizacji następujących celów operacyjnych:

- 4.1. Poprawa wewnętrznego skomunikowania regionu dzięki powiązaniu jego najważniejszych miast sprawną siecią drogową, budowaną w pierwszej kolejności tam, gdzie jej niedoskonałość jest barierą rozwoju.
- 4.2. Wspieranie włączenia społecznego.
- 4.3. Wzmacnianie społecznej tożsamości regionalnej i rozwijanie więzi współpracy wewnątrzregionalnej m.in. przez odwoływanie się do tradycji wielokulturowości i włączaniu jej do regionalnych programów edukacyjnych i selektywnie wspieranych działań kulturotwórczych oraz stymulowanie podejmowania wspólnych przedsięwzięć gospodarczych, organizacyjnych, edukacyjnych.
- 4.4. Przełamywanie niekorzystnych efektów przygranicznego położenia regionu.
- 4.5. Racjonalne i efektywne wykorzystywanie zasobów przyrody dla potrzeb gospodarczych i rekreacyjnych, przy zachowaniu i ochronie walorów środowiska przyrodniczego.

Obszary problemowe Gminy Łuków wpisują się w cele strategiczne i cele operacyjne Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

1. Tworzenie pozarolniczych miejsc pracy,
2. Tworzenie grup producenckich w rolnictwie,
3. Zwiększenie różnorodności gospodarczej, dywersyfikacja źródeł zarobkowania na terenie Gminy,
4. Zachęcanie do podejmowania aktywności gospodarczej,
5. Tworzenie podmiotów gospodarczych oraz miejsc pracy związanych z usługami dla rolnictwa,
6. Podnoszenie jakości usług publicznych na terenie Gminy

Sfera społeczna – podnoszenie standardów życia mieszkańców Gminy Łuków

Region zintegrowany poczuciem społecznej tożsamości terytorialnej, wspomaganej silnymi więziami współzależności gospodarczej i kulturowej, ze sprawnym systemem wewnętrznej komunikacji i transportu, ma znacznie większe szanse na rozwój w otwartej, konkurencyjnej gospodarce, niż region fragmentowany, którego poszczególne układy lokalne nie są zdolne do współpracy, a mieszkańcy mają nikłą świadomość wspólnych korzeni i wspólnych interesów.

Cel strategiczny 6: Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu będzie osiągnięta dzięki realizacji następujących celów operacyjnych:

- 6.1. Poprawa wewnętrznego skomunikowania regionu dzięki powiązaniu jego najważniejszych miast sprawną siecią drogową, budowaną w pierwszej kolejności tam, gdzie jej niedoskonałość jest barierą rozwoju.
- 6.2. Wspieranie włączenia społecznego.
- 6.3. Wzmacnianie społecznej tożsamości regionalnej i rozwijanie więzi i współpracy wewnątrzregionalnej m.in. przez odwoływanie się do tradycji wielokulturowości i włączaniu jej do regionalnych programów edukacyjnych i selektywnie wspieranych działań kulturotwórczych oraz stymulowanie podejmowania wspólnych przedsięwzięć gospodarczych, organizacyjnych i edukacyjnych.
- 6.4. Racjonalne i efektywne wykorzystywanie zasobów przyrody dla potrzeb gospodarczych i rekreacyjnych, przy zachowaniu i ochronie walorów środowiska przyrodniczego.

W powyższe cele strategiczne Województwa Lubelskiego wpisują się cele i obszary problemowe Gminy Łuków m.in.

1. Budowa nowych i naprawa istniejących dróg na terenie gminy.
2. Budowa wodociągów i kanalizacji na terenie gminy.
3. Inwestowanie w OZE.
4. Wspieranie organizacji pozarządowych w celu integracji mieszkańców.
5. Realizacja programów profilaktycznych w zakresie ochrony zdrowia i przeciwdziałania uzależnieniom.
6. Stałe doposażanie jednostek oświatowych w najnowocześniejsze narzędzia dydaktyczne.
7. Wspieranie i tworzenie coraz lepszych warunków dla prowadzenia działalności gospodarczej i rolniczej.

8. Rozwijanie przedsiębiorczości społecznej (np. spółdzielnie socjalne).
9. Działania promocyjne mające na celu wyeksponowanie zabytków znajdujących się na terenie Gminy i stworzenie ciekawej i atrakcyjnej oferty turystycznej.

9.2. Zadania Inwestycyjne w Gminie Łuków

Na podstawie sformułowanych celów rozwoju regionu oraz rozeznania jego silnych i słabych stron, jak również szans i zagrożeń, można przystąpić do identyfikacji konkretnych kierunków działań. Przyjmuje się, że część kierunków działań będzie możliwa do wdrożenia w okresie do 2020 roku. Będą to działania, których realizacja w największym stopniu będzie warunkowała rozwój regionu. Pozostałe działania mające charakter strategiczny z punktu widzenia rozwoju Lubelszczyzny ze względu na złożoność i długotrwałość koniecznych procesów zostały wskazane do realizacji w dłuższej perspektywie czasu. Dlatego proponowane kierunki działań zostały podzielone na dwa horyzonty: do realizacji do 2020 roku i do 2025 roku. Kierunki działań zostały ujęte w poniższym zestawieniu oraz rozwinięte w postaci kart działań strategicznych.

L p.	Nazwa zadania	Rozmiar rzeczowy	Wartość robót	Planowana wielkość nakładów w poszczególnych latach					Źródła finansowania		Źródła dotacji	Podmiot realizacji	Uwagi
				2016	2017	2018	2019	2020	Budżet gminy	Dotacje zewnętrzne			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	INFRASTRUKTURA DROGOWA												
	Budowa drogi w msc. Sięciaszka Pierwsza	1 560/5.5	300 000		100 000	200 000			109 110	190 890	PROW	UG Łuków	
	102344 L dr.kraj.76 - Dąbie – Klimki – Grezówka – Biardy - dr.kraj.63	5 275/5.5 naw. bitum.	1 150 000	1 150 000					418 250	731 750	PROW	UG Łuków	
	102335 L dr.woj.807 – Ryzki – Sięciaszka II – dr.pow.1337L	1 000/7.0	520 000	120 000	400 000				520 000		Budżet Gminy	UG Łuków	
	102775 L dr.pow.1319L – Kownatki –	1 610/5.5 naw.	213 174	13 174	100 000		100 000		213 174		Budżet Gminy	UG Łuków	

Program Rozwoju Gminy Łuków na lata 2016 – 2020 z perspektywą do 2025

gr.gminy Kąkolewnica Wsch.	bitum .											
102757 L Ryżki Osiedle I (1 KUL)	580/5. 0											
102759 L Ryżki Osiedle III (3 KUL)	naw. bitum	100 000				100 000		200 000		Budżet Gminy	UG Łuków	
102760 L Ryżki Osiedle IV (KUD)	.											
102773 L dr.pow.1202L - Turze Rogi - dr.pow.1202L	1 375/ 5.5 naw. bitum .	560 000			260 000	300 000		203 672	356 328	PROW	UG Łuków	
Wykonanie nawierzchni bitumicznej w m. Jeziory	850/3. 0	95 000			95 000			95 000		Budżet Gminy	UG Łuków	
Wykonanie nawierzchni bitumicznej w m. Wólka Świątkowa	450/4. 0	165 000			165 000			165 000		Budżet Gminy	UG Łuków	
Wykonanie nawierzchni bitumicznej w Żdzarach	960/3. 0	120 000				120 000		120 000		Budżet Gminy	UG Łuków	
GOSPODARKA ŚCIEKOWA												
Budowa kanalizacji sanitarnej we wsiach: Gołaszyn, Ławki, Grzędówka	ok. 14500 m sieci	4 000						800	3 200 000	RPO WL / PROW	UG Łuków	
Budowa kanalizacji sanitarnej we wsiach: Wólka Świątkowa, Role, Krynka	ok. 17000 m sieci	4 170						870	3 300 000	RPO WL / PROW	UG Łuków	
Budowa kanalizacji sanitarnej we wsiach: Zalesie, Sięciaszka I,	ok. 12875 m sieci	3 700						700	2 700 000	RPO WL / PROW	UG Łuków	

Program Rozwoju Gminy Łuków na lata 2016 – 2020 z perspektywą do 2025

	Dąbie											
	Budowa zagrodowych oczyszczalni ścieków na terenie Gminy Łuków		3 150 000						1 150 000	2 000 000	PROW	UG Łuków
KULTURA												
	Budowa hali widowiskowo – sportowej w Gm. Łuków.											
	Budowa świetlicy w m. Dąbie		1 000 000		200 000	800 000						
	Budowa świetlicy w m. Szczygły Górne		600 000			300 000	300 000					
	Budowa świetlicy w m. Zalesie		330 000		30 000	300 000						
	Budowa świetlicy w m. Klimki		600 000		200 000	400 000						
GOSPODARKA NISKOEMISYJNA												
1	Aktualizacja planu gospodarki niskoemisyjnej, opracowanie raportów		15 000		500 0	500 0	500 0		15 000	-	Budżet Gminy	UG Łuków
2	Organizacja akcji społecznych związanych z ograniczeniem emisji, efektywnością energetyczną oraz wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii		30 000		750 0	750 0	750 0	750 0	15 000	15 000	WFOŚi GW	UG Łuków
3	Modernizacja		2 200		2				330	1 870	Budżet	UG

Program Rozwoju Gminy Łuków na lata 2016 – 2020 z perspektywą do 2025

	a oświetlenia ulicznego pod kątem zwiększenia jego efektywności w 2017 r.		000		200 000				000	000	gminy	Łuków	
4	Montaż instalacji OZE (w tym instalacji fotowoltaicznych) w lub na budynkach użyteczności publicznej		680 000		170 000	170 000	170 000	170 000	102 000	578 000	RPO WL	UG Łuków	
5	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej wraz z opracowaniem audytów energetycznych		5 000 000		1 200 000	1 200 000	1 200 000	1 400 000	750 000	4 250 000	RPO WL	UG Łuków	
6	Rozbudowa sieci szlaków/ścieżek rowerowych		4 600 000		1 150 000	1 150 000	1 150 000	1 150 000	690 000	4 531 000	RPO WL	UG Łuków	
EDUKACJA I SPORT													
	SP Świdry-rozbudowa Szkoły Podstawowej o salę sportową z zapleczem oraz przebudowa budynku dydaktycznego		150 000			150 000			150 000	-	Budżet gminy	UG Łuków	
	Jurajski Park Edukacji i Rozrywki		15 000 000,00						2 250 000,00	13 750 000,00	RPO WL	UG Łuków	
RAZEM													

Tabela Inwestycji zakładanych do realizacji w latach 20120-2025

Lp.	Nazwa inwestycji	Czas realizacji	Źródła finansowania
-----	------------------	-----------------	---------------------

Program Rozwoju Gminy Łuków na lata 2016 – 2020 z perspektywą do 2025

1.	Modernizacja szkolnych pracowni komputerowych w kierunku pracowni komputerowych mobilnych.	2016r. – 2017r.	Dotacje unijne i krajowe budżet Gminy	oraz
2.	Kanalizacja Gminy.	2020-2025	Dotacje unijne i krajowe budżet Gminy	oraz
3.	Poszerzenie Podstrefy Łuków Tarnobrzeskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO-PARK WISŁOSAN.	2020r. – 2023r.	Dotacje unijne i krajowe budżet Gminy	oraz
4.	Budowa hali sportowo – widowiskowej.	2023r. – 2025r	Dotacje unijne i krajowe budżet Gminy	oraz
5.	Rekonstrukcja obozu AK.	2016r. – 2020r	Dotacje unijne i krajowe budżet Gminy	oraz
6.	Budowa, remonty i modernizacje dróg.	2020r. – 2025r	Dotacje unijne i krajowe budżet Gminy	oraz
7.	Likwidacja barier architektonicznych w gminnych obiektach użyteczności publicznej.	2020r. – 2022r	Dotacje unijne i krajowe budżet Gminy	oraz
8.	Budowa żłobka z przedszkolem.	2020r. – 2022r		
9.	Rozwój odnawialnych źródeł energii.	2020r. – 2025r	Dotacje unijne i krajowe budżet Gminy	oraz
10.	Budowa domu dziennego pobytu.	2024r. – 2025r	Dotacje unijne i krajowe budżet Gminy	oraz
11.	Budowa kortów.	2020r.-2022	Dotacje unijne i krajowe budżet Gminy	oraz
12.	Modernizacja boisk w miejscowościach: Dąbie, Gołaszyn, Role, Strzyżew, Świdry.	2020r. – 2021r	Dotacje unijne i krajowe budżet Gminy	oraz
13.	Budowa boiska w miejscowości Turze Rogi.	2020r. – 2021r	Dotacje unijne i krajowe budżet Gminy	oraz

Wartość zakładanych do realizacji na lata 2020-2025 inwestycji będzie określona na etapie ich projektowania z uwzględnieniem możliwości budżetu Gminy oraz możliwości uzyskania środków zewnętrznych.

10. Cele rozwoju Gminy Łuków

Główny Cel Strategiczny

Dynamiczny rozwój Gminy Łuków we wszystkich sferach życia. Wysoka pozycja konkurencyjna Gminy bazująca na aktywności społeczeństwa, przedsiębiorczości, rozwoju infrastruktury, nowoczesnego rolnictwa i turystyki oraz tradycjach patriotyczno-narodowych.

Wskazany cel strategiczny obejmuje **cele operacyjne** w poszczególnych sferach:

Infrastruktura

Infrastruktura techniczna ma zasadnicze znaczenie dla rozwoju każdej jednostki samorządu terytorialnego. Możliwości komunikacyjne przekładają się na mobilność zawodową i edukacyjną mieszkańców, a dostępność komunikacyjna pozostaje zasadniczym elementem atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej jednostki samorządu terytorialnego. Dostępność komunikacyjna to jednak nie tylko kwestia odpowiedniej sieci dróg, ale również wyzwania w zakresie szerszego wykorzystania rozwiązań teleinformatycznych. Odpowiednia infrastruktura informatyczna i powszechny dostęp do nowych technologii stanowią dziś zasadniczą determinantę jakości życia i pracy. Problematyka niniejszego obszaru nawiązuje bezpośrednio do zapisów Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego. System infrastruktury technicznej o charakterze sieciowym (m.in. kwestie sprawnych ciągów komunikacyjnych, kwestie gospodarki wodno-ściekowej) ma również zasadniczy wpływ na rozwój lokalny, wpływa na jakość życia mieszkańców i stan środowiska. Skuteczna ochrona środowiska ma szczególne znaczenie w kontekście znaczących walorów środowiska naturalnego, które pozostają jednym z największych atutów Gminy Łuków, a także powiatu łukowskiego. Wedle zapisów Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego dbałość o stan środowiska naturalnego, przy uwzględnieniu potrzeb bieżących i przyszłych pokoleń, stanowi zasadnicze wyzwanie dla decydentów i mieszkańców regionu. Czyste, dobrze zachowane środowisko oraz nowoczesna infrastruktura techniczna warunkują dogodne warunki życia, stanowią również o atrakcyjności i wzięciu oferty turystycznej.

Kierunki interwencji – cele operacyjne:

1. Przebudowa i modernizacja dróg i ciągów pieszych.
2. Budowanie infrastruktury drogowej (w tym parkingi, chodniki, zatoczki przystankowe, oświetlenie, stacje paliw).
3. Współpraca w zakresie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej Gminy.
4. Działania na rzecz poprawy bezpieczeństwa na drogach.
5. Przebudowa sieci wodociągowej.
6. Budowa i modernizacja sieci kanalizacyjnej.

Gospodarka

Przedsiębiorczość rozpatrywać można w dwóch wymiarach: jako proces kreacji, opierający się na pewnym pomysle, którego celem jest generowanie korzyści na rynku, lub jako zespół cech, jak np. aktywność, skłonność do podejmowania ryzyka, ekspansywność, innowacyjność czy adaptacyjność, opisujących szczególnie sposób postępowania człowieka. Promocja i wspieranie przedsiębiorczości oraz podniesienie jej poziomu wśród społeczności lokalnej jest jednym z kluczowych wyzwań polityki gospodarczej gminy, szczególnie w odniesieniu do najmłodszych grup wiekowych. Geograficzne położenie Gminy, wiążące się z atrakcyjnymi walorami środowiska naturalnego, a także bogactwo kultury regionalnej i zabytki – sugerują oparcie rozwoju jednostki m.in. na turystyce, ze szczególnym uwzględnieniem turystyki wędrowniczej. Konieczne są zatem przedsięwzięcia w zakresie infrastruktury turystycznej i około - turystycznej oraz organizacja efektywnego systemu informacyjno-promocyjnego.

Kierunki interwencji – cele operacyjne

1. Zapobieganie bezrobociu – tworzenie pozarolniczych miejsc pracy,
2. Zwiększenie różnorodności gospodarczej, dywersyfikacja źródeł zarobkowania na terenie Gminy,
3. Rozwój systemu doradztwa zwłaszcza dla małych i średnich firm z terenu Gminy,
4. Tworzenie grup producenckich w rolnictwie,
5. Pobudzanie współpracy między przedsiębiorcami a jednostkami edukacyjnymi w Gminie,
6. Organizowanie różnego rodzaju konkursów dla przedsiębiorców z terenu Gminy,
7. Lobbing na temat preferencyjnego systemu podatkowego – ulgi podatkowe,
8. Inwestycje w odnawialne źródła energii,
9. Podnoszenie jakości usług publicznych na terenie Gminy,
10. Promocja walorów historycznych oraz przyrodniczo – krajobrazowych Gminy,
11. Rozwój infrastruktury turystycznej,
12. Wdrożenie czytelnego systemu informacji wizualnej na terenie Gminy,
13. Współpraca z partnerami prywatnymi w zakresie tworzenia nowych atrakcji turystycznych i rekreacyjnych
 - 13.1. Wykorzystanie potencjału turystycznego Gminy
 - 13.2. Ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego Gminy

Ekologia i ochrona środowiska

Skuteczna ochrona środowiska służy zabezpieczeniu (zasadniczych dla rozwoju Gminy) walorów przyrodniczo-krajobrazowych. Zagadnienia te zaakcentowane zostały w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego, a także w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego. Cele i działania w ramach niniejszego obszaru nawiązują w sposób bezpośredni do zapisów wyżej wspomnianych dokumentów nadrzędnych.

Kierunki interwencji w Gminie Łuków – cele operacyjne:

1. Inwestycje w odnawialne źródła energii OZE.
2. Likwidacja azbestu.
3. Poszerzanie świadomości ekologicznej.
4. Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków.

Szczególne miejsce w perspektywie finansowej UE na lata 2014-2020 zajmuje budowa OZE jako inwestycji, które ograniczą skutki globalnego ocieplenia i niszczenia środowiska naturalnego, Inwestycje z tego zakresu umożliwią zahamowanie negatywnych zjawisk przyrodniczych takich jak trzęsienia ziemi, wybuchy wulkanów, tornad, tsunami, susze itp., których częstotliwość i siła znacznie zwiększyły się w ostatnich latach i zaczęły zagrażać obszarom ziemi, na których dotychczas były nieznane.

„Polityka energetyczna Polski do 2030 roku” przedstawia strategię państwa w zakresie energetyki zarówno w perspektywie krótkoterminowej, jak i w perspektywie do 2030 roku. Podstawowymi kierunkami polskiej polityki energetycznej są:

- Poprawa efektywności energetycznej,
- Wzrost bezpieczeństwa dostaw paliw i energii,
- Dywersyfikacja struktury wytwarzania energii elektrycznej poprzez wprowadzenie energetyki jądrowej,

- Rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii, w tym biopaliw,
- Rozwój konkurencyjnych rynków paliw i energii,
- Ograniczenie oddziaływania energetyki na środowisko.

Jakość życia

Na podstawie kondycji sektora usług społecznych oceniać można warunki życia danej społeczności. Wysoki poziom usług medycznych uznaje się za jedną z podstawowych przyczyn wzrostu wartości wskaźnika przeciętnej długości życia w krajach wysoko rozwiniętych. Pomoc społeczna ma natomiast na celu zapobieganie trudnym sytuacjom życiowym osób i rodzin oraz umożliwia przewyższanie podobnych zdarzeń tym, którzy nie są w stanie sami sobie poradzić. Efektywna pomoc społeczna, wysokiej jakości podstawowa i specjalistyczna opieka medyczna oraz dostępność innych świadczeń przyczyniają się do zaspokojenia niezbędnych potrzeb społecznych, stanowią podstawę dla budowy społecznego zadowolenia oraz kreacji korzystnego wizerunku gminy jako dogodnego miejsca do życia, pracy i spędzania wolnego czasu. Kultura, sport i rekreacja stanowią podstawowe czynniki rozwoju społecznego – bez nich nie jest możliwy rozwój całościowy, zrównoważony, wieloprzekrojowy, rozwój w wymiarze modalnym. Kultura przyczynia się do budowania zaufania społecznego, pozwala redukować niepewność i stymuluje postawę otwartości (tym samym skraca czas potrzebny na zawieranie transakcji i obniża koszty inwestycji), pozytywnie wpływa na poziom integracji społecznej, jest sposobem na pielęgnację i rozwój więzi lokalnych, hamuje rozwój patologii społecznych. Sport i rekreacja pozostają bardzo ważną formą społecznej aktywności, przyczyniają się do kształtowania społecznego zadowolenia oraz wysokiej kondycji zdrowotnej mieszkańców. Podejmowanie działań, mających na celu stworzenie spójnej, atrakcyjnej i ogólnie dostępnej oferty kulturalnej oraz rekreacyjno-sportowej, uznane zostało zatem za istotne zadanie Gminy.

Kierunki interwencji – cele operacyjne:

1. Systematyczne unowocześnienie wyposażenia placówek oświatowych i instytucji kultury.
2. Promocja działań profilaktycznych w zakresie zdrowia.
3. Przeciwdziałanie uzależnieniom.
4. Wspieranie organizacji pozarządowych w celu integracji mieszkańców.
5. Dążenie do likwidacji barier urbanistycznych i architektonicznych w celu lepszej komunikacji.
6. Stworzenie ośrodków rehabilitacji.
7. Stworzenie ośrodków dziennego pobytu dla osób starszych – ośrodki wsparcia.
8. Tworzenie spółdzielni socjalnych.
9. Kontynuacja oraz rozwój wydarzeń kulturalnych i sportowych na terenie Gminy.
10. Organizacja nowych imprez kulturalnych o szerokim zasięgu oraz zawodów sportowych.
11. Tworzenie i modernizacja infrastruktury rekreacyjno – sportowej na terenie Gminy.
12. Wspieranie podmiotów realizujących zadania na rzecz sportu i rekreacji oraz kultury.
13. System wsparcia i promocji dla zespołów regionalnych oraz artystów i twórców ludowych.
14. Produkt regionalny- promocja.
15. Podnoszenie poziomu opieki społecznej.

W czasach, wzmożonej konkurencji i ciągłych zmian rośnie znaczenie procesów zarządzania rozwojem. Efektywne zarządzanie wspólnotą samorządową oznacza rozwój oparty na współdziałaniu oraz mobilizowaniu i wzmacnianiu posiadanych zasobów. Sprawność systemu

zarządzania zaakcentowana została w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego oraz Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego. Cele i działania w ramach niniejszego obszaru nawiązują w sposób bezpośredni do obu tych dokumentów.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego:

Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie.

10.2. Proponowane mierniki (wskaźniki) realizacji Programu Rozwoju Gminy Łuków

Obszar: Przedsiębiorczość Cel strategiczny: Silna pozycja konkurencyjna Gminy bazująca na aktywności zawodowej i przedsiębiorczości mieszkańców oraz rolnictwie i atrakcyjności turystycznej

Cele operacyjne	Mierniki (wskaźniki)	Źródła danych
Wzrost potencjału turystycznego Gminy	<ul style="list-style-type: none"> Liczba podmiotów nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON na 1 tyś mieszkańców Wysokość wpływów do budżetu Gminy z podatku CIT 	GUS
Wzrost potencjału turystycznego Gminy	<ul style="list-style-type: none"> Korzystający z noclegów na 1 tyś mieszkańców Liczba mieszkańców na 1 miejsce noclegowe 1 miejsce noclegowe na 1 km² Podmioty z branż: usługi gastronomiczne na 1 tyś mieszkańców 	GUS
Obniżenie stopy bezrobocia i zminimalizowanie negatywnych jego skutków	<ul style="list-style-type: none"> Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym Udział długotrwale bezrobotnych wśród bezrobotnych zarejestrowanych Liczba zrealizowanych projektów z zakresu ekonomii społecznej 	GUS, PUP, dane wewnętrzne Urzędu Gminy

Obszar: Ochrona środowiska i usługi publiczne

Cel strategiczny: Ochrona środowiska oraz wysoka jakość i dostępność usług publicznych

Cele operacyjne	Mierniki	Źródła danych
<p>Rozbudowa i modernizacja systemu infrastruktury sieciowej oraz skuteczna ochrona środowiska</p> <p>Efektywna pomoc społeczna oraz zapewnienie mieszkańcom dostępu do wysokiej jakości podstawowej i specjalistycznej opieki medycznej</p> <p>Spójna, atrakcyjna i ogólnie dostępna oferta kulturalna i rekreacyjno – sportowa</p> <p>Zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Odsetek korzystających z instalacji wodociągowej • Odsetek korzystających z instalacji kanalizacyjnej • Odsetek korzystających z instalacji gazowej • Liczba akcji edukacyjnych w zakresie ochrony środowiska i kształtowania postaw proekologicznych • Liczba porad w ramach podstawowej opieki zdrowotnej na 1 mieszkańca • Odsetek mieszkańców korzystających z pomocy społecznej • Liczba uczestników imprez organizowanych przez ośrodki kultury na terenie Gminy • Liczba imprez organizowanych przez ośrodki kultury na terenie Gminy • Wartość inwestycji infrastrukturalnych w zakresie tworzenia, modernizowania i doposażania bazy rekreacyjno – sportowej • Przeciętne wyniki sprawdzianu na koniec klasy VI w szkołach podstawowych • Odsetek dzieci w wieku 3- 4 lat objętych wychowaniem przedszkolnym • Wysokość środków publicznych przeznaczonych na remonty, modernizację, doposażenie placówek edukacyjnych na terenie Gminy 	<p>GUS, dane wewnętrzne Urzędu Gminy</p>

Obszar: Dostępność i infrastruktura komunikacyjna

Cel strategiczny: Wysoka wewnętrzna i zewnętrzna dostępność komunikacyjna

Cele operacyjne	Mierniki	Źródła danych
Zwiększenie dostępności komunikacyjnej, w tym rozbudowa i modernizacja infrastruktury komunikacyjnej na terenie Gminy	<ul style="list-style-type: none"> • Całkowity koszt inwestycji na drogach publicznych w Gminie • Długość nowopowstałych dróg w Gminie • Długość zmodernizowanych dróg w Gminie • Całkowita długość ścieżek rowerowych w Gminie • Długość nowopowstałych i zmodernizowanych ciągów pieszych w Gminie 	GUS, dane wewnętrzne Urzędu Gminy

11. System monitoringu i ewaluacji Programu Rozwoju

Procedury wdrażania, monitorowania i aktualizacji zawierają listę działań, których podjęcie ma na celu ułatwienie realizacji Programu Rozwoju Gminy Łuków na lata 2016-2020 z perspektywą do 2025 oraz umożliwienie stałego monitorowania i dostosowywania zapisów Programu Rozwoju do zmieniających się warunków otoczenia społeczno-gospodarczego. Proces wdrażania Programu Rozwoju jest rozpatrywany na trzech głównych poziomach: organizacyjnym, merytorycznym i społecznym.

12.1. Poziom organizacyjny

Strategia proponuje przede wszystkim zadania, które stanowią wyzwania dla całej społeczności lokalnej i wszystkich instytucji działających na polu aktywizacji mieszkańców gminy, które mogą być partnerami administracji samorządowej w procesie wdrażania. Tak realizowana zasada partnerstwa jest jednym z fundamentalnych elementów polityki strukturalnej Unii Europejskiej. Wdrażanie Programu Rozwoju, zawierającego zadania będące w kompetencjach wielu podmiotów, wymaga ścisłej koordynacji i współpracy pomiędzy zainteresowanymi stronami. Stąd też efektywność realizacji celów wyodrębnionych w Programie Rozwoju, w dużej mierze będzie zależała od komórki zarządzającej jej wdrażaniem – Zespołu Koordynacyjnego ds. Wdrażania Programu Rozwoju – powołanej Zarządzeniem Wójta. W dalszej części niniejszego opracowania określone zostaną zasady (ramy) współpracy międzysektorowej (między podmiotami publicznymi, społecznymi i gospodarczymi), niezbędnej w tego typu działaniach. Koordynacja procesu wdrażania i aktualizacji Programu Rozwoju będzie odbywać się poprzez wykorzystanie samorządowego modelu zarządzania strategią. Model samorządowy przekazuje proces zarządzania Programu Rozwoju w ręce

przedstawicieli władz jednostek samorządowych, a więc w tym przypadku – Wójta Gminy Łuków oraz Rady Gminy. Decyzje, podejmowane w porozumieniu tych organów, oparte na kompleksowym podejściu do uwarunkowań społeczno-gospodarczych, będą w bardzo istotny sposób wpływały na rozwój lokalny Gminy Łuków. Celem wystąpienia efektu synergii w odniesieniu do działań władz samorządowych w zakresie stymulowania rozwoju gminy zostanie utworzony ośrodek koordynacji podejmowanych decyzji (Zespół Koordynacyjny ds. Programu Rozwoju). W tym modelu ważna jest współpraca Zespołu z odpowiednimi komórkami organizacyjnymi w Urzędzie Gminy. Podstawowymi zadaniami Zespołu w zakresie wdrażania Programu Rozwoju i wdrażania Wieloletniego Planu Inwestycyjnego powinny być: - koordynacja współpracy z innymi jednostkami samorządu terytorialnego, organizacjami pozarządowymi i przedsiębiorstwami, - harmonizacja realizacji działań zapisanych w Programie Rozwoju i innych dokumentach branżowych (plany zagospodarowania przestrzennego, strategie branżowe, Wieloletni Plan Inwestycyjny, Program Ochrony Środowiska, Plan Gospodarki Odpadami, itd.), - przygotowanie okresowych raportów o stanie społeczno-gospodarczym gminy, - pozyskiwanie partnerów do realizacji zadań zapisanych w Programie Rozwoju Gminy. Wszyscy partnerzy realizujący zadania będą poproszeni o aktywną współpracę z Zespołem. Utworzenie takiej struktury poziomej na terenie gminy z pewnością przyczyni się do koordynacji zadań w zakresie wspierania rozwoju lokalnego, efektywniejszego generowania pomysłów na wspólne projekty oraz realnego zarządzania Programem Rozwoju Gminy Łuków na lata 2016-2020 z perspektywą do 2025 roku.

12.2. Poziom merytoryczny

Poziom merytoryczny obejmuje wdrażanie i monitorowanie realizacji celów zapisanych w Programie Rozwoju Gminy oraz przegląd zapisów Programu i ich aktualizację. Program Rozwoju Gminy Łuków określony został na lata 2016-2020 z perspektywą do 2025. Okres ten odzwierciedla kolejny okres budżetowy Unii Europejskiej oraz działania aktualizacyjne dokumentów regionalnych i krajowych (patrz rozdział pn. Przesłanki aktualizacji Programu Rozwoju). Program Rozwoju jest nadrzędnym dokumentem prowadzącym do osiągnięcia celów średniookresowych i długookresowych w rozwoju społeczno-gospodarczym gminy. Na poziomie merytorycznym ważną rolę przypisuje się Radzie Gminy, reprezentującej różnorodne środowiska lokalne. Tym samym Rada Gminy współdziałając ściśle z Wójtem Gminy będzie wsparciem merytorycznym dla Zespołu Koordynacyjnego ds. Wdrażania Programu Rozwoju. Monitoring i aktualizacja będzie dokonywana w przedstawiiony poniżej sposób:

1. Zadania związane z monitoringiem i aktualizacją Programu powierza się Wójtowi Gminy.
2. Odpowiedzialność za zwoływanie posiedzeń Rady Gminy w zakresie aktualizacji i monitoringu Programu Rozwoju powierza się Przewodniczącemu Rady Gminy, na wniosek Wójta.
3. Odpowiedzialność za obsługę techniczną i organizacyjną prac aktualizacyjnych i monitorujących Rady Gminy powierza się Zespołowi Koordynacyjnemu ds. Wdrażania Programu Rozwoju.
4. Wójt może zaprosić do prac Rady Gminy w zakresie aktualizacji i monitorowania Program Rozwoju przedstawicieli innych instytucji.
5. Na specjalnym posiedzeniu Rada Gminy dokonuje monitoringu i aktualizacji Programu Rozwoju.

6. Przewodniczący Rady Gminy, na wniosek Wójta, zwołuje posiedzenie aktualizujące i monitorujące – w październiku lub listopadzie co trzy lata – dotyczące realizacji Programu Rozwoju.

7. Przewodniczący Rady Gminy, na wniosek Wójta może zwołać dodatkowe posiedzenia monitorujące.

8. Rada Gminy na posiedzeniu aktualizującym i monitorującym Program dokonuje: - oceny realizacji celów zawartych w Programie Rozwoju na podstawie materiałów przygotowanych przez Zespół Koordynacyjny ds. Wdrażania Programu Rozwoju (stan osiągnięcia wskaźników przyjętych dla poszczególnych celów operacyjnych Programu), - identyfikacji problemów, które ograniczyły bądź uniemożliwiły realizację wyznaczonych celów, - opracowania propozycji niezbędnych zmian w zakresie realizowanych celów.

9. Propozycje niezbędnych zmian w zakresie realizowanych celów Rada Gminy przedstawia Wójtowi, który podejmuje decyzję o ich ewentualnym uwzględnieniu w Programie Rozwoju.

10. Prace Rady Gminy na specjalnym posiedzeniu aktualizacyjnym i monitorującym są protokołowane. Efektem posiedzeń jest sprawozdanie z posiedzeń Rady Gminy przygotowywane przez Zespół Koordynacyjny ds. Wdrażania Programu Rozwoju.

11.3. Poziom społeczny

Poziom społeczny dotyczy upowszechniania zapisów Programu Rozwoju Gminy Łuków wśród społeczności lokalnej oraz pozyskiwania partnerów (lokalnych i zewnętrznych) dla realizacji zadań Programu. Głównym adresatem zapisów Programu Rozwoju są mieszkańcy gminy, a w szczególności:

1. Radni, pracownicy Urzędu Gminy i gminnych jednostek organizacyjnych;
2. Posłowie i senatorowie reprezentujący w Parlamencie subregion lubelski opolski oraz radni Sejmiku Wojewódzkiego, związani z subregionem;
3. Przedsiębiorcy, przedstawiciele sektora gospodarczego, instytucje otoczenia biznesu, instytucje szkoleniowe z regionu;
4. Sektor finansowy – banki, instytucje pożyczkowe i kredytowe;
5. Wyższe uczelnie z terenu województwa;
6. Organizacje pozarządowe z terenu gminy, Powiatowy Urząd Pracy, placówki edukacyjne.

Upowszechnienie zapisów Programu Rozwoju Gminy Łuków wśród społeczności lokalnej ma na celu:

1. Poinformowanie o zakończeniu prac nad opracowaniem Programu Rozwoju Gminy.
2. Objaśnienie dalszych etapów procesu planowania rozwoju społeczno - gospodarczego w gminie – realizacja zapisów Programu Rozwoju, zaproszenie partnerów do współpracy.

3. Prezentację lokalnego potencjału społeczno-gospodarczego Gminy Łuków, priorytetów i kierunków jego rozwoju w najbliższych latach (obszary priorytetowe i cele strategiczne, cele operacyjne, kierunki interwencji).

4. Objaśnienie roli funduszy strukturalnych Unii Europejskiej w finansowaniu rozwoju lokalnego i sposobu ich pozyskiwania poprzez przygotowanie projektów wynikających z Programu Rozwoju – z kierunków interwencji.

W celu upowszechnienia treści Programu Rozwoju Gminy należy przeprowadzić proponowane działania:

1. Opracowanie krótkiego materiału- prezentacji, przybliżającego mieszkańcom Program Rozwoju Gminy Łuków na lata 2016-2020 z perspektywą do 2025.

2. Umieszczenie do pobrania w wersji elektronicznej na stronie internetowej gminy i w Biuletynie Informacji Publicznej (BIP) materiału przybliżającego zainteresowanym Program Rozwoju Gminy Łuków.

3. Przekazanie bibliotekom publicznym oraz szkołom z terenu gminy wydrukowanego egzemplarza tekstu Programu Rozwoju Gminy Łuków wraz z nagraniem płytą CD, zawierającą materiał informacyjny przybliżający Program Rozwoju oraz jej pełny tekst.

Ważnym adresatem Programu Rozwoju Gminy Łuków jest również otoczenie jednostki, szczególnie:

1. Sąsiednie gminy.

2. Powiat łukowski.

3. Zarząd Województwa Lubelskiego.

4. Wojewoda Lubelski.

5. Organizacje samorządu gospodarczego o ponadlokalnym zasięgu.

6. Organizacje rządowe, samorządowe i pozarządowe o ponadlokalnym zasięgu (regionalnym i krajowym).

7. Potencjalni inwestorzy zainteresowani inwestycjami w Gminie.

8. Zagraniczni partnerzy samorządowi Gminy Łuków.

Ramy współpracy międzysektorowej (jednostki: publiczne, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy) i międzygminnej w zakresie realizacji Programu Rozwoju Gminy Łuków na lata 2016-2020 perspektywą do 2025 roku

Partnerów, biorących udział w realizacji Programu Rozwoju Gminy, można podzielić na trzy główne grupy (zgodnie z zasadą „trójkąta współpracy”):

- instytucje publiczne (władze samorządowe, instytucje użyteczności publicznej, agendy rządowe, przedsiębiorstwa komunalne),

- prywatni przedsiębiorcy i organizacje otoczenia biznesu (firmy, spółdzielnie, instytucje finansowe, izby gospodarcze, cechy rzemiosł, fundacje, stowarzyszenia gospodarcze),

- organizacje pozarządowe (towarzystwa i stowarzyszenia, fundacje, związki zawodowe, grupy nieformalne).

Praca zespołowa, partnerska na rzecz gminy wymaga od osób i organizacji pełnego zaangażowania i wiąże się z podejmowaniem ryzyka. Być „partnerem” oznacza w pełni odpowiadać za działania własne i tych, z którymi wspólnie podejmujemy decyzje. Niezależnie od tego, czym zajmuje się partnerstwo lokalne, można określić zestaw zasad, ram postępowania, którymi powinno się ono kierować, jeśli jego działania mają być skuteczne:

- realizm – cele i terminy ich realizacji ustalane przez partnerów muszą być możliwe do osiągnięcia;
- pragmatyzm – zdając sobie sprawę z wagi dalekosiężnych planów, partnerstwo powinno poszukiwać wymiernych i szybko osiągalnych rozwiązań, jasno zdefiniowanych problemów;
- stosowność – metody pracy i zasoby muszą być dostosowane do wymogów konkretnych działań, partnerstwo musi umożliwiać osiąganie postępu w rozwoju lokalnym, przewyższanie kryzysów i osiąganie akceptowalnych rozwiązań;
- podzielenie wspólnej wizji przyszłości gminy, która rozwija się i wzbogaca wraz z realizacją projektów na rzecz rozwoju;
- otwartość i elastyczność pozwalające uczestniczyć jak największej liczbie osób w partnerstwie i gwarantujące jego zróżnicowany skład, to warunek jego pomysłowości i innowacyjności;
- wysłuchiwanie, szacunek i zaufanie, dzięki którym można przełamać potencjalne konflikty, uwzględnić różne punkty widzenia i osiągnąć prawdziwe porozumienie w miejsce pozornego konsensusu;
- wzajemne zrozumienie umożliwiające poznanie umiejętności i możliwości różnych partnerów i szybkie osiągnięcie najlepszej formy współdziałania i podziału obowiązków w konkretnych sytuacjach;
- zrozumienie i dostosowanie się do potrzeb różnych grup społecznych w celu zmobilizowania i uczynienia odpowiedzialnymi wszystkich mieszkańców gminy;
- przejrzystość działań i troska o informowanie, tak by wszyscy mogli uczestniczyć w działaniu i przez to zmieniać swoją mentalność;
- dyskusja nad rolą, funkcją i działaniami każdego z partnerów w celu wzmocnienia jego poparcia i zaangażowania;
- determinacja (na ogół ze strony kilku kluczowych osób) gwarantująca spójność Programu jako całości i uniemożliwiająca rozpraszanie działań.

13. Potencjalne źródła finansowania – nowa perspektywa

Perspektywa finansowa 2014-2020 to okres nowych wyzwań dla jednostek samorządu terytorialnego, a posiadanie nakładów finansowych stanowi jeden z ważniejszych warunków osiągnięcia założonych

celów Programu Rozwoju. Opracowanie niniejszego Programu Rozwoju Gminy pokrywa się z fazą wstępną przygotowań do nowego okresu programowania Unii Europejskiej, przez co precyzyjne określenie katalogu, wskazującego na źródła finansowania działań zawartych w dokumencie Programu, nie jest możliwe. Dokument pn. **Umowa Partnerstwa** podpisania a UE jest kluczowa dla dalszych prac, ze względu na:

wskazanie sposobu osiągnięcia przez Polskę celów rozwojowych przy pomocy funduszy Unii Europejskiej,

-określenie systemu ich wdrażania, ustalenie podziału na działania krajowe i regionalne,

-wydzielenie programów operacyjnych oraz wskaźników i oczekiwanych rezultatów.

Głównym źródłem finansowania ujętych w Programie Rozwoju zadań będą; środki unijne, głównie:

Regionalny Program Operacyjny 2014-2020,

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020

Krajowe Programy:

Program Infrastruktura i Środowisko

Program Inteligentny Rozwój

Program Wiedza Edukacja Rozwój

Program Polska Cyfrowa

Program Polska Wschodnia

Program Pomoc Techniczna

inne środki pomocowe oraz własne środki finansowe pochodzące z budżetu jednostki, w tym dostępne również w ramach Wieloletniej Prognozy Finansowej w przypadku przedsięwzięć dłuższych niż 1 rok. Pozostałe formy finansowania stanowić będą:

Pozagminne środki publiczne:

- 1) Subwencje oraz dotacje celowe na dofinansowanie zadań własnych,
- 2) Środki pozabudżetowe,
- 3) Strategie i programy rządowe.

Środki pozabudżetowe

1. Specjalne, będące wyodrębnionymi rachunkami bankowymi, na które podmioty gospodarcze Skarbu Państwa mogą odprowadzać niektóre z pobranych przez siebie dochodów, by następnie finansować (dysponować) zgromadzonymi tam środkami pieniężnymi. Przykłady: Totalizator Sportowy, którego środki przeznaczone są na dopłaty do inwestycji w zakresie turystyki, rekreacji i sportu, środki na dofinansowanie napraw obiektów sportowych lub

środki specjalne, będące w dyspozycji Prezesa Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej, przeznaczane na utrzymanie katastru wodnego (systemu informacyjnego o gospodarowaniu wodami), opracowanie planów gospodarowania wodami oraz odbudowę ekosystemów zdegradowanych przez niewłaściwą eksploatację zasobów wodnych.

2. Samorządowe Fundusze Celowe udzielane w postaci dotacji, pożyczek i refundacji **(Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,**
3. Fundusz Zajęć Sportowych dla Uczniów,
4. Fundusz Rozwoju Kultury Fizycznej: - Program inwestycji o szczególnym znaczeniu dla sportu (tzw. inwestycje strategiczne), - Wojewódzki wieloletni program rozwoju bazy sportowej (tzw. inwestycje terenowe),
5. Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
6. Program Aktywny Samorząd,
7. Dofinansowanie kosztów szkolenia, o którym mowa w art. 18 ustawy o języku migowym i innych środkach komunikowania się,
8. Program wyrównywania różnic między regionami II,
9. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
10. System Zielonych Inwestycji – GIS, o LIFE+,
11. Przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska z likwidacją ich skutków,
12. Program Ochrona Wód i Gospodarki Wodnej,
13. Program Ochrona Ziemi i Powietrza,
14. 10. Program wsparcia budownictwa socjalnego ze środków Funduszu Dopłat,
15. 11. Program dopłat do oprocentowania kredytów na usuwanie skutków powodzi,
16. 13. Program „Cyfrowa szkoła”,
17. 14. Inne.

Konsultacje społeczne dokumentu

Niezbędnym elementem w procesie tworzenia Programu Rozwoju są tzw. konsultacje społeczne, których celem jest włączenie wspólnoty lokalnej w procesy decyzyjne zachodzące w urzędzie. Jednocześnie, głos mieszkańców (ich pomysły) pozwala na pełniejsze spojrzenie na zagadnienia związane z kierunkami rozwoju obszaru gminy oraz najpilniejszymi sprawami do rozwiązania. Z tych też względów, do prac nad Programem Rozwoju zaproszono szereg osób tworzących społeczność lokalną, chcących aktywnie wspierać działania podejmowane na terenie Gminy Łuków. Założenie odpowiedniego harmonogramu zadań, pozwoli na odpowiednią konstrukcję budżetu Gminy oraz będzie ułatwiało podejmowanie decyzji inwestycyjnych. Na podstawie tak określonych kierunków działań pod kątem ich ważności, przypisać można konkretne zadania do realizacji, które obejmować będą teren Gminy Łuków.

Podczas zebrań konsultacyjnych mieszkańcy Gminy wskazali mocne oraz słabe strony Gminy, a także szanse i ograniczenia związane z jej rozwojem. Mieszkańcy określili także korzystne według nich kierunki zmian w Gminie, do których zaliczyli przede wszystkim konieczność poprawy infrastruktury technicznej i społecznej szczególnie ochrony zdrowia,

rozwój gospodarczy i rolnictwa oraz dbałość o polskie i lokalne tradycje historyczne i kulturowe.

Wszystkie wyżej wymienione sugestie i uwagi mieszkańców zostały zawarte w Programie Rozwoju Gminy Łuków na lata 2016 – 2020 z perspektywą do 2025r.

Raport z konsultacji społecznych niniejszego dokumentu stanowi integralną część Programu Rozwoju Gminy Łuków na lata 2015-2020 z perspektywą do 2015r.

Niniejszy dokument został opracowany na zlecenie Gminy Łuków przez Agencję Projektów Pomocowych i Strategicznych Sp. z o.o.

Załączniki:

1. Wieloletni Plan Inwestycyjny
2. Raport z konsultacji społecznych
3. Analiza ankiet przeprowadzonych wśród mieszkańców Gminy Łuków